87 ΙΟΥΛΗΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2011

Το **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο,
Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης
Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,
Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584
Για συνδρομές και γράμματα: Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161 - 102 10, Αθήνα
e-mail: **sek@otenet.gr** site: **www.socialismfrombelow.gr**

Συνεχίζουμε!

Χιλιάδες αγωνιστές αναζητούν τρόπους για τη συνέχεια ενάντια στο Μνημόνιο, την κυβέρνηση, την Τρόικα. Η **Μαρία Στύλλου** ξεκινάει από τις άμεσες μάχες που έχουμε μπροστά μας για να χαράξει προοπτικές μέχρι τη νίκη.

Μπορούμε να προβλέψουμε τι θα γίνει την επόμενη περίοδο με βάση το τι έγινε μέχρι τις 30 Ιούνη όταν τελείωσαν οι ψηφοφορίες για το Μεσοπρόθεσμο και τον Εφαρμοστικό; Το γεγονός ότι αυτοί οι νόμοι ψηφίστηκαν τελικά στη Βουλή θα είναι εμπόδιο για το εργατικό κίνημα για να συνεχίσει;

Χρειάζεται να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα, όχι τόσο για να προβλέψουμε, αλλά για να προετοιμαστούμε και να προετοιμάσουμε τη συνέχεια.

Το πρώτο ζήτημα αφορά το απεργιακό μέτωπο. Μπορεί να επαναληφθεί ο Ιούνης της εργατικής εξέγερσης; Ζήσαμε τις 48ωρες επαναλαμβανόμενες της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ και τη 48ωρη Γενική Απεργία ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, σαν κορύφωση σε ένα κρεσέντο που ξεκίνησε με την πρόβα τζενεράλε της 9 Ιούνη όταν όλες οι ΔΕΚΟ μαζί βγήκαν σε συντονισμένη 24ωρη απεργία ενάντια στις αποκρατικοποιήσεις και κλιμακώθηκε με την Πανεργατική της 15 Ιούνη όπου οι ταξιαρχίες της εργατικής τάξης έδωσαν το οργανωμένο παρών στο κατειλημμένο Σύνταγμα. Ήταν ένας μήνας χωρίς προηγούμενο. Θα υπάρξει και πότε ο επόμενος;

Ένα δεύτερο ζήτημα έχει να κάνει με το αν και πόσο αυτό το κίνημα θα μπορέσει να προβάλει και να παλέψει για τη δική του προοπτική. Είναι σαφές ότι η κατάρρευση και αναστήλωση της κυβέρνησης Παπανδρέου στις 15 Ιούνη την ώρα που η Πανεργατική και οι «αγανακτισμένοι» έσμιγαν στο Σύνταγμα, δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο των αντικειμενικών οικονομικών αδιεξόδων. Το αντίπαλο δέος, η εργατική αντίσταση, οι καταλήψεις στις πλατείες όξυναν τις συγκρούσεις και επιτάχυναν τα κυβερνητικά αδιέξοδα. Θα μπορέσει το κίνημα να προβάλει δική του διέξοδο;

Και βέβαια ένα τρίτο αλληλένδετο ζήτημα έχει να κάνει με το μέλλον της Αριστεράς. Εκεί που έχουν προχωρήσει τα πράγματα, όλοι εκτιμούν και πολλοί ελπίζουν ότι η λύση στην κρίση βρίσκεται στα αριστερά. Όλοι θεωρούν, και σωστά, ότι η οργανωμένη Αριστερά, τα κόμματα και οι οργανώσεις της Αριστεράς και της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο είτε στο προχώρημα είτε στο πισωγύρισμα αυτού του κινήματος. Με ποια στρατηγική και τακτική, με τι οργάνωση θα γύρει το αποτέλεσμα προς το προχώρημα;

Απεργίες μέχρι τη νίκη

Για να ξεκινήσουμε τις απαντήσεις αρχίζοντας από το μέλλον των απεργιών τώρα που ψηφίστηκε το Μεσοπρόθεσμο, χρειάζεται να θυμηθούμε τις μάχες που έδωσε η εργατική τάξη όλη την προηγούμενη χρονιά μετά την ψήφιση του αρχικού Μνημόνιου από τη Βουλή στις 5 Μάη 2010. Και τότε η ψήφιση είχε βρει μπροστά της μια τεράστια Πανεργατική εκείνη τη μέρα αλλά και πρωτοφανή αστυνομική αγριότητα με αποκορύφωμα τους νεκρούς της Μαρφίν. Αλλά οι Κασσάνδρες που ήθελαν τους αγώνες να υποχωρούν στη συνέχεια διαψεύστηκαν με τον πιο έντονο τρόπο. Κάθε κυβερνητικό βήμα για την υλοποίηση των μέτρων του Μνημόνιου βρήκε μπροστά του απεργίες ανά κλάδους και πανεργατικές, στις συγκοινωνίες και στα νοσοκομεία, στα ΜΜΕ και στους δήμους, στους φορτηγατζήδες και στα πλοία ακόμα και κόντρα σε επιστρατεύσεις. Μια σημαντική απεργία κάθε 15 μέρες ήταν ο ρυθμός που οδήγησε σε αυτό που τα φερέφωνα της Τρόικας ονόμασαν «μεταρρυθμιστική κόπωση» της κυβέρνησης. Η εργατική αντίσταση αποδείχθηκε πιο δυνατή από όσο νόμιζαν.

Αυτή την εικόνα πρέπει να πάρουμε σαν βάση για τη συνέχεια. Η κυβέρνηση βιάζεται και πιέζεται να εφαρμόσει τα νέα πιο σκληρά μέτρα. Μέσα στους καλοκαιρινούς μήνες, στην ολομέλεια και στα θερινά τμήματα της Βουλής, ο Βενιζέλος, η Διαμαντοπούλου, ο Παπακωνσταντίνου τρέχουν να περάσουν νόμους για τις θηριώδεις περικοπές και αποκρατικοποιήσεις. Ο Βενιζέλος θέλει να περάσει το Ενιαίο Μισθολόγιο που κατακρεουργεί τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων. Η Διαμαντοπούλου ελπίζει να κάνει νόμο τη διάλυση των ΑΕΙ και ΤΕΙ μέσα στο καλοκαίρι για να αποφύγει ένα νέο κύμα καταλήψεων. Ο Παπακωνσταντίνου έχει ανοιχτή την ατζέντα για τα «αυθαίρετα», όχι μόνο για τα χαράτσια που υπολόγιζε να εισπράξει ήδη από τότε που ήταν υπουργός Οικονομίας, αλλά και για να χαρίσει νέα «αναπτυξιακά κίνητρα» στις κατασκευαστικές και τους μεγαλοεργολάβους.

Όμως πέρα από τα νομοσχέδια και πόσο η ψήφισή τους μπορεί να σημαίνει νέες πανεργατικές, οι συγκρούσεις ανοίγουν ήδη από χώρο σε χώρο.

Στους Δήμους, ένα πογκρόμ απολύσεων κατά των συμβασιούχων κουρελιάζει τις δικαστικές αποφάσεις που είχαν κερδίσει με τις προηγούμενες κινητοποιήσεις. Μόνο στο Δήμο της Αθήνας ετοιμάζουν 1000 απολύσεις που θα σακατέψουν τις υπηρεσίες καθαριότητας, τη διεύθυνση αλλοδαπών, τους βρεφονηπιακούς σταθμούς. Στην Υγεία, ο Λοβέρδος συνενώνει νοσοκομεία, μεθοδεύει μετατάξεις και αφήνει ολόκληρα ιδρύματα χωρίς χρηματοδότηση. Η ΟΕΝΓΕ και η ΠΟΕΔΗΝ βρίσκονται διαρκώς μπροστά στην απαίτηση των εργαζόμενων στο ΕΣΥ για να συντονίσουν τις αντιστάσεις.

Ο Βενιζέλος είναι δεσμευμένος στην Τρόικα ότι μέχρι τις 15 Ιούλη θα διορίσει το Διοικητικό Συμβούλιο του Ταμείου «Αξιοποίησης» της δημόσιας περιουσίας για να τρέξουν γρήγορα οι αποκρατικοποιήσεις που απειλούν μεγάλες και δυνατές ΔΕΚΟ και αναγκάζουν τα συνδικάτα τους να υλοποιήσουν τις απεργιακές υποσχέσεις τους. Επιπλέον, ο υπουργός Οικονομίας έχει στόχο τη εξοικονόμηση 6,7 δις από τον φετινό προϋπολογισμό, πράγμα που σημαίνει κόψιμο μισθών και επιδομάτων σε όλο το δημόσιο πριν ακόμα περάσει το Ενιαίο Μισθολόγιο. Ένας ακόμη λόγος γιατί μέσα σε όλους τους χώρους υπάρχει προετοιμασία για τον επόμενο γύρο

συγκρούσεων.

Υπάρχουν τέσσερα χαρακτηριστικά που παίζουν καθοριστικό ρόλο για αυτές τις επόμενες μάχες: η διάρκεια, ο συντονισμός, η συμπαράσταση και το δίκτυο της βάσης μέσα στα συνδικάτα.

Έχουν γίνει μεγάλα βήματα για να παίρνουν οι μάχες τα χαρακτηριστικά των αγώνων διαρκείας. Οι επαναλαμβανόμενες 48ωρες της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ ήταν ο πιο πρόσφατος κρίκος σε μια αλυσίδα που έχει πίσω της τις απεργίες στις συγκοινωνίες, στα ΕΛΠΕ και στα ΜΜΕ αλλά και την πολυήμερη κατάληψη στο Δήμο της Αθήνας. Κάθε ένας από αυτούς τους αγώνες έγινε φάρος για όλους τους χώρους γιατί έδειξε ότι η κλιμάκωση σε διαρκείας είναι εφικτή και κάνει τεράστια διαφορά.

Δραματική διαφορά κάνει και ο συντονισμός ανάμεσα σε κλάδους. Δεν είναι μόνο το πρόσφατο παράδειγμα της 9 Ιούνη στις ΔΕΚΟ που ήταν καίριο βήμα στην πορεία αυτού του εκρηκτικού μήνα. Θυμηθείτε την ώθηση που πήρε η κατάληψη στο Δήμο της Αθήνας όταν το κοινό συλλαλητήριο εκπαιδευτικών, φοιτητών και νοσοκομειακών κατευθύνθηκε στο Δημαρχείο μέσα αμοιβαίο κλίμα ενθουσιασμού. Τώρα η Διαμαντοπούλου θα ήθελε να ξεχωρίσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση από την υπόλοιπη Παιδεία για να περάσει το νομοσχέδιό της, αλλά εμείς έχουμε κάθε λόγο να κάνουμε την απάντηση πανεκπαιδευτική. Σε όσους έχουν ξεχάσει το κίνημα του 2006-7, ήρθε η Βρετανία να θυμίσει ξανά τη δυναμική του πανεκπαιδευτικού συντονισμού.

Σε όλα αυτά τα προχωρήματα, καθοριστικό ρόλο παίζει το δίκτυο της βάσης μέσα στα συνδικάτα. Οι συνδικαλιστικές ηγεσίες αισθάνονται την πίεση της βάσης με πολλούς και διάφορους τρόπους και αυτό τις οδηγεί να παίρνουν αποφάσεις και για τη διάρκεια των αγώνων και για το συντονισμό τους. Αλλά όταν αυτή η πίεση παίρνει οργανωμένη έκφραση, η διαφορά είναι τεράστια. Σκεφτείτε μόνο το ρόλο που έχει παίξει το γεγονός ότι σε κάθε πανεργατική υπάρχει το μπλοκ του Μουσείου, όπου τα πιο προχωρημένα συνθήματα και αιτήματα παίρνουν σάρκα και οστά έτσι ώστε κανένας δεν μπορεί να κάνει ότι δεν τα βλέπει. Τέτοιες πρωτοβουλίες δίνουν ώθηση σε όλο το εργατικό κίνημα. Ίσως το πιο χειροπιαστό παράδειγμα ήταν από το χώρο των ΜΜΕ, όπου χωρίς το δίκτυο της βάσης όχι μόνο η τετραήμερη απεργία δεν θα είχε προκύψει αλλά ούτε και οι αντιστάσεις στις απολύσεις από συγκρότημα σε συγκρότημα.

Το οργανωμένο δίκτυο στη βάση των συνδικάτων συνδέεται στενά και με το τέταρτο χαρακτηριστικό, τη συμπαράσταση. Η Επιτροπή Αλληλεγγύης Συνδικάτων και Συνδικαλιστών έχει δώσει δείγματα γραφής σε αυτόν τον τομέα που αναγνωρίζονται πλατειά. Οι μάχες που έρχονται θα είναι πολύ πιο σκληρές από τις προηγούμενες γιατί και η εργοδοσία και η κυβέρνηση είναι πληγωμένα θηρία που τα παίζουν όλα για όλα. Η ανάγκη για συμπαράσταση σε κάθε κομμάτι της τάξης που βγαίνει μπροστά θα είναι ακόμα πιο έντονη. Είναι όμως ρεαλιστικό ότι μπορούμε να την οργανώνουμε.

Στην απεργία της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ η κυβέρνηση δεν μπόρεσε να ενορχηστρώσει ένα κλίμα υστερίας για τον «τουρισμό που πλήττεται», για τα «χαλασμένα τρόφιμα στα ψυγεία» ή για τους «εγκλωβισμούς στα ασανσέρ». Είναι χαρακτηριστική η ανταπόκριση που βρήκαν οι απεργιακές φρουρές όπου οργανώθηκαν. Στο πλευρό των απεργών στάθηκαν και οι συμβασιούχοι ακόμα και αν δεν τους κάλυπτε το συνδικάτο αλλά και οι υπόλοιποι εργαζόμενοι. Η αφίσα της ΕΠΑΣΣ που καλούσε σε συμπαράσταση έγινε όπλο στα χέρια πολλών απεργών.

Πολιτικές μάχες

Στην οικοδόμηση της συμπαράστασης, τα κλειδιά είναι δύο: η σύνδεση και η γενίκευση των αιτημάτων και η πολιτική κάλυψη της απεργίας.

Στον πρώτο τομέα, οι εμπειρίες από το κίνημα του Ιούνη βοηθούν για να γίνουν άλματα. Όταν χιλιάδες έχουν βγει στις πλατείες με συνθήματα όπως «Δεν χρωστάμε, δεν πουλάμε, δεν πληρώνουμε», το υπόβαθρο για αλληλοσύνδεση και γενίκευση είναι πολύ μεγαλύτερο. Ο κάθε «αγανακτισμένος» μπορεί να κατανοήσει ότι ο απεργός της ΔΕΗ ή των λιμανιών ή της ύδρευσης όχι μόνο δεν στρέφεται ενάντια στο «κοινωνικό σύνολο» αλλά αντίθετα δυναμώνει τον κοινό αγώνα ενάντια στο ξεπούλημα.

Πάνω σε αυτή την πραγματικότητα μπορούν να προχωρήσουν οι πολιτικές καμπάνιες για τη διαγραφή του χρέους και να δώσουν νέα δύναμη στο κίνημα της εργατικής αντίστασης. Η πρόταση για στάση πληρωμών προς τους τραπεζίτες, κρατικοποίηση των τραπεζών χωρίς αποζημίωση για τους μετόχους και τους ομολογιούχους, επιστροφή στο δημόσιο των λεηλατημένων οργανισμών και επιβολή εργατικού ελέγχου, αποκατάσταση όλων των απολυμένων σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα με σταθερή δουλειά για όλους, δίνει το πλαίσιο της γενίκευσης που σπάει κάθε απόπειρα απομόνωσης απεργών και ανοίγει προοπτική για όλους.

Αυτή είναι η καλύτερη απόδειξη ότι οι πολιτικές μάχες όχι μόνο δεν χωρίζουν τους εργαζόμενους όπως λένε οι συντηρητικοί γραφειοκράτες και αποδέχονται όσοι φοβούνται την πολιτική και ψάχνουν «αγνούς» (απολίτικους;) ταξικούς αγώνες, αλλά αντίθετα ενισχύουν κάθε αγώνα ξεχωριστά και το κίνημα συνολικά.

Ωστόσο, τα αντικαπιταλιστικά αιτήματα και το πρόγραμμα διεξόδου από την

Ιουλιανά 1965

1974: Απεργία στην εργοστάσιο ΗΒΗ

κρίση που συγκροτούν δεν είναι η μόνη πολιτική κάλυψη για τους αγώνες. Πιο άμεσα απαραίτητη είναι η πολιτική μάχη ενάντια στο ρατσισμό και τη φασιστική απειλή. Γιατί κάνει πράξη το πιο παλιό αλλά και πιο επίκαιρο σύνθημα του κινήματος: «Εργάτες ενωμένοι, ποτέ νικημένοι».

Οι εμπειρίες από την παρακρατική δράση των φασιστικών συμμοριών για την αστυνομική καταστολή του κόσμου που πολιορκούσε τη Βουλή τις μέρες της 48ωρης πανεργατικής είναι καταλυτικές. Χιλιάδες αγωνιστές ένοιωσαν στο πετσί τους τα αποτελέσματα της συνεργασίας των νεοναζί με την ΕΛΑΣ και ακόμη περισσότεροι τα είδαν στις οθόνες τους. Φασιστοτραμπούκοι που προσπαθούσαν να μασκαρευτούν σαν «αγανακτισμένοι έλληνες» που τάχα στρέφονται ενάντια στους πολιτικούς, αποκαλύφθηκαν σαν αυτό που πραγματικά είναι: παρακρατικές ομάδες καταστολής. Την ώρα που όλοι οι διαδηλωτές, ακόμη και όσοι κρατούσαν την ελληνική σημαία, δέχονταν τις βάρβαρες «περιποιήσεις» των ΜΑΤ, οι φασίστες περνούσαν ανοιχτά εκεί που πραγματικά ανήκουν, στο πλευρό της αστυνομίας.

Αυτές οι εμπειρίες είναι ένα κρατούμενο για να μην μπορέσουν ποτέ ξανά οι νεοναζί να εξαπολύουν πογκρόμ κατά των μεταναστών παριστάνοντας τους «αγανακτισμένους κατοίκους». Οι συνδέσεις που έγιναν ανάμεσα στο αντιρατσιστικό κίνημα και τις καταλήψεις πλατειών είναι πολύτιμες. Η κοινή δράση ΚΕΕΡΦΑ και «αγανακτισμένων» στο Λευκό Πύργο ενάντια στις προκλήσεις της Χρυσής Αυγής, η παρουσία της Ένωσης Μεταναστών Εργατών στο Σύνταγμα όπου οργανώθηκε ακόμη και αγώνας κρίκετ με την κάλυψη της συνέλευσης, άνοιξε νέους δρόμους.

Σε αυτές τις πολιτικές μάχες μετριέται η συμβολή που έχει κάθε τμήμα της Αριστεράς.

Επαναστατική οργάνωση

Ένας άλλος τρόπος για να δούμε τη σημασία της επαναστατικής αριστεράς για τη συνέχεια του κινήματος μέσα στις σημερινές συνθήκες, είναι να γυρίσουμε σε προηγούμενες κορυφαίες στιγμές και μεγάλες κρίσεις στην Ελλάδα. Έχουμε τρία ιστορικά παραδείγματα μέσα στα τελευταία πενήντα χρόνια μόνο: τα Ιουλιανά του 1965, τη Μεταπολίτευση του 1974-75 και την προηγούμενη κρίση του ΠΑΣΟΚ το 1985-89.

Τα Ιουλιανά του 1965 έχουν μείνει στην ιστορία σαν οι 75 μέρες που ο κόσμος είχε καταλάβει τους δρόμους της Αθήνας (και άλλων πόλεων) και δεν άφηνε τα Ανάκτορα και τον στρατό να ολοκληρώσουν το πραξικόπημα που είχαν ξεκινήσει. Στις 15 Ιούλη ο βασιλιάς είχε απολύσει την εκλεγμένη κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Παπανδρέου και προσπαθούσε να διορίσει στη θέση της ένα συνονθύλευμα δοτών, πουλημένων και αποστατών, ανάμεσα τους τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη. Οι διαδηλώσεις ξεκίνησαν την ίδια μέρα και επί δυο μήνες δεν άφηναν τη Βουλή να δώσει ψήφο εμπιστοσύνης στις κυβερνήσεις που μαγείρευαν τα Ανάκτορα.

Μέσα σε εκείνους τους δυο μήνες έγινε μόνο μια Γενική Απεργία, την Τρίτη 27 Ιούλη 1965, σχεδόν μια βδομάδα μετά από τη δολοφονία του Σωτήρη Πέτρουλα και 12 μέρες μετά από το παλατιανό πραξικόπημα. Όλο αυτό το διάστημα υπήρχαν ηρωικές κινητοποιήσεις και μάχες στους δρόμους της Αθήνας, αλλά η ΓΣΕΕ με την κάλυψη όχι μόνο της Ένωσης Κέντρου αλλά και της ΕΔΑ εμπόδιζε με κάθε τρόπο να βγούνε απεργίες. Στο τέλος του δίμηνου οι αυλόδουλοι, όπως τους έλεγε περιφρονητικά ο κόσμος, κατάφεραν να βρουν 152 βουλευτές (ο ΓΑΠ μπορεί να περηφανεύεται ότι βρήκε δυο βουλευτές παραπάνω σήμερα) που δέχτηκαν να ψηφίσουν την κυβέρνηση Στεφανόπουλου και να στείλουν τη Βουλή για διακοπές.

Στην έκβαση της μάχης έπαιξε ρόλο το πώς κινήθηκε η εργατική τάξη. Κάθε απόγευμα γέμιζε από κόσμο όχι μόνο το Σύνταγμα αλλά όλη η Αθήνα, αλλά η μάχη δεν οργανωνόταν στους εργατικούς χώρους και τα συνδικάτα. Όχι γιατί το εργατικό κίνημα ήταν ανοργάνωτο ή πολιτικά πίσω. Ίσα-ίσα, στην κηδεία του Πέτρουλα οι εργαζόμενοι είχαν προχωρήσει αυθόρμητα να κατεβάσουν διακόπτες και να συμμετέχουν μαζικά στο μεγάλο συλλαλητήριο. Στη Γενική Απεργία στις 27 Ιούλη *«αυτοσχέδιες επιτροπές σχηματίζονται, απεργιακές φρουρές της στιγμής δημιουργούνται και η απεργία παίρνει σάρκα και οστά. Η συγκοινωνία έχει σχεδόν σταματήσει, αλλά χιλιάδες, πολλές χιλιάδες εργάτες κατεβαίνουν με τα πόδια στην πλατεία του Δημαρχείου όπου θα γίνει η συγκέντρωση»* (απο άρθρο του Δημήτρη Λιβιεράτου με τίτλο: "Το χρονικό του Ιουλίου 1965", σελίδα 38, στο βιβλίο *Ιουλιανά 1965,* εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο). Η αυθόρμητη πολιτικοποίηση δεν έλειψε, τα συνθήματα και τα αιτήματα προχώρησαν στην απαίτηση για δημοψήφισμα ενάντια στη Μοναρχία. Αυτό που έλειψε ήταν η πολιτική δύναμη που θα έμπαινε μπροστά στα απεργιακά και στα πολιτικά προχωρήματα για να συγκροτήσει τα ποτάμια των διαδηλωτών σε δύναμη ανατροπής.

Στη διετία της Μεταπολίτευσης από τον Ιούλη του 1974 μέχρι την άνοιξη του 1976 τον τόνο τον έδωσαν οι εργατικές απεργίες. Η διαφορά με τα Ιουλιανά του 65 ήταν ότι στη νέα αυτή μεγάλη πολιτική κρίση μια νέα εργατική τάξη μπήκε ορμητικά στο προσκήνιο. Η δημιουργία

Νοέμβρης 1985: Απεργία στους δήμους

15 Ιούνη 2011: 24ωρη Πανεργατική

σωματείων, το δικαίωμα στην απεργία, οι συνελεύσεις στα εργοστάσια, οι απεργιακές φρουρές, τα απεργιακά ταμεία, οι απεργιακές επιτροπές ήταν κατακτήσεις που μπήκαν ορμητικά και έμειναν ανεξίτηλα στη ζωή και τη δράση των εργατών. Όταν οι Πρετεντέρηδες και κάθε είδους πολιτικάντηδες μιλάνε για «τέλος της Μεταπολίτευσης», αυτό που σκέφτονται είναι πώς θα μπορούσαν να απαλλαγούν από εκείνες τις κατακτήσεις.

Ούτε από εκείνο το κίνημα δεν έλειπαν οι πολιτικές μάχες και τα προχωρήματα. Μάχες για την αποχουντοποίηση, για να επικρατήσει το Όχι στο δημοψήφισμα για τη Μοναρχία, για το άσυλο στα Πανεπιστήμια, για τις πολιτικές δίπλα στις συνδικαλιστικές ελευθερίες. Όμως δίπλα σε όλα αυτά υπήρχαν και οι αυταπάτες για τον κοινοβουλευτικό δρόμο. Μετά από τόσες δεκαετίες με Μεταξά, Ναζιστική κατοχή, Εμφύλιο, Καραμανλική βία και νοθεία και Χούντα, οι αυταπάτες ότι επιτέλους οι κάλπες θα εκφράσουν τη γνήσια λαϊκή θέληση ήταν τεράστιες και εκφράστηκαν με εμπιστοσύνη προς το ΠΑΣΟΚ και τα κόμματα της ρεφορμιστικής αριστεράς που αποδέχονταν ότι «τώρα χτίζουμε δημοκρατία».

Η επαναστατική αριστερά της Μεταπολίτευσης μπορεί να είχε το κύρος των αγωνιστών που στήριξαν την εξέγερση του Πολυτεχνείου, είχε όμως την απειρία της πρόσφατης συγκρότησής της και τις πολιτικές αδυναμίες που πήγαζαν σε ένα μεγάλο μέρος από τις δικές της αυταπάτες για την Κίνα του Μάο. Δεν απέκτησε ποτέ το βάρος για να καθορίσει την έκβαση της Μεταπολίτευσης, αλλά άφησε μια φύτρα για τον εναλλακτικό επαναστατικό δρόμο απέναντι στα όρια του ρεφορμιστικού δρόμου.

Εκείνα τα όρια δεν άργησαν να φανούν μέσα στην επόμενη κρίση του 1985-89. Οι υποσχέσεις του ΠΑΣΟΚ για «Σοσιαλισμό στις 18» αρκεί να μαυρίζουμε τη Δεξιά στις κάλπες, μετατράπηκαν σε προγράμματα λιτότητας για πρώτη φορά το 1985. Η έκρηξη οργής που ακολούθησε ήταν τεράστια και σαν απεργιακό κύμα και σαν πολιτικές και συνδικαλιστικές ανακατατάξεις με ολόκληρα κομμάτια να φεύγουν από το ΠΑΣΟΚ και να συγκροτούν παρατάξεις και κόμματα που συνεργάστηκαν με την Αριστερά. Η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη και άλλες περιοχές απόχτησαν «Κόκκινο Στεφάνι» στις δημοτικές εκλογές που ακολούθησαν.

9 Ιούνη 2011: οι φορτοεκφορτωτές στην 24ωρη απεργία των ΔΕΚΟ.

Αλλά εκείνες οι ελπίδες αποδείχθηκαν αβάσιμες στη συνέχεια. Ο πρώτος ενιαίος Συνασπισμός που δημιούργησαν το ΚΚΕ του Χαρίλαου Φλωράκη και η ΕΑΡ του Κύρκου αυτοπροτάθηκε ως ρυθμιστής της κυβερνητικής κρίσης του 1989 και συμμάχησε αρχικά με τη ΝΔ του Μητσοτάκη και στη συνέχεια με την Οικουμενική του Ζολώτα που περιλάμβανε και το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ. Αντί να αξιοποιήσει την πολιτική κρίση και την εργατική έκρηξη, η ρεφορμιστική αριστερά την εκτόνωσε συναινώντας ότι η κάθαρση για τα σκάνδαλα μπορούσε να έρθει από το Ειδικό Δικαστήριο και από τη στροφή στην αγορά. Ο Μητσοτάκης έφτασε να γίνει πρωθυπουργός, ενώ η κοινοβουλευτική αριστερά διασπάστηκε σε δυο συρρικνωμένα κομμάτια.

Η διαφορά της σημερινής μεγάλης οικονομικής και πολιτικής κρίσης του ελληνικού καπιταλισμού από τις προηγούμενες περιπτώσεις που ανατρέξαμε είναι ότι σήμερα συγκλίνουν όλα τα δυνατά στοιχεία των περασμένων ξεσπασμάτων.

Σήμερα η εργατική τάξη είναι πιο μεγάλη και πιο δυνατή από κάθε άλλη φορά. Όχι μόνο αντικειμενικά, με το αριθμητικό της μέγεθος και το βάρος της στην οικονομία, όσο κι αν διάφοροι αναλυτές έχουν προσπαθήσει πολλές φορές να μιλήσουν για το «τέλος της εργατικής τάξης» και να μας παροτρύνουν να αναζητήσουμε «νέα υποκείμενα». Αλλά και με τον τρόπο που κινείται. Οι διαδηλώσεις στο Σύνταγμα και τις άλλες πλατείες μπορεί να μην έχουν συμπληρώσει ακόμη το ρεκόρ των 70 ημερών των Ιουλιανών του 1965, αλλά βγάζουν μαζικά τον κόσμο στους δρόμους και στις πλατείες σε στιγμές ταυτόχρονης πολιτικής κρίσης ΝΔ και ΠΑΣΟΚ, όλου του πολιτικού συστήματος. Και το βάρος των απεργιών μέσα στο οργισμένο κίνημα είναι ασύγκριτα μεγαλύτερο, έχει εστίες οργανωμένης δύναμης που μπορούν να παραλύσουν το αντίπαλο στρατόπεδο με την απεργιακή τους δράση. Τελευταίο, αλλά όχι και λιγότερο σημαντικό, είναι το γεγονός ότι οι συσχετισμοί μέσα στην Αριστερά αλλάζουν σε βάρος της κοινοβουλευτικής αυταπάτης και υπέρ του αντικαπιταλισμού.

Έχουν περάσει πολλοί μήνες από τις τοπικές εκλογές του περασμένου Νοέμβρη όταν η ΑΝΤΑΡΣΥΑ μπήκε στον κεντρικό πολιτικό χάρτη με τις 100.000 ψήφους που συγκέντρωσε. Μέσα σε αυτούς τους μήνες όλος αυτός ο κόσμος έκανε αισθητή την παρουσία του στηρίζοντας βήμα-βήμα τις απεργίες, τα συλλαλητήρια, τις καταλήψεις. Αλλά και απλώνοντας τις ιδέες της αντικαπιταλιστικής απάντησης στην κρίση. Έχει αρχίσει να κερδίζει προς τη μεριά του τα μυαλά και τις καρδιές χιλιάδων αγωνιστών που κάνουν τις δικές τους απεργιακές και πολιτικές ανταρσίες. Τώρα ακόμα και οι δημοσκοπήσεις καταγράφουν ένα τέτοιο ρεύμα μέσα σε μια Αριστερά που ανεβαίνει και φτάνει αθροιστικά σε ποσοστά κοντά στο ιστορικό υψηλό της ΕΔΑ του 1958.

Είναι ανάγκη αλλά και ευκαιρία να αξιοποιήσουμε αυτά τα στοιχεία για τη συνέχεια και για τη νίκη της εργατικής αντίστασης σήμερα. Χτίζοντας την επαναστατική οργάνωση που μας έλειπε τις προηγούμενες φορές. Ώστε αυτή τη φορά το μίγμα να είναι όχι μόνο πιο εκρηκτικό και ελπιδοφόρο, αλλά και νικηφόρο. ■

“Δεν πουλάμε και δεν πουλιόμαστε”

Η **Λένα Βερδέ** και ο **Λέανδρος Μπόλαρης** περιγράφουν το απεργιακό κύμα που κορυφώθηκε στη 48ωρη Πανεργατική.

Η 48ωρη Πανεργατική Απεργία των Συνδικάτων στις 28 και 29 Ιούνη ήταν μία πρωτόγνωρη για το εργατικό κίνημα κλιμάκωση. Η κυβέρνηση μπορεί να πέρασε όπως-όπως το “Μεσοπρόθεσμο” και τον “εφαρμοστικό νόμο” στη Βουλή, οι αγορές να πανηγύρισαν (πόσο χαμηλά έχουν βάλει το πήχη των πανηγυρισμών!) και η αστυνομία να πήρε πράσινο φως για ένα ανεπανάληπτο όργιο καταστολής. Όμως, πλέον, είναι φανερό ότι η κυβέρνηση ειναι ετοιμόρροπη και έχει μπροστά της τον Γολγοθά της εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου. Τίποτα δεν θα είναι το ίδιο μετά από αυτόν τον Ιούνη. Οι εμπειρίες και οι διεργασίες που έφεραν το εργατικό κίνημα σε αυτή τη μεγάλη μάχη παραμένουν ενεργές.

Ηταν αποτέλεσμα ενός μήνα απεργιακού ξεσηκωμού, μέσα στον οποίο τα προχωρήματα – συνδικαλιστικά, ιδεολογικά, πολιτικά – της εργατικής τάξης έκαναν και συνεχίζουν να κάνουν μέρα με τη μέρα εκρηκτικά την εμφάνισή τους μέσα στις μάχες. Σε τέτοιες στιγμές, οι ποσότητες μετατρέπονται σε ποιότητες.

Ο ξεσηκωμός στις ΔΕΚΟ

Οταν στις 23 Μάη η κυβέρνηση ανακοίνωσε το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων με τις δύο του φάσεις, σίγουρα δεν περίμενε ότι την επόμενη κιόλας μέρα, 24 Μάη, οι εργαζόμενοι του ΤΤ θα προχωρούσαν σε κατάληψη των κεντρικών γραφείων της Διοίκησης της Τράπεζας στην Πεσμαζόγλου. Κι όμως, η συνήθης διαδικασία – να δει η ηγεσία του συνδικάτου την πολιτική ηγεσία του αρμόδιου υπουργείου, να καλέσει μετά το ΔΣ σε συνεδρίαση, αυτό με τη σειρά του να καλέσει γενική συνέλευση, η γενική συνέλευση με τη σειρά της να εξουσιοδοτήσει το ΔΣ για απεργιακές κινητοποιήσεις – ξεπεράστηκε από τα ετοιμοπόλεμα αντανακλαστικά της βάσης των εργαζόμενων.

Ο σύλλογος δεν κήρυξε επίσημα απεργία. Προχώρησε σε κατάληψη του κεντρικού κτιρίου στην Πεσμαζόγλου. Όμως, αυτό έδωσε τη δυνατότητα στη βάση των εργαζομένων να αξιοποιήσει αυτή τη συμβολική κίνηση και να τη μετατρέψει σε κάτι πολύ πιο ουσιαστικό. Εκατοντάδες εργαζόμενοι την περιφρουρούσαν καθημερινά, ένα μόνιμο τραπεζάκι λειτουργούσε σαν γραφείο τύπου που ενημέρωνε πελάτες και περαστικούς, βάρδιες δεκάδων εργαζόμενων εξασφάλιζαν την ολονύκτια διαμονή στο κτίριο, ενώ η διάρκειά της ξεπέρασε τις αρχικές προθέσεις του Συλλόγου φτάνοντας τις οκτώ μέρες συμπεριλαμβανομένου σαββατοκύριακου.

Σε όλη τη διάρκειά ήταν φανερό πως η κατάληψη των συμβασιούχων στο Δήμο της Αθήνας έναμιση μήνα νωρίτερα είχε εμπνεύσει τους εργαζόμενους στο ΤΤ. Τα δυο κτίρια που πραγματοποιήθηκαν οι καταλήψεις τα χωρίζουν μόλις μερικές δεκάδες μέτρα. Η “κοινή λογική” των ΜΜΕ – και των συνδικαλιστικών ηγεσιών – ισχυρίζεται ότι ένα χάσμα χωρίζει τους “βολεμένους” τύπου ΤΤ από τους “επισφαλείς” όπως τους συμβασιούχους των δήμων. Κι όμως, αποδεικνύεται ότι μεταδοτική δεν είναι μόνο η αγανάκτηση αλλά και η αυτοπεποίθηση κι οι αγωνιστικές εμπειρίες.

Ηταν η κατάληψη και το ότι ο συμβολικός της χαρακτήρας έγινε ουσιαστικός που έφερε 48ωρη πανελλαδική απεργία στην τράπεζα στις 30 και 31 Μάη με συλλαλητήριο χιλιάδων εργαζόμενων την πρώτη μέρα που ξεκίνησε από την κατάληψη, έκανε στάση στο υπουργείο Οικονομικών και κατέληξε στη Βουλή. Μπορεί η ηγεσία του συνδικάτου να κατάφερε να μπλοκάρει την άμεση συνέχεια του αγώνα εκείνη τη στιγμή, όμως τα πολύ μαζικά μπλοκ των εργαζόμενων στις πανεργατικές κρατούν ανοιχτό το μέτωπο.

Στην περίπτωση της ΔΕΗ τα πράγματα εξελίχτηκαν διαφορετικά. Δύο μήνες η ΓΕΝΟΠ τρέναρε την υλοποίηση της απόφασης για 48ωρες επαναλαμβανόμενες απεργίες που πήρε η Διοίκηση της Ομοσπονδίας στα τέλη Απρίλη ενάντια στην ιδιωτικοποίηση. Σε αυτό το διάστημα, η ηγεσία της προχώρησε σε όσες περισσότερες συμβολικές κινήσεις μπορούσε για να αποφύγει να κηρύξει την απεργία. Συναντήσεις με κόμματα και φορείς, “σκληρές” ανακοινώσεις, χάπενινγκ, ηρωικά κρεμάσματα εναεριτών σε καμινάδες στο Κερατσίνι.

Η απεργία, όμως, ξεκίνησε. Καθοριστικό ρόλο έπαιξε το πανελλαδικό συλλαλητήριο στις 25 Μάη, στο οποίο οι εργαζόμενοι της ΔΕΗ πραγματοποίησαν μία εντυπωσιακή εμφάνιση στην Αθήνα. Παρότι είχε προγραμματιστεί πριν ακόμα τις ανακοινώσεις της κυβέρνησης για τις αποκρατικοποιήσεις, η επίσημη πλέον ένταξη της ΔΕΗ στη λίστα των ιδιωτικοποιήσεων, λειτούργησε πολλαπλασιαστικά στην συμμετοχή των εργαζόμενων. Από κάθε γωνιά της χώρας, με ιδιαίτερη παρουσία των εργαζόμενων από τα κέντρα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με φορτηγά και γερανούς της επιχείρησης μπροστά, τις φόρμες της δουλειάς και πανό από όλα τα Σωματεία, χιλιάδες εργαζόμενοι έκαναν επίδειξη της δύναμής τους.

Η φωτογραφία με το πανό «Εμείς δεν πουλάμε και δεν πουλιόμαστε», που «σήκωσαν» οι γερανοί μπροστά στο υπουργείο Οικονομικών, ενώ η πλατεία Συντάγματος είναι πλημμυρισμένη από κόσμο καθώς ήταν η πρώτη μέρα διαμαρτυρίας των «αγανακτισμένων», αποτύπωσε την πιο χαρακτηριστική ίσως

Ταχυδρομεία

Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο

φάση της πορείας. Για ένα μεγάλο κομμάτι των εργαζόμενων στη ΔΕΗ, η κινητοποίηση στο Σύνταγμα ήταν ένα παραπάνω κίνητρο να συμμετέχουν στην διαδήλωση του συνδικάτου. Ηταν πλέον δύσκολο για την ηγεσία της ΓΕΝΟΠ να κάνει πίσω.

Η επιτυχία του συλλαλητηρίου, με τη μαζικότητα και το δυναμισμό της, έγινε παράδειγμα για όλα τα συνδικάτα να κλιμακώσουν. Η ΟΜΕ-ΟΤΕ ανακοίνωσε απεργιακό πρόγραμμα με δύο 24ωρες απεργίες στις 2 και τις 9 Ιούνη, οι λιμενεργάτες του ΟΛΠ προχώρησαν σε καταλήψεις και συλλαλητήριο στον Πειραιά στις 31 Μάη, η ΠΟΣΤ ανακοίνωσε πανελλαδική απεργία και κατέβασμα στην Αθήνα στις 9 Ιούνη αφού πρώτα συμμετείχε με πανό στο απεργιακό συλλαλητήριο των εργαζόμενων του ΤΤ στις 30 Μάη.

Ποιοτικά χαρακτηριστικά

Κάθε διαδήλωση, απεργιακή ή μη, ανέδυδε νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Ακόμα και το σαββατιάτικο συλλαλητήριο των ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ στις 4 Ιούνη, που καλέστηκε από τις συνδικαλιστικές ηγεσίες σε μια προσπάθεια να καθυστερήσουν τη νέα, μετά τις 11 Μάη, Πανεργατική Απεργία, ήταν ένα βήμα. Μπορεί το μέγεθός του να ωχριούσε μπροστά στα ποτάμια των πανεργατικών ή σ' άλλες κινητοποιήσεις. Υπάρχουν λόγοι για τέτοιες εικόνες, αλλά αυτές δεν πρέπει να μας κάνουν να χάνουμε από τα μάτια μας το νέο που εμφανίζεται. Σ' αυτή τη "μικρή" κινητοποίηση το πανώ της ΠΟΕ-ΟΤΑ έγραφε: "Μια νύχτα μαγική σαν την Αργεντινή....". Η Ομοσπονδία που πέρσι το φθινόπωρο είχε σαν επίσημη πολιτική της τη στήριξη του "Καλλικράτη", τώρα λέει στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ότι θα φύγει με ελικόπτερο.

Στην ανοιχτή συνέλευση της Επιτροπής Αλληλεγγύης Συνδικαλιστών και Συνδικάτων (ΕΠΑΣΣ) στη Νομική αμέσως μετά το συλλαλητήριο, ο Χρήστος Ευθυμίου από την ΠΟΕ-ΟΤΑ και μέλος του ΓΣ της ΑΔΕΔΥ, επεσήμανε χαρακτηριστικά ότι: «*Μέχρι σήμερα η κυβέρνηση προσπαθούσε να διαβάλλει κάθε κλάδο που έβγαινε στο δρόμο, να τα ρίξει στους 'διεφθαρμένους συνδικαλιστές' κλπ. Σήμερα δεν πάει άλλο... Σαν Ομοσπονδία έχουμε πάρει απόφαση για καταλήψεις σε δημαρχεία, να μετατραπούν σε κέντρα αγώνα. Έρχεται η ώρα που πρέπει να αποφασίσεις να συγκρουστείς ανοιχτά, ολομέτωπα και να συντονιστείς με αυτούς που κάνουν το ίδιο*».

Πλάι στο μήνυμα ότι η κυβέρνηση έχει να αντιμετωπίσει μεγάλα και δυνατά συνδικάτα, το συλλαλητήριο της ΓΕΝΟΠ άνοιξε το δρόμο για την κοινή απεργιακή δράση των ΔΕΚΟ. Η εκτίμηση πως κανείς χώρος δεν πρέπει να μείνει μόνος του στην επίθεση γίνεται συνείδηση ένα χρόνο τώρα στις πανεργατικές απεργίες, στις κοινές απεργίες των ΜΜΜ, στα ψηφίσματα συμπαράστασης που κέρδιζαν μια σειρά μάχες όπως η κατάληψη στο Δήμο Αθήνας, η Κερατέα, η κατάληψη στο υπουργείο Υγείας.

Οταν τους προηγούμενους μήνες, η Επιτροπή Αλληλεγγύης προχωρούσε σε καμπάνια συμπαράστασης στον ΟΣΕ ή τα ΜΜΜ, συνέβαλε στο να γινει αυτή η προοπτική κτήμα πρωτοπόρων αγωνιστών και κομματιών μέσα σε μια σειρά συνδικάτα. Εσπαγε την προπαγάνδα της κυβέρνησης περί «προνομιούχων» και «συντεχνιών» και έχτιζε την αλληλεγγύη ανάμεσα σε κλάδους του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Η σύσκεψη της ΓΣΕΕ με τις Ομοσπονδίες των υπό ιδιωτικοποίηση ΔΕΚΟ για κοινή απεργία όλων στις 9 Ιούνη, ήταν αποτέλεσμα και τέτοιων πρωτοβουλιών και διεργασιών το προηγούμενο διάστημα.

Το ότι η βάση των εργαζόμενων στα συνδικάτα είναι σε κατάσταση συναγερμού το ομολόγησαν τα πιο επίσημα χείλη. Οταν ο πρόεδρος της ΓΕΝΟΠ, στην σύσκεψη της ΓΣΕΕ με τις ΔΕΚΟ, κάλεσε όλες τις υπό ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεις σε κοινή κλιμάκωση με απεργίες διαρκείας, το προεδρείο πάγωσε. Εξηγώντας την πρότασή του τόνισε πως οι εργαζόμενοι της ΔΕΗ περιμένουν πολλά περισσότερα από αυτή τη σύσκεψη και πως δεν μπορεί ο ίδιος να γυρίσει πίσω έχοντας απόφαση «μονάχα» για απεργία των ΔΕΚΟ στις 9 και Πανεργατική στις 15 Ιούνη.

Πού οφείλεται η αλλαγή;

Πώς μπορούν να ερμηνευτούν τέτοιες θέσεις; Μια σειρά εξηγήσεις έχουν δοθεί, που στην ουσία υποτιμάνε τις διεργασίες που εκτυλίσσονται στην εργατική τάξη και πιο κρίσιμα στα πιο πρωτοπόρα και δυνατά τμήματά της. Οι φιλοδοξίες του τάδε ή του δείνα συνδικαλιστικού στελέχους, η υπεράσπιση των "προνομίων" των "αριστοκρατών" των ΔΕΚΟ – λες και είναι μειωτικό να υπερασπίζονται δυνατοί κλάδοι μισθούς, εργασιακές σχέσεις ή να παλεύουν ενάντια στο ολοκληρωτικό ξεπούλημα βασικών κοινωνικών αγαθών όπως το νερό ή ο ηλεκτρισμός.

Αντίθετα από τέτοιες ανεπαρκείς ερμηνείες, αυτό που ξεδιπλώθηκε ήταν η παρέμβαση της "βάσης", πολιτικά και "κινηματικά", που έδωσε το τέμπο και καθόρισε επιλογές. Η κατάληψη της πλατείας Συντάγματος έπαιξε έναν αναμφίβολα ενισχυτικό ρόλο σε αυτή τη διαδρομή. Προκάλεσε ταραχή στους

Φορτοεκφορτωτές Ελευσίνας

Λιμάνι Πειραιά

από πάνω και έδωσε θάρρος στους από κάτω.

Η κοινή απεργία των ΔΕΚΟ στις 9 Ιούνη, έπαιξε το ρόλο της "γέφυρας" ανάμεσα στις προηγούμενες κινητοποιήσεις και σε ότι θα ακολουθούσε. Εγινε κέντρο για μια σειρά χώρους και με τη στάση εργασίας της ΑΔΕΔΥ μετατράπησε σε μίνι πανεργατική. Η Ομοσπονδία των εργαζόμενων στα Ταχυδρομεία (ΠΟΣΤ) κινητοποίησε πανελλαδικά τα σωματεία της εκείνη τη μέρα. Εντυπωσιακή εμφάνιση την ίδια μέρα έκαναν οι εργαζόμενοι στο ΤΤ, οι λιμενεργάτες Πειραιά και οι φορτοκφορτωτές Ελευσίνας, οι εργαζόμενοι στον ΟΠΑΠ και στην ΕΒΟ-ΠΥΡΚΑΛ. Το σύνθημα που κυριάρχησε «Κρατάμε το λιμάνι, κρατάμε τη ΔΕΗ, πουλάμε το μπουρδέλο που λέγεται Βουλή», έπαιξε ρόλο ώστε, δυο μέρες μετά, η ηγεσία της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ να αποφασίσει την κήρυξη της απεργίας διαρκείας (επαναλαμβανόμενες 48ωρες).

Κατόπιν ήρθε ο σεισμός της γενικής απεργίας στις 15 Ιούνη. Μια γενική απεργία ανάλογη ίσως και μεγαλύτερη από την θρυλική περσινή της 5 Μάη. Για βδομάδες, η προπαγάνδα της κυβέρνησης προσπαθούσε να βάλει σφήνα ανάμεσα στους "Αγανακτισμένους" της πλατείας και τα συνδικάτα που υποτίθεται εκτός απο αδύνατα ήταν και "ξεπερασμένα". Εκείνη τη μέρα απέδειξε ότι η οργή της οργανωμένης εργατικής τάξης δεν έχει σε τίποτα να ζηλέψει από την οργή της "πλατείας". Το αποτέλεσμα αυτής της κλιμάκωσης ήταν η πολιτική κρίση που παραλίγο να ρίξει την κυβέρνηση Παπανδρέου εκείνο το βράδυ και όσα ακολούθησαν με τον ανασχηματισμό.

Μέσα σε μια τέτοια ατμόσφαιρα συνεδρίασε η διοίκηση της ΓΣΕΕ δυο μέρες μετά τις 15 Ιούνη. Οι αρχικές ιδέες για μια κινητοποίηση στις 21 του μηνός και κατόπιν "ραντεβού στη ΔΕΘ" είχε τιναχθεί στον αέρα. Η πρόταση για 48ωρη πανεργατική που κατατέθηκε από τον πρόεδρο της ΓΕΝΟΠ πέρασε με τη στήριξη των παρατάξεων της αριστεράς και της ΔΑΚΕ που έκανε την ανάγκη φιλοτιμία.

Η ιδέα της 48ωρης πανεργατικής δεν έπεσε από τον ουρανό. Πριν υιοθετηθεί από τη ΓΕΝΟΠ και κατατεθεί στη ΓΣΕΕ, είχε «δουλευτεί» συστηματικά το τελευταίο διάστημα μέσα στο κίνημα. Ηταν η Αντικαπιταλιστική Αριστερά, και συγκεκριμένα η ΑΝΤΑΡΣΥΑ και οι δυνάμεις που τη στηρίζουν, που το είχαν διατυπώσει σαν αίτημα και είχαν προσπαθήσει να το κερδίσουν σε κάθε μάχη, από τις απεργίες μέχρι το Σύνταγμα. «*Οι εργαζόμενοι στους βρεφονηπιακούς σταθμούς των Δήμων που δίνουν μάχη αυτή τη στιγμή, οι εκπαιδευτικοί που θέλουν να σώσουν τα σχολεία μας από τις συγχωνεύσεις, οι νοσοκομειακοί γιατροί και νοσηλευτές που υπερασπίζονται τα δημόσια νοσοκομεία από το σφαγείο του Λοβέρδου, όλοι έχουμε κάθε λόγο να ενωθούμε και να συντονιστούμε σε ένα κοινό μέτωπο αντίστασης. Να είμαστε όλοι στο συλλαλητήριο την Τετάρτη [της ΓΕΝΟΠ στις 25/5] και να απαιτήσουμε από τη ΓΣΕΕ και την ΑΔΕΔΥ να κηρύξουν άμεσα 48ωρη Πανεργατική Απεργία με συνέχεια και κλιμάκωση*», έγραφε ήδη από τις 25 Μάη η Εργατική Αλληλεγγύη (Νο 969, σελ. 3).

Η γενική συνέλευση, η κατάληψη, η περιφρούρηση είναι όπλα πάλης που έχουν ταυτιστεί με μαχητικούς αγώνες, όπως η κατάληψη στο Δήμο Αθήνας. Μπορεί να απέχουν ακόμα από το να είναι πλειοψηφική πρακτική, έχουν όμως αρχίσει να υιοθετούνται από πολλά κομμάτια. Ολόκληροι κλάδοι ανακαλύπτουν πλέον τη δύναμη που έχουν αυτές οι μέθοδοι, σε πολλούς καθορίζουν την εξέλιξη του ίδιου αγώνα.

Η απεργία της ΔΕΗ είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Χωρίς τις απεργιακές φρουρές, η απεργία θα ήταν ιδιαίτερα ευάλωτη. Ηταν οι περιφρουρήσεις που εξασφάλιζαν την συμμετοχή, που μπλόκαραν μια σειρά λειτουργίες της επιχείρησης. Στα γραφεία και τα εργοστάσια της ΔΕΗ στη Μυλέρου, στην Αριστείδου, στο Ρουφ, στη Ροσινιόλ, οι καθημερινές περιφρουρήσεις – τη δεύτερη βδομάδα της απεργίας σε 13 συνολικά σημεία της Αθήνας και πολλές άλλες σε άλλες περιοχές – κρατούσαν τα ποσοστά της απεργίας ψηλά. Ενώ, η πρωτοβουλία των εργαζόμενων στο Χαϊδάρι να φτιάξουν επιτροπές απεργών που γυρίζουν τα γραφεία της περιοχής και τα κλείνουν ένα ένα για να μην γίνονται εξοφλήσεις λογαριασμών δείχνει ότι οι δυνάμεις που έχουν απελευθερωθεί το τελευταίο διάστημα είναι πολύ μεγάλες.

Δράση απο τα κάτω

Τέτοιες πρωτοβουλίες είναι μια καινούργια εξέλιξη. Οι συνδικαλιστικές ηγεσίες, ακόμα και αυτές που καταγγέλουν με τον πιο έντονο τρόπο την κυβέρνηση, δεν οργανώνουν τις απεργίες και μετά ρίχνουν το φταίξιμο στον κόσμο της βάσης "που δεν συμμετέχει". Τέτοιες πρωτοβουλίες δείχνουν τη δημιουργικότητα της βάσης που μπορούν να απελευθερώσουν οι απεργίες διαρκείας. Οι "κινητές απεργιακές φρουρές" είναι ένα όπλο που εξασφαλίζει την επιτυχία μιας απεργιακής κινητοποίησης, ιδιαίτερα σε κλάδους με μεγάλη διασπορά σημείων που πρέπει να εξασφαλιστεί η συμμετοχή στην απεργία. Και ταυτόχρονα τέτοιες πρωτοβουλίες δίνουν σάρκα και οστά στις προσπάθειες να οργανωθεί ο αγώ-

νας από τα κάτω, είναι βήματα στο να περάσει ο έλεγχος της απεργίας στη βάση.

Η ΔΕΗ δεν είναι ο μοναδικός κλάδος που κάνει ανάλογα βήματα. Οταν στο Εθνος η απόλυση της για χρόνια εκπροσώπου των δημοσιογράφων Πόπης Χριστοδουλίδου, φέρνει ξεσηκωμό των συντακτών με άμεση συνέλευση, 48ωρη απεργία και περιφρούρηση κόντρα στην προσπάθεια της εργοδοσίας να στήσει απεργοσπαστικό μηχανισμό, τότε φαίνεται ότι αυτές οι δράσεις απλώνονται. Οταν οι τεχνικοί της τηλεόρασης φτάνουν με την ΕΤΙΤΑ να μπλοκάρουν για βδομάδες τον Πρετεντέρη και την δευτεριάτικη εκπομπή του με 24ωρες και 48ωρες απεργίες, κάνοντάς αυτόν να βγάζει αφρούς από το στόμα κι όλο τον κόσμο να χαίρεται, τότε οι δυνατότητες για να μπλοκάρουμε κάθε χώρο αυξάνονται. Οι απεργίες στα ΜΜΕ τους προηγούμενους μήνες με κορύφωση την τετραήμερη στις 7-10 Απρίλη και τις προσπάθειες που έγιναν από τα κάτω για να οργανωθεί με περιφρουρήσεις στα μαγαζιά, έπαιξαν ρόλο για να φτάσουμε σε αυτές τις αντιδράσεις.

Σε όλα τα κομμάτια έδωσε αυτοπεποίθηση η απεργιακή έκρηξη των τελευταίων ημερών. Οι κινητοποιήσεις στον ΗΣΑΠ και το ΜΕΤΡΟ με τον πρόεδρο του Σωματείου Εργαζομένων στο ΜΕΤΡΟ Αντώνη Σταματόπουλο να επαναλαμβάνει την πρότασή του για απεργία διαρκείας σε όλα τα ΜΜΜ, είναι αποτέλεσμα του ξεσηκωμού που επικρατεί παντού.

Ούτε είναι τυχαίο ότι η ΠΟΕ-ΟΤΑ καλεί σε καταλήψεις Δημαρχείων και μπλοκαρίσματα στις χωματερές για να αποκρούσει την επίθεση. Με όλες τις αδυναμίες που υπάρχουν στην αποφασιστικότητα οργάνωσης και υλοποίησης αυτών των αποφάσεων, παραμένει γεγονός ότι αυτές οι μορφές πάλης και αγώνα έχουν μπει στο επίσημο λεξιλόγιο των συνδικάτων. Οι καταλήψεις των δημαρχείων από τα συνδικάτα δίνουν τη δυνατότητα να δημιουργηθούν πραγματικά κέντρα οργάνωση της αντίστασης στις γειτονιές ενάντια στις επιθέσεις του “μεσοπρόθεσμου”: κάθε γειτονιά έχει σχολεία, νοσοκομεία, ΔΕΚΟ, ΙΚΑ, που οι εργαζόμενοι παλεύουν ενάντια στις περικοπές και τις ιδιωτικοποιήσεις, εργοστάσια ή άλλους μεγάλους χώρους δουλειάς που χτυπιούνται από τις απολύσεις, άνεργους, φοιτητές, μαθητές, συνταξιούχους που ξεσηκώνονται.

Πολιτικά προχωρήματα

Τα προχωρήματα είναι και πολιτικά. Η αποχώρηση της ΠΑΣΚΕ ΠΟΕ-ΟΤΑ από το ΠΑΣΟΚ στα τέλη Μάη ήταν μια εξέλιξη με πολλαπλή σημασία και αντίκτυπο. Οταν η παράταξη στην οποία βασίζεται ο ΓΑΠ για να περάσει τον Καλλικράτη στους δήμους φτάνει να σπάει από το κυβερνών κόμμα, η πολιτική κρίση χωρίς αμφιβολία μεγαλώνει. Επιπλέον είναι δεδομένο ότι σαν κίνηση επιταχύνει ανάλογες διαδικασίες στη βάση του ΠΑΣΟΚ στα συνδικάτα, ακόμα κι αν αυτό δεν εκφράζεται αμέσως σε οργανωτική ρήξη. Η εξέλιξη δεν έπεσε από τον ουρανό, δεν ήταν ένα αυτόματο αντανακλαστικό μιας συνδικαλιστικής ηγεσίας που δέχεται τα πιο ηχηρά ραπίσματα από τη “δική της” κυβέρνηση.

Αυτό που έχει προηγηθεί είναι ένας χρόνος μικρών και μεγαλύτερων ξεσηκωμών σε μια σειρά δήμους ενάντια στις περικοπές, τις απολύσεις και τις ιδιωτικοποιήσεις. Ο αγώνας των συμβασιούχων του Δήμου Αθήνας έδειξε ότι ακόμα και τμήματα εργαζομένων που πολύ μικρή σχέση είχαν με την αριστερά ή το συνδικαλισμό, κάνουν άλματα. Η ύπαρξη δικτύων και ομάδων αγωνιστών στους δήμους, όπως η “Σκουπιδιάρα”, που όλο το προηγούμενο διάστημα υπομονετικά και ίσως χωρίς άμεσα θεαματικά αποτελέσματα έβαζαν την προοπτική των απεργιών διαρκείας, των καταλήψεων, της αλληλεγγύης, των πολιτικών ιδεών που γενικεύουν τον αγώνα, έπαιξαν ρόλο στην επιτάχυνση τέτοιων διαδικασιών.

Κομμάτι αυτών των πολιτικών προχωρημάτων στις ιδέες είναι και η ενίσχυση της αριστεράς, με αιχμή την αντικαπιταλιστική αριστερά, σε μια σειρά συνδικάτα. Η κατάρρευση της παράταξης Σύμπολου στην ΕΣΗΕΑ με την παράλληλη ενίσχυση της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, της Πρωτοβουλίας Ανατροπής – συμμετέχουν οι Financial Crimes – που για πρώτη φορά κέρδισε έδρα στο ΔΣ είναι πράγματι μια εντυπωσιακή εξέλιξη (αντίστοιχη ενίσχυση σημειώθηκε και στο συνέδριο της ΠΟΕΣΥ). Η “Γένοβα-Νυστέρι” κέρδισε την πρώτη της έδρα στο ΔΣ της ΕΝΙΘ, των νοσοκομειακών γιατρών στη Θεσσαλονίκη. Ιδιαίτερα ενισχυμένες σε ψήφους και έδρες βγήκαν οι “Παρεμβάσεις” στους διδασκαλικούς συλλόγους και στο συνέδριο της ΔΟΕ. Νίκη είναι και η διατήρηση των 4 εδρών της “Πρωτοβουλίας Γένοβα” στην Ιντρακόμ, αν αναλογιστεί κανείς τη λυσσώδη προσπάθεια της εργοδοσίας και των μηχανισμών της να την κάμψουν. Τέτοιες επιτυχίες είναι δείγμα που φυσάει ο άνεμος στα συνδικάτα και ενίσχυση στη δυνατότητα της αντικαπιταλιστικής αριστεράς να παρέμβει στους αγώνες. Το κρίσιμο όμως δεν είναι η αλλαγή των συσχετισμών στα συνδικαλιστικά όργανα.

Οι εργατικοί αγώνες θα αποτελέσουν τον άξονα και το στρατηγικό πεδίο μάχης στην πάλη για να σαρώσουμε τα “μνημόνια της χρεοκοπίας” στην περίοδο που ανοίγεται μπροστά μας. Οι μάχες του Ιούνη άνοιξαν δυο προοπτικές: πρώτον, ότι η κλιμάκωση των απεργιών σε απεργίες διαρκείας είναι ο τρόπος για να γονατίσουμε την κυβέρνηση. Οταν οι εργαζόμενοι στην ΕΥΑΘ, στην ύδρευση της Θεσσαλονίκης, συνέχισαν για τρίτη μέρα την 48ωρη της 28-29 Ιούνη, μπλοκάροντας το χρηματιστήριο και διαλύοντας τη συνέλευση των μετόχων, έδωσαν μια μικρή πρόγευση για το πώς μπορούμε να συνεχίσουμε σε κάθε χώρο. Η δήλωση της ΓΕΝΟΠ «*Για να γίνει πράξη η ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ η κυβέρνηση θα χρειαστεί να ματώσει πολλές φορές*», δείχνει το τι περιμένει το ΠΑΣΟΚ κάθε φορά που θα προσπαθεί να εφαρμόσει τα μέτρα.

Δεύτερον, ανοίγει η προοπτική της οργάνωσης των αγώνων από τα κάτω. Αυτά τα δυο πάνε μαζί. Είναι λάθος η αντιμετώπιση που υψώνει τείχη ανάμεσα στα δυο. Οι απεργίες διαρκείας δίνουν τη δυνατότητα σε αγωνιστές της βάσης να οργανώσουν τον αγώνα, και να διεκδικήσουν την ηγεσία του. Σε κάθε συνδικάτο οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες που οργάνωσαν πχ τις “κινητές απεργιακές φρουρές” στην απεργία της ΔΕΗ, την άμεση απάντηση στην απόλυση στο “Εθνος”, το κατέβασμα στις διαδηλώσεις έχουν τη δυνατότητα να σταθεροποιήσουν τη συλλογική τους λειτουργία, την ενημέρωση και τον συντονισμό τους. Η συγκρότηση απεργιακών επιτροπών σε κάθε χώρο δουλειάς είναι ρεαλιστική δυνατότητα. Για να οργανώσουν νικηφόρα τους αγώνες, αλλά και για να γίνουν οι μήτρες που θα δώσουν σάρκα και οστά στη δύναμη που θα επιβάλει την εργατική απάντηση στη κρίση: τη διαγραφή του χρέους, την κρατικοποίηση των τραπεζών, τον εργατικό έλεγχο, τη ρήξη με την ΟΝΕ και την ΕΕ και τα τελεσίγραφα της τρόικας. ■

Σύνταγμα
Η Πλατεία της Αντίστασης

Ο **Νίκος Λούντος** αναλύει την έκρηξη των "Αγανακτισμένων" που εισέβαλε στο πολιτικό σκηνικό.

Οι διαδηλώσεις στο Σύνταγμα, στο Λευκό Πύργο και σε άλλες πλατείες σε ολόκληρη τη χώρα έγιναν ο παράγοντας που εισέβαλε στο πολιτικό σκηνικό τους τελευταίους δύο μήνες και αναστάτωσε ό,τι είχε απομείνει σταθερό. Η κυβέρνηση όχι απλά τραντάχτηκε αλλά έφτασε στα όρια της κατάρρευσης, με το φιάσκο της παραίτησης και ξε-παραίτησης του Παπανδρέου μέσα σε 24 ώρες κάτω από τη διπλή πίεση της Πανεργατικής Απεργίας στις 15 του Ιούνη και της καθημερινής συγκέντρωσης χιλιάδων κόσμου στους δρόμους.

Οι αρχικές προσπάθειες των ΜΜΕ και της κυβέρνησης να χαϊδέψουν και να ζωγραφίσουν με τα δικά τους χρώματα τις διαδηλώσεις αποδείχθηκαν ευσεβείς πόθοι. Μπορεί ο Πρετεντέρης να έγραψε ότι "του άρεσαν οι πλατείες" αλλά στις πλατείες δεν τόλμησε να πάει, και δεν πέρασε μία βδομάδα μέχρι να αρχίσουν να τις αντιμετωπίζουν με το ίδιο δηλητήριο που έριξαν σε όλους τους αγώνες του προηγούμενου διαστήματος. Από αυτή την άποψη, ίσως η πιο ειλικρινής – και προφητική – κριτική ήρθε από το κύριο άρθρο του BHMAgazino την πρώτη βδομάδα των κινητοποιήσεων που έγραφε πως οι διαδηλώσεις των πλατειών στην Ελλάδα δεν θα έπρεπε να μας ενθουσιάζουν όπως μας ενθουσίασαν οι αντίστοιχες στη Μέση Ανατολή και στην Ισπανία, γιατί στην Ελλάδα δεν έλειψαν οι διαδηλώσεις, οι καταλήψεις και οι απεργίες και αργά η γρήγορα το κίνημα των πλατειών θα καθοριστεί από αυτό το παρελθόν.

Οντως, το ξέσπασμα των πλατειών ήρθε να συμπληρώσει και να κλιμακώσει μια αλυσίδα αγώνων που ήδη βρίσκονταν σε εξέλιξη. Το επαναστατικό μήνυμα της πλατείας Ταχρίρ έφτασε στην Ελλάδα και δεν έπεσε σε ξερό έδαφος. Ο κόσμος που παλεύει έγινε ο φορέας του, και από τα συνθήματα φτάσαμε στην πράξη. Οι γιατροί που είχαν καταλάβει το Υπουργείο Υγείας το Φλεβάρη είχαν προετοιμάσει το έδαφος φωνάζοντας : "Αυτό το υπουργείο δεν είναι της Υγείας, εδώ θα γίνει της Τυνησίας". Οι εργαζόμενες στους βρεφονηπιακούς σταθμούς της Πεύκης είχαν γράψει στο πανό τους: "Η αδικία μας κάνει επαναστάτες", ενώ σε κάθε Πανεργατική Απεργία ακούστηκαν τα συνθήματα που έλεγαν ότι ο Γιωργάκης θα φύγει με ελικόπτερο σαν τον Μπεν Αλί και τον Μουμπάρακ, "Κάιρο παντού" και "Κάιρο Αθήνα Βαρκελώνη".

Το ερώτημα που απασχολούσε – και ακόμα απασχολεί – το κίνημα ήταν τι παραπάνω μπορούμε να κάνουμε, πέρα από τις Γενικές Απεργίες, για να γκρεμίσουμε την κυβέρνηση, να σταματήσουμε όλη αυτή την επίθεση και να τους αναγκάσουμε να τα πάρουν όλα πίσω. Η Ταχρίρ και η Ισπανία πρόσφεραν μια απάντηση. Χρειαζόμαστε παρατεταμένο, διαρκή αγώνα που να γενικεύει, να ενοποιεί όλες τις αντιστάσεις και να στοχεύει ξεκάθαρα στην ανατροπή. Το Σύνταγμα προέκυψε πάνω στην αναζήτηση του "παραπάνω" και γι'αυτό έπεσαν έξω όσοι έβλεπαν ή ήθελαν αντιπαραθέσεις του "νέου" κινήματος των πλατειών με το "παλιό" κίνημα των συνδικάτων και της Αριστεράς.

Πανεργατική 15 Ιούνη 2011.

Εικόνα από τη Λαϊκή Συνέλευση του Συντάγματος.

Η συνάντηση των απεργών της ΔΕΗ με τους αγανακτισμένους όταν το πανελλαδικό συλλαλητήριο της 25ης Μάη έφτασε στο Σύνταγμα ήταν η απαρχή ενός μείγματος που θα κορυφωνόταν στη 48ωρη απεργία στα τέλη του Ιούνη, ένα μείγμα που δεν μπόρεσε κανείς πλέον να ξεχωρίσει. Οι εργάτες της ΔΕΗ από τη Μεγαλόπολη και την Πτολεμαΐδα μέχρι το Ρουφ έπαιρναν θάρρος από τους αγανακτισμένους για να ξεκινήσουν την απεργία διαρκείας στις 20 του Ιούνη.

Αυτή είναι η σημαντικότερη συνεισφορά των πλατειών. Η εργατική τάξη το 2010 έδωσε τεράστιες μάχες, ενώ είχε να αντιμετωπίσει συνδικαλιστικές ηγεσίες που έλεγαν πως δεν μπορεί να υπάρξει κλιμάκωση επειδή ο κόσμος δεν είναι έτοιμος να υποστεί το κόστος περισσότερων απεργιών και το "κοινωνικό σύνολο" δεν θα δώσει την υποστήριξή του. Οι πλατείες έδωσαν μια διαφορετική απάντηση. Κόσμος που μπορεί να μην έχει την ευκαιρία της οργανωμένης συνδικαλιστικής δράσης, είτε άνεργοι, είτε εργαζόμενοι σε χώρους ασυνδικάλιστους ήταν εκεί, συνδέθηκε με τους απεργούς και τους στήριξε. Η Κάπα Research οργάνωσε μια δημοσκόπηση, διαχωρίζοντας τις απαντήσεις όσων συμμετέχουν στις καταλήψεις των πλατειών. Ανάμεσα σε αυτούς που συμμετείχαν 23,8% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, 13,7% άνεργοι, 13,7% δημόσιοι υπάλληλοι. Τα περί κινήματος μικροαστών και μεσαίας τάξης δεν είχαν την παραμικρή σχέση με την πραγματικότητα. Τόσο όσον αφορά τον πολιτικό προσανατολισμό, αλλά και τη σύνθεση. Η Κάπα Research δίνει 13,2% συμμετοχή ελεύθερων επαγγελματιών.

Καθόλου κακό δεν είναι βέβαια να συμμετέχουν όλα τα στρώματα που χτυπιούνται από την κρίση στις κινητοποιήσεις. Όμως οι πλατείες ήταν κάθε άλλο παρά χυλός με "όλο το λαό μαζί", όπως ήθελαν να τις περιγράψουν τα ΜΜΕ αρχικά. Το κίνημα είναι πλειοψηφικό αλλά αριστερό. Η ίδια δημοσκόπηση έδειξε ότι από όσους συμμετείχαν στις πλατείες μόνο το 3,7% δήλωνε πως πρέπει να υπερψηφιστεί το μεσοπρόθεσμο για να μη χαθεί η δόση του δανείου. Στο γενικό πληθυσμό αυτό το ποσοστό παρέμενε μειοψηφικό, αλλά ανέβαινε στο 35%.

Διάρκεια και πολιτική

Η διάρκεια και η επιμονή του κινήματος αποκάλυψε κάποια επιπλέον χαρακτηριστικά του. Κανένας δεν προέβλεπε στα τέλη Μάη ότι ο κόσμος θα παρέμενε τουλάχιστον 40 μέρες και μάλιστα ότι θα πλήθαινε όσο περνούσαν οι μέρες. Οι 100 χιλιάδες θεωρήθηκαν κορύφωση και στη συνέχεια ακόμη και η αστυνομία έκανε λόγο για εκατοντάδες χιλιάδες. Δεν ήταν ούτε μόδα, ούτε δημιούργημα των ΜΜΕ. Περισσότερος κόσμος έπαιρνε μέρος γιατί φαινόταν πως το κίνημα έχει ήδη αποτελέσματα και διαμορφώνει μια στρατηγική αυξανόμενης πίεσης πάνω στην κυβέρνηση. Ούτε κανείς περίμενε ότι θα υπήρχε "6η Κυριακή των αγανακτισμένων" στις 3 του Ιούλη, μετά την ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου από τη Βουλή. Η ελπίδα πως η περικύκλωση της Βουλής θα εμπόδιζε τους βουλευτές να ψηφίσουν το Μεσοπρόθεσμο δεν καθόρισε την πλειοψηφία των συμμετεχόντων. Αυτό εξάλλου φάνηκε και από τη συμμετοχή στις περιφρουρήσεις. Όπως και στις 15 Ιούνη, το πρωινό κάλεσμα για περικύκλωση της Βουλής απέκτησε τελικά μόνο συμβολικό χαρακτήρα. Το Σύνταγμα γέμισε μόνο όταν έφτασαν τα μπλοκ του ΠΑΜΕ αρχικά – τα οποία όμως αποχώρησαν – και τα οργανωμένα απεργιακά μπλοκ στη συνέχεια. Ο εκφυλισμός ενός μεγάλου κινήματος σε έναν μεγάλο ακτιβισμό είναι πολύ πίσω σε σχέση με τη συνείδηση των περισσότερων. Αν είχε επικρατήσει εξάλλου αυτή η λογική, η ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου θα έπρεπε να ιδωθεί ως η μεγάλη ήττα και να φέρει την απογοήτευση, αλλά τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν έτσι. Και η υπερψήφιση και η πρωτοφανής καταστολή που τη συνόδευσε έφερε οργή και μεγαλύτερη διάθεση για συνέχεια.

Τα πολιτικά βήματα που έκανε το κίνημα είναι ακόμη πιο εντυπωσιακά. Ηταν φανερό ότι ο κόσμος δεν βγήκε ίδιος σε σχέση με το πώς μπήκε σε αυτή τη διαδικασία. Οι πιέσεις να μην υπάρχουν κομματικά πανό, πικέτες και ό,τι άλλο εκφράζει τη συγκροτημένη πολιτική παρουσία έμοιαζαν ένα αμετακίνητο μοτίβο στην αρχή. Όμως ήταν τόσος πολύς ο κόσμος που ήρθε στην πλατεία όχι μόνο για να μουντζώσει και να φωνάξει, αλλά και για να συζητήσει πολιτικά, να ακούσει και να μιλήσει, να μάθει τις αιτίες της κρίσης και να αναζητήσει εναλλακτικές (όπως φάνηκε από την μαζικό-

τητα των βραδυνών Συνελεύσεων), που η οργανωμένη παρουσία της Αριστεράς ήταν απαραίτητη. Η αντιπαράθεση δεν πήρε τη μορφή "πολιτικοποιημένοι" έναντια σε "μη-πολιτικοποιημένους", και όσοι την είδαν με τέτοιο τρόπο αρχικά έβλεπαν στατικά χωρίς να κοιτάζουν προς τα πού ήταν η δυναμική. Ακόμη μεγαλύτερο όμως ήταν το σφάλμα όσων συμβιβάστηκαν μια και καλή με τον υποτιθέμενο "απολίτικο" χαρακτήρα του κινήματος και έκρυψαν την ταυτότητα και τις απόψεις τους. Η παρουσία τους μ'αυτόν τον τρόπο δεν μπορούσε να είναι εποικοδομητική. Οι τόσες και τόσες αναφορές και "καταγγελίες" ότι η ΑΝΤΑΡΣΥΑ καπελώνει την πλατεία είναι δείγμα ότι η Αντικαπιταλιστική Αριστερά υπήρξε πιο τολμηρή από όλους στο να παρέμβει στο κίνημα, όχι για να συγκρουστεί σεκταριστικά, αλλά για να το δυναμώσει. Κεντρικό στοιχείο εδώ είχε η συζήτηση για το ζήτημα του χρέους. Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα της ΑΝΤΑΡΣΥΑ αποδείχθηκε ότι μπορεί να ηγεμονεύσει και να γίνει το κέντρο όχι μόνο στο εσωτερικό της Αριστεράς αλλά στο ευρύτερο κίνημα. Το "Δεν πληρώνω" από σύνθημα ατομικής αντίστασης για τη μη-πληρωμή του εισιτηρίου στο Μετρό είναι σήμερα συνδεδεμένο με τη μη πληρωμή του χρέους. Οι συζητήσεις που οργανώθηκαν στο Σύνταγμα με θέμα το χρέος είχαν τεράστια ανταπόκριση και φάνηκε πως η αντιμετώπιση της ρήξης, η κρατικοποίηση των τραπεζών με εργατικό έλεγχο, η σύγκρουση με την Ευρωζώνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρούνται πλέον δεδομένος προσανατολισμός για δυνάμεις πολύ ευρύτερες της ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Η παρέμβαση των συντρόφων της Εργατικής Αλληλεγγύης που έκαναν εξόρμηση με την εφημερίδα και μάζευαν υπογραφές για το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα αλλά και για άλλες πολιτικές πρωτοβουλίες έπαιξε ρόλο σ'αυτήν την κατεύθυνση. Οι πλατείες είναι ένα, ίσως το πιο χαρακτηριστικό, παράδειγμα για να θυμηθούμε έναν από τους βασικούς ρόλους που έχει η επαναστατική εφημερίδα, η εφημερίδα-οργανωτής, από την εποχή της Πράβντα μέχρι σήμερα. Μέσα σε ένα πλήθος εκατοντάδων χιλιάδων, η εξόρμηση με την εφημερίδα βοηθάει να αναδειχθεί το τμήμα εκείνο της εργατικής τάξης και της νεολαίας που έχει πιο συνολική αντίληψη για την κατάσταση μέσα στην οποία αγωνίζεται και θέλει να πάρει πρωτοβουλίες και να αναλάβει δράση για τα επόμενα βήματα. Τα συνθήματα και οι προκηρύξεις είναι απολύτως χρήσιμα, αλλά η επικοινωνία παραμένει μονομερής. Η εφημερίδα ανοίγει τον απευθείας διάλογο και με συγκεκριμένο δια ταύτα – την οργάνωση της παραπέρα δράσης. Το "μου αρέσει" και το "θα συμμετέχω" στο φέισμπουκ είναι ένα κλικ, το ίδιο για όλους. Η εφημερίδα είναι δέσμευση πρόσωπο με πρόσωπο. Το γεγονός ότι κόσμος από το Σύνταγμα και τις άλλες πλατείες παίρνει μέρος στις ανοιχτές εκδηλώσεις που οργανώνει το ΣΕΚ με θέμα "Να σαρώσουμε τα μνημόνια της χρεοκοπίας", είναι ένα δείγμα αυτής της δουλειάς.

Οι διαδηλωτές της 48ωρης Απεργίας αντιπετωπίζουν τα χημικά του Παπουτσή.

Ολα αυτά τα πολιτικά προχωρήματα δείχνουν πόσο στενή ήταν η "πρόβλεψη" της Αλέκας Παπαρήγα ότι ο Γιώργος Παπανδρέου θα αξιοποιήσει το Σύνταγμα για να επιβάλει αντιδημοκρατικές μεταρρυθμίσεις μέσω Δημοψηφίσματος. Αντίστοιχα, η Λιάνα Κανέλλη αναρωτήθηκε αν στο Σύνταγμα οι αγανακτισμένοι θα δέχονταν μετανάστες, προδικάζοντας μια αρνητική απάντηση. Είναι από μόνο του παράδοξο, η εκδότρια του πολυτονικού Νέμεσις και μέχρι πρόσφατα τουρκοφάγος βουλευτής να κατηγορεί τους διαδηλωτές για εθνικιστές. Όμως, το σημαντικό είναι ότι έχασε την ευκαιρία να παρακολουθήσει τον αγώνα κρίκετ που έδωσαν στα τέλη του Ιούνη οι Πακιστανοί μετανάστες μπροστά στο Σύνταγμα, μετά από μέρες παρέμβασης και της Ενωσης Μεταναστών Εργατών, της Κίνησης Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή και πολλών μεταναστών και προσφύγων στις διαδηλώσεις και στις συνελεύσεις. Οι μετανάστες οργάνωσαν και τις δικές τους ξεχωριστές συσκέψεις, ενώ ήταν οργανικό μέρος ολόκληρης της διαδικασίας. Ο Χέγκελ ειρωνευόταν τέτοιες απόψεις, σαν της Παπαρήγα και της Κανέλλη, λέγοντας "Η νύχτα, όπου όλες οι αγελάδες είναι μαύρες". Αν δεν έχεις τα μάτια σου στραμένα στο κίνημα και αν δεν προσπαθείς παρεμβαίνοντας να βοηθήσεις να ξεπεραστούν οι αδυναμίες και να γενικευτουν οι επιτυχίες, δεν μπορείς καν να αντιληφθείς ότι γίνονται βήματα εμπρός.

Ωρίμανση

Εξάλλου, τα βήματα αυτά δεν έγιναν μόνο στη διάρκεια των "40 ημερών". Το Σύνταγμα ήρθε ως συνέχεια των προχωρημάτων και των εμπειριών τουλάχιστον μιας χρονιάς. Αν συγκρίνει κανείς τη μεγάλη έκρηξη της 5ης Μάη του 2010 με τις 15 του Ιούνη φέτος, αυτή η ωρίμαση είναι χαρακτηριστική. Ας σκεφτεί κανείς το πιο πρακτικό θέμα, της αντιμετώπισης της βίας και των αστυνομικών προκλήσεων στη φετινή απεργιακή διαδήλωση της Αθήνας, οι διαδηλωτές ήταν λες και είχαν περάσει από ένα μεγάλο κοινό σχολείο. Πέρσι, οι νεκροί της Μαρφίν αποπροσανατόλισαν, ενώ η προσπάθεια εισβολής στη Βουλή παρότι ήταν γνήσια και έπιασε τις δυνάμεις καταστολής στον ύπνο, διαλύθηκε μετά τις πρώτες δόσεις καταστολής. Στις 15 Ιούνη φέτος, η αστυνομία διέλυε και ξαναδιέλυε τον κόσμο, ο οποίος αφού έβρισκε προσωρινά καταφύγια, κατάφερε να ανακαταλάβει την πλατεία και να κρατήσει τον έλεγχο και το βράδυ. Η

αλληλουχία των γενικών απεργιών και των πορειών μέσα σε αυτή τη χρονιά έχει διδάξει εκατοντάδες χιλιάδες κόσμο πώς να αμύνεται και να μην υποκύπτει σε ψέματα και απειλές. Η 48ωρη απεργία έγινε επιπλέον ένα μαζικό σχολείο για το ρόλο των φασιστών και τις σχέσεις με τους προστάτες τους στην Αστυνομία.

Σε προηγούμενα τεύχη αυτού του περιοδικού είχαμε επιχειρηματολογήσει ότι ο απολογισμός των απεργιακών μαχών του 2010 και του 2011 είναι θετικός για το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα. Αυτή ήταν μια άποψη απολύτως μειοψηφική μέσα στην Αριστερά, όπου η εκτίμηση είναι ότι αφού τα μέτρα πέρασαν στη Βουλή, οι προσπάθειες είτε πήγαν χαμένες είτε ήταν χαμένες από χέρι. Κι όμως, στο φως της εμπειρίας των αγανακτισμένων πλατειών, είναι φανερό ότι το κίνημα δεν πήγε από γενική απεργία σε γενική απεργία χωρίς να αφήνει ίχνη πίσω του. Η συνείδηση της πλειοψηφίας πήρε θέση στο πλευρό των απεργών, στο πλευρό αυτών που αγωνίζονται κόντρα στη λιτότητα. Έτσι έφτασαν το Μάη δημοσκοπήσεις να μετράνε στο 9,8% αυτούς που υποστηρίζουν τον οικονομικό σχεδιασμό της κυβέρνησης – και μάλιστα αυτό ήταν πριν ξεκινήσουν οι πλατείες. Πείθοντας μόνο το 9,8% του πληθυσμού, καμιά κυβέρνηση δεν μπορεί να σταθεί. Ο Παπανδρέου έκανε την κίνηση να βάλει το "όλον ΠΑΣΟΚ" μέσα στην κυβέρνηση τη μέρα του μεγάλου πανικού, στις 15 Ιούνη, καταφέρνοντας να κλείσει και την τελευταία βαλβίδα ασφαλείας – αν υπήρχε τέτοια.

Η γενικευμένη "αγανάκτηση" και η πολιτική αποσταθεροποίηση είχε καταγραφεί ήδη στις τοπικές εκλογές του Νοέμβρη, σχεδόν στα μισά του δρόμου ανάμεσα στο πρώτο μνημόνιο και στο σήμερα. Τα δύο εκατομμύρια ψήφοι που έχασαν το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ δεν ήταν περαστικό φαινόμενο και κάποια από αυτά τα εκατομμύρια ανθρώπους αντί για εφεδρείες του δικομματισμού όπου τους περιέγραφαν ορισμένοι, αποδείχθηκαν εφεδρείες για την δική μας πλευρά, για τις απεργίες και για τις πλατείες.

Αν στη μεγάλη κλίμακα, η κατάκτηση των αγώνων της περασμένης χρονιάς ήταν να διαμορφωθεί ένα κλίμα για ακόμη περισσότερους αγώνες, το ίδιο το απεργιακό κίνημα έκανε τα δικά του προχωρήματα. Και στις 15 του Ιούνη και στη 48ωρη ήταν ολοφάνερο ότι έχουμε αφήσει πίσω μας την εποχή που οι απεργοί είναι καταναλωτές της απεργίας που έχει κηρύξει η ηγεσία τους. Ο κόσμος κατεβαίνει μαχητικά για να πάρει μέρος στο μεγάλο γεγονός και συνδέει τη γενική απεργία με τη μάχη στο χώρο του. Σε άλλες σελίδες αυτού του τεύχους θα βρείτε πιο αναλυτικά σε ποιό σημείο βρίσκονται αυτές οι συγκεκριμένες μάχες. Όμως το σίγουρο είναι πως πρακτικές όπως αυτές της ηγεσίας της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ το Δεκέμβρη του 2008, όταν δέχτηκαν κατά παραγγελία του Καραμανλή να ακυρώσουν τις πορείες για να μην συνδεθούν με τη γενικευμένη οργή για τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, σήμερα δεν θα μπορούσαν να εφαρμοστούν. Οχι μόνο τα αντανακλαστικά των απεργών, αλλά και τα δίκτυα των εργατών που πήραν στα χέρια τους την οργάνωση των απεργιών μέσα σε πολλούς χώρους, είναι σήμερα πολύ πιο υπαρκτά ώστε να μην επιτρέπουν τα βραχυκυκλώματα. Ας θυμηθούμε ωστόσο ότι το 2008 τα συνδικάτα πιέστηκαν από τη ΝΔ να μην κάνουν πορεία αλλά μόνο συγκέντρωση στο Σύνταγμα, για να μην υπάρξουν επεισόδια. Και φέτος βρέθηκαν δυνάμεις της Αριστεράς, όπως ο ΣΥΡΙΖΑ και το Μέτωπο του Αλαβάνου που επανέλαβαν την ίδια ακριβώς πίεση με παρόμοια επιχειρήματα, από τα "Αριστερά", ζητώντας από τα συνδικάτα να μην βαδίσουν από το Μουσείο, αλλά να πάνε κατευθείαν στο Σύνταγμα.

Οι ιδέες της αυτονομίας

Ο υποτιθέμενος σεβασμός στην αυτονομία του κινήματος της πλατείας οδηγεί με τέτοιες λογικές σε σαμποτάζ της ίδιας της δύναμης που το δημιούργησε. Κάθε περιορισμός της δυναμικής των εργατών για χάρη του "πλατιού" κινήματος είναι πριόνισμα του κλαριού πάνω στο οποίο κάθεται το κίνημα. Η εργατική αντίσταση μας έφερε μέχρι εδώ και αυτή μπορεί να μας πάει παρακάτω. Ιδίως τώρα που μια απεργία, όπως αυτή που έκανε η ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ όχι μόνο έδειξε τι σημαίνει η δύναμη της διάρκειας, αλλά και είχε μαζί και μια δηλωμένη πλειοψηφία να νιώθει πως οι εργάτες της ΔΕΗ παλεύουν για όλους μας.

Η ρητορική περί αυτονομίας του κινήματος και περί αυθόρμητου κινήματος που δεν θέλει καθοδηγητές, όσο κι αν ακούγεται ριζοσπαστική, είναι σκέτος συντηρητισμός. Στο μόνο που μπορεί να καταλήξει είναι σε ένα χαμηλό μέσο όρο. Χωρίς πολιτική και αντιπαράθεση πώς θα γίνουν τα βήματα στη συνείδηση, ώστε η επόμενη μάχη να δοθεί με καλύτερους όρους; Αν για χάρη της μαζικότητας, της συναίνεσης ή της ομοφωνίας πούμε για παράδειγμα πως δεν χρειάζεται αντιρατσιστική παρέμβαση, χάνουμε τεράστια ευκαιρία και για το κίνημα συνολικά, και για την αντιρατσιστική πάλη. Επειδή υπήρξε το κίνημα των πλατειών, δεν έπαψαν οι Χρυσαυγίτες να εγκληματούν στον Αγιο Παντελεήμονα. Οι δυο τελευταίοι μήνες μάς έκαναν πιο δυνατούς για να διαλύσουμε τους Χρυσαυγίτες, αρκεί η Αριστερά να προσπαθήσει να κάνει τις συνδέσεις και να δοκιμάσει να τις εφαρμόσει στην πράξη. Η εχθρική αντιμετώπιση του ΚΚΕ, αντί να βοηθήσει σε αυτές τις συνδέσεις, κάνει τα πράγματα χειρότερα. Δίνει επιχειρήματα στην αντι-πολιτική στάση της αυτονομίας.

Η ανάπτυξη του κινήματος, από τις Πανεργατικές Απεργίες μέχρι τις πλατείες, έχει δώσει τεράστιο χώρο στην Αριστερά. Όσο και αν απειλούν ο Πάγκαλος και ο Παπανδρέου για τανκς και για πραξικοπήματα, η πρωτοβουλία των κινήσεων βρίσκεται αυτή τη στιγμή στην Αριστερά. Εκεί έχει τα μάτια και τα αφτιά του στραμένα ο κόσμος που αγωνίζεται και ριζοσπαστικοποιείται. Δεν βρισκόμαστε κάτω από την μπότα του Πάγκαλου, προς το παρόν αυτός βρίσκεται κάτω από την μπότα του Τρισέ και της Μέρκελ. Δεν είναι ώρα για αναζήτηση πολιτικών λύσεων και συζητήσεων για εκλογικά προγράμματα, αλλά για στήριξη, προσανατολισμό και κλιμάκωση των αγώνων. Στην Πορτογαλία, το Μπλόκο της Αριστεράς και το Κομμουνιστικό Κόμμα έκατσαν με χαμόγελα στο τραπέζι και έκαναν προεκλογικές συμφωνίες, αφήνοντας το κίνημα χωρίς στήριξη παρά μόνο με την αυταπάτη της αναμονής εκλογικής επιτυχίας. Το αποτέλεσμα ήταν ψυχρολουσία για όλους, και για το Μπλόκο ιδιαίτερα. Στην Ελλάδα, η Αντικαπιταλιστική Αριστερά είναι εδώ και καιρό προσανατολισμένη να μην πέσει σε τέτοιες παγίδες. Με το εργατικό κίνημα στο κέντρο, την προσοχή μας στην αυτοπεποίθηση και την οργάνωση της βάσης των συνδικάτων και με ξεκάθαρη την αντικαπιταλιστική διέξοδο από την κρίση, η εμπειρία του Συντάγματος, του Λευκού Πύργου και των άλλων πλατειών είναι καινούργια δύναμη για τους επαναστάτες. ■

Από την Οικονομική κρίση στην Πολιτική κρίση (και πάλι πίσω)

Πόσο απέχει η οικονομική χρεοκοπία; Και πόσο αντέχει το πολιτικό σύστημα στο σοκ της διαχείρισής της; Αυτά τα κρίσιμα ερωτήματα εξετάζει σ΄αυτό το άρθρο ο **Πάνος Γκαργκάνας**.

Μέσα στο δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιούνη, από την πανεργατική της 15 Ιούνη και τον ανασχηματισμό της κυβέρνησης Παπανδρέου μέχρι την 48ωρη πανεργατική της 28-29 Ιούνη και τις άγριες μάχες του Συντάγματος την ώρα της ψήφισης του Μεσοπρόθεσμου και του Εφαρμοστικού, φτάσαμε σε μια κορύφωση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης όπως έχει ξεδιπλωθεί μέχρι τώρα. Οι πάντες, από τα πρωτοσέλιδα του διεθνούς τύπου μέχρι τον τελευταίο σχολιαστή στην Αθήνα, συμφωνούν ότι αυτές ήταν μέρες που η Ελλάδα βρέθηκε στο χείλος μιας ανεξέλεγκτης οικονομικής χρεοκοπίας μέσα σε συνθήκες κυβερνητικής αβεβαιότητας. Και ακόμα και οι πιο πιστοί κονδυλοφόροι της κυβέρνησης δεν τολμούν να ισχυριστούν ότι ο πανικός τερματίστηκε και ότι από δω και πέρα ο ΓΑΠ και ο Βενιζέλος οδεύουν ξανά προς τη «σωτηρία της πατρίδας». Πού ακριβώς βρισκόμαστε, λοιπόν, και πώς φτάσαμε εδώ;

Παρόλο που η αλληλεπίδραση ανάμεσα στις πολιτικές και τις οικονομικές εξελίξεις είναι διαρκής και έντονη, το υπόβαθρο είναι η παρατεινόμενη διεθνής κρίση του καπιταλισμού και η αναποτελεσματικότητα των κυβερνητικών παρεμβάσεων σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη.

Πριν από ένα χρόνο, η υπογραφή του αρχικού Μνημόνιου ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και την τρόικα ΔΝΤ-ΕΚΤ-ΕΕ στηριζόταν σε μια σειρά εκτιμήσεις για να εμφανιστεί ως σωτηρία για την Ελλάδα και ως αποτροπή της εξάπλωσης της «ελληνικής τραγωδίας» στις άλλες χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας. Μέσα στους μήνες που ακολούθησαν, οι εκτιμήσεις αυτές ανατράπηκαν.

Στις αρχές του φετινού Ιούνη ο πρώην υπουργός Εργασίας του Κλίντον και νυν καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια Ρόμπερτ Ράιχ έδινε την εξής εικόνα για την διεθνή οικονομική συγκυρία (Financial Times, 2 Ιούνη 2011):

«*Η ανάκαμψη έχει κολλήσει. Είναι μάλλον απίθανο ότι η Αμερική θα ξαναμπεί σε ύφεση, αλλά η πιθανότητα μιας διπλής βουτιάς δεν μπορεί να αποκλειστεί. Το πρόβλημα δεν βρίσκεται στην πλευρά της προσφοράς. Τα κέρδη των επιχειρήσεων εξακολουθούν να είναι υγιή. Οι μεγάλες εταιρίες εξακολουθούν να κάθονται πάνω σε αποθέματα ρευστού.... Το πρόβλημα βρίσκεται στην πλευρά της ζήτησης. Οι καταναλωτές δεν μπορούν και δεν πρόκειται να αγοράσουν αρκετά ώστε να βάλουν την οικονομία σε κίνηση. Ανησυχούν δικαιολογημένα ότι δεν θα μπορούν να πληρώσουν τους λογαριασμούς. Οι τράπεζες, εξίσου δικαιολογημένα, αρνούνται να τους δανείσουν. Αλλά όσο οι καταναλωτές είναι συγκρατημένοι, οι επιχειρήσεις παραμένουν διστακτικές για νέες προσλήψεις και αυτό τροφοδοτεί τον φαύλο κύκλο.*

Η χρονική συγκυρία είναι ατυχής. Η κρίση χρέους της Ευρώπης και η υιοθέτηση από τη μεριά της πολιτικών λιτότητας, η τραγωδία της Ιαπωνίας και η δημοσιονομική αναδίπλωση της Κίνας έχουν μειώσει την παγκόσμια ζήτηση....

Το πανό των εργαζόμενων στους Δήμους στο συλλαλητήριο της 4 Ιούνη.

Η παράλυση της Ουάσινγκτον μπροστά σε μια σταματημένη ανάκαμψη είναι κακά μαντάτα όχι μόνο για τους αμερικανούς αλλά για όλο τον κόσμο».

Τα διαθέσιμα στοιχεία επιβεβαιώνουν αυτήν την κακή εικόνα. Σύμφωνα με τον Μάρτιν Γουλφ στην ίδια εφημερίδα (FT, 8 Ιούνη):

«*Από τις έξι μεγαλύτερες προηγμένες οικονομίες – ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Βρετανία και Ιταλία – μόνο οι ΗΠΑ και η Γερμανία είχαν φτάσει το πρώτο τρίμηνο του 2011 σε μεγαλύτερο ΑΕΠ σε σύγκριση με τα επίπεδα που είχαν πριν από τρία χρόνια (δηλαδή τις αρχές του 2008) και μάλιστα ελάχιστα μεγαλύτερο*». Το συνοδευτικό διάγραμμα δείχνει ότι η Γαλλία βρίσκεται στο 99% του ΑΕΠ της πριν από την κρίση, η Βρετανία στο 96%, η Ιταλία στο 95% και η Ιαπωνία στο 94%.

Ουσιαστικά, παρά τις θηριώδεις ενέσεις κρατικών ενισχύσεων για τη διάσωση των τραπεζών τα τελευταία τρία χρόνια, η καρδιά της παγκόσμιας οικονομίας μόλις τώρα πλησιάζει στα επίπεδα που βρισκόταν πριν από το ξέσπασμα της κρίσης και τα οικονομικά επιτελεία δεν είναι βέβαια ότι θα τα ξεπεράσει ή αν, αντίθετα, θα μπει σε δεύτερη ύφεση.

Οι BRICS σε ρόλο ατμομηχανής;

Βέβαια, υπάρχουν απόψεις που θεωρούν ότι αυτό το πρόβλημα αφορά τους «παλιούς καπιταλισμούς» της Δύσης (βάζοντας σε αυτούς και την Ιαπωνία) και όχι τις «αναδυόμενες οικονομίες» όπως η Κίνα, η Βραζιλία, η Ινδία ή ακόμα και η Τουρκία στη γειτονιά μας. Ωστόσο αυτός ο διαχωρισμός δεν είναι βάσιμος, για δυο λόγους. Πρώτο, παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξής τους, οι αναδυόμενες χώρες δεν έχουν το οικονομικό μέγεθος για να λειτουργήσουν σαν ατμομηχανές της παγκόσμιας οικονομίας και να καθορίσουν την συνολική εικόνα. Δεν βρισκόμαστε στα πρόθυρα ενός νέου οικονομικού θαύματος παγκόσμιας ανάκαμψης, όπου η Κίνα και οι άλλες χώρες που αναπτύσσονται ως προμηθευτές πρώτων υλών για την κινέζικη οικονομία θα δημιουργήσουν αρκετή ζήτηση για αμερικάνικες και ευρωπαϊκές εξαγωγές ώστε να ξεπεραστεί η σημερινή στασιμότητα. Αντίθετα, και η κινεζική κυβέρνηση ανησυχεί για τους ρυθμούς ανάπτυξης και προχωράει σε περιορισμούς στη δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική πολιτική της με την ελπίδα ότι θα κάνει την οικονομική επέκταση διατηρήσιμη αλλά σε χαμηλότερα επίπεδα. Ενώ στην αρχή της κρίσης η κινεζική ηγεσία δεχόταν επικρίσεις ότι δεν ασκεί αρκετά επεκτατική πολιτική για την εσωτερική της ζήτηση ώστε να απορροφά δυτικές εξαγωγές, τώρα εισπράττει επιδοκιμασίες για την αντιπληθωριστική στάση της.

Δεύτερο, στη σχέση Δύσης και αναδυόμενων οικονομιών το επίκεντρο εξακολουθεί να βρίσκεται στα παλιά κέντρα του καπιταλισμού. Οι μεγάλες επιχειρήσεις της Δύσης, που κάθονται πάνω σε βουνά από ρευστά αποθεματικά και δεν προχωρούν σε επενδύσεις στις αναπτυγμένες χώρες, επιδίδονται σε κερδοσκοπικές κινήσεις στις αναδυόμενες αγορές. Η εισροή τέτοιων κεφαλαίων στη Βραζιλία ή στην Τουρκία δημιουργεί φαινόμενα οικονομικής ευεξίας που στην πραγματικότητα είναι φούσκες. Φούσκες στα χρηματιστήριά τους, φούσκες στα ακίνητα και βέβαια στις πρώτες ύλες. Χωρίς μια βιώσιμη ανάκαμψη διεθνώς, αυτές οι νέες φούσκες δεν είναι διατηρήσιμες, όπως δεν ήταν διατηρήσιμα τα «θαύματα» της Ιρλανδίας ή ακόμα και της «ισχυρής Ελλάδας του Ευρώ» το προηγούμενο διάστημα.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι μετά το σοκ της κρίσης του 1998 και μέχρι το σοκ της νέας κρίσης του 2008, η ελληνική οικονομία γνώρισε μια δεκαετία με ψηλούς ρυθμούς «ανάπτυξης» με σταθερό νόμισμα (το ευρώ), με χαμηλό σχετικά πληθωρισμό και χαμηλά επιτόκια δανεισμού, στοιχεία που την εμφάνιζαν σε πορεία να φτάσει («να συγκλίνει»), αν όχι να ξεπεράσει την «παλιά Ευρώπη». Το μοναδιαίο κόστος εργασίας, όπως αρέσκονται να το μετρούν οι αστοί οικονομολόγοι, αυξήθηκε κατά 50% στην Ελλάδα από το 2001, κατά 36% στην Πορτογαλία και μόνο κατά 6% στη Γερμανία. Αλλά τώρα ξέρουμε ότι στη συνέχεια η φούσκα έσκασε.

Από αυτή την άποψη, όταν διάφοροι προπαγανδιστές των «διαρθρωτικών αλλαγών» (είτε κυβερνητικοί, είτε νεοδημοκράτες με το αίτημα των μεγαλύτερων φοροαπαλλαγών για τις επιχειρήσεις) χρησιμοποιούν το παράδειγμα της Τουρκίας για να πείσουν τους εργαζόμενους να αποδεχθούν τις ιδιωτικοποιήσεις, τις περικοπές μισθών και τις ευέλικτες εργασιακές σχέσεις, πρέπει να τους θυμίζουμε ότι πριν από δέκα χρόνια οι Τούρκοι ομόλογοί τους χρησιμοποιούσαν το παράδειγμα της Ελλάδας και των

Μερκελ, Ομπάμα, Σαρκοζί: Σε αναζήτηση λύσης στο λαβύρινθο της καπιταλιστικής κρίσης.

επιτυχιών της ένταξης στο Ευρώ. Η αλήθεια είναι ότι η σημερινή κρίση της Ελλάδας δείχνει το μέλλον της Τουρκίας και όχι το αντίστροφο. Τα παραμύθια ότι οι θυσίες του Μεσοπρόθεσμου θα μας κάνουν και εμάς «αναδυόμενη δύναμη» βρίσκονται πέρα από κάθε σενάριο επιστημονικής φαντασίας.

Η αποτυχία του Μνημόνιου-1...

Ας επιστρέψουμε, όμως, στο κεντρικό ζήτημα που μας απασχολεί. Το περσινό Μνημόνιο στηριζόταν στην προοπτική ότι το ελληνικό δημόσιο χρέος θα γίνει διαχειρίσιμο γιατί η διεθνής οικονομία θα ανακάμψει, η ελληνική ανταγωνιστικότητα θα βελτιωθεί με τις περικοπές μισθών και χάρη σε αυτόν τον συνδυασμό η Ελλάδα θα μπορέσει να επιστρέψει στις αγορές ώστε να καλύπτει τις δανειακές ανάγκες της και θα πάψει να απειλεί να συμπαρασύρει τις άλλες χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας στην κρίση.

Αυτό το σενάριο τινάχτηκε στον αέρα από την ίδια την βασική αρχική του προϋπόθεση, δηλαδή τη διεθνή ανάκαμψη που όπως είδαμε όλο έρχεται και ποτέ δεν φτάνει. Αντίθετα, η παράταση της ύφεσης ή αν προτιμάτε η βραδύτητα της ανάκαμψης διεθνώς, έριξε αρχικά την Ιρλανδία και στη συνέχεια την Πορτογαλία στην ίδια κατάσταση με την Ελλά-

κής απεργίας της 15 Ιούνη θα οδηγούσε σε ανεξέλεγκτη χρεοκοπία έκανε τον γαλλογερμανικό άξονα να ξεχάσει για μια στιγμή της διαφωνίες του και να δηλώσει ότι η ελληνική «διάσωση» είναι μονόδρομος.

...και τα αδιέξοδα του Μνημόνιου-2

Αυτός ο «μονόδρομος», όμως, έχει πολλά γυρίσματα. Σε αντίθεση με το περσινό Μνημόνιο που εμφανιζόταν σαν απλή συναλλαγή του τύπου «κόψτε τα ελλείμματα και πάρτε τα δανεικά», η νέα επέμβαση είναι πολύ πιο περίπλοκη και οικονομικά και πολιτικά.

Μόνο ένα τμήμα από τις υπολογιζόμενες δανειακές ανάγκες μέχρι το 2014 θα καλυφθεί με την ίδια φόρμουλα του περσινού Μνημόνιου, δηλαδή με δάνειο από το ΔΝΤ και τις κυβερνήσεις της ΕΕ. Τα υπόλοιπα παραπέμπονται σε δυο άλλους τρόπους: ένα μέρος πρέπει να καλυφθεί από ένα Ταμείο που θα διαχειρίζεται τα έσοδα από το ξεπούλημα της ελληνικής δημόσιας περιουσίας, το λεγόμενο Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου. Και το υπόλοιπο από την εθελοντική συμμετοχή των κατόχων ελληνικών ομολόγων σε προγράμματα αναχρηματοδότησής τους. Και τα δυο αυτά σκέλη κάνουν το Μνημόνιο 2 πιο επιρρεπές στην αποτυχία απ' ό,τι ήταν το Μνημόνιο 1 που απέτυχε μέσα σε λιγότερο από ένα χρόνο.

Ο λεγόμενος Εφαρμοστικός νόμος που ίδρυσε το Ταμείο «Αξιοποίησης» προβλέπει στο άρθρο 5 εδάφια 3 και 4 ότι το Ταμείο μπορεί:

«*να εκδίδει ομολογιακά δάνεια (τα οποία) εξομοιώνονται με ομόλογα του δημοσίου*» και «*να χρησιμοποιεί το προϊόν της έκδοσης ομολογιών για την απόκτηση ομολόγων του δημοσίου από την αγορά. Μπορεί επίσης να ανταλλάσσει ομολογίες εκδόσεώς του με ομόλογα του δημοσίου και να παρέχει εγγύηση υπέρ των ομολογιακών και άλλων δανείων του δημοσίου*».

Με άλλα λόγια το Ταμείο αυτό που παίρνει στην κατοχή του όλη την περιουσία του δημοσίου και την «αξιοποιεί» είτε πουλώντας είτε με «τιτλοποίηση» των εσόδων από αυτήν, πρόκειται να γίνει ένας παίκτης στην αγορά του δημόσιου χρέους. Ένας παίκτης που θα διευκολύνει τους κατόχους των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, δηλαδή τις ελληνικές και διεθνείς τράπεζες, να ανταλλάσσουν

δα. Η ιρλανδική και η πορτογαλική κρίση με τη σειρά τους λειτούργησαν πολλαπλασιαστικά για την αποτυχία του ελληνικού Μνημόνιου.

Ήδη από τις μέρες της ιρλανδικής κρίσης και της κοινής επέμβασης ΕΕ-ΔΝΤ στο Δουβλίνο στα τέλη του 2010, άνοιξε η συζήτηση για την ανάγκη επιμήκυνσης του ελληνικού χρέους και ίσως τη μείωση του επιτοκίου για να γίνει βιώσιμο. Αυτή η εξέλιξη δεν είχε να κάνει ούτε με λόγους «ίσης μεταχείρισης» της Ελλάδας με την Ιρλανδία όπως έλεγαν τότε, ούτε με επίδειξη «ευρωπαϊκής αλληλεγγύης». Ήταν η πρώτη επίσημη αναγνώριση ότι τα νούμερα δεν βγαίνουν.

Αυτή η διαπίστωση πήρε μεγαλύτερες διαστάσεις την άνοιξη του 2011 με την πορτογαλική κρίση. Πλέον οι αγορές υπαγόρευσαν στα επιτελεία της ΕΕ την απόφαση ότι ο στόχος για επιστροφή της Ελλάδας στην αγορά ως δανειζόμενης χώρας είναι ανέφικτος. Τα επιτόκια και τα «ασφάλιστρα κινδύνου» πήραν τέτοια ανηφόρα ώστε να μην αφήνουν κανένα περιθώριο αμφιβολίας. Η διαμόρφωση ενός νέου «πακέτου διάσωσης» έγινε μονόδρομος.

Το πόσο μονόδρομος είναι αυτός ο προσανατολισμός φάνηκε όταν ο Ομπάμα υποδέχθηκε την Μέρκελ στον Λευκό Οίκο στις 7 Ιούνη με διακηρύξεις ότι η Ελλάδα δεν πρέπει να αφεθεί σε χρεοκοπία. «*Η οικονομική ανάπτυξη της Αμερικής εξαρτάται από τη λογική διευθέτηση αυτού του ζητήματος*», δήλωσε. «*Θα ήταν καταστροφικό για μας να δούμε μια ανεξέλεγκτη δίνη και χρεοκοπία στην Ευρώπη γιατί θα πυροδοτούσε μια ολόκληρη σειρά από άλλα συμβάντα*». Έτσι επιβεβαιώθηκε από τα πιο επίσημα χείλη η άποψη ότι μια ελληνική χρεοκοπία θα ήταν χειρότερη απειλή για την παγκόσμια οικονομία από τη χρεοκοπία της Λίμαν Μπράδερς που εκτίναξε την κρίση το 2008. Είχε προηγηθεί στις 30 Μάη ο Λορέντσο Μπίνι Σμάγκι της ΕΚΤ που είχε δηλώσει ότι «*όσοι φαντάζονται ότι οι επιπτώσεις (μιας ελληνικής χρεοκοπίας) θα ήταν διαχειρίσιμες θυμίζουν εκείνους που στα μέσα Σεπτέμβρη 2008 έλεγαν ότι οι αγορές είχαν προετοιμαστεί πλήρως για την πτώχευση της Λίμαν Μπράδερς*».

Ακόμη πιο δραματικά επιβεβαιώθηκε αυτή η εκτίμηση μια βδομάδα αργότερα όταν η Μέρκελ και ο Σαρκοζί έτρεξαν να στηρίξουν την καταρρέουσα κυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου, έστω κι αν αντί να διευρυνθεί σε κυβέρνηση συναίνεσης με τη ΝΔ, όπως απαιτούσαν μέχρι εκείνη τη στιγμή, ανασχηματίστηκε σε κυβέρνηση του «όλου ΠΑΣΟΚ». Η σκέψη ότι μια κυβερνητική κατάρρευση στην Αθήνα τη μέρα της Πανεργατι-

*Σύνταγμα 28 Ιούνη 2011:
ο κόσμος αντιστέκεται στην καταστολή.*

τα παλιά υποβαθμισμένα ομόλογα με νέα πιο αξιόπιστα, αφού θα έχουν πίσω τους ως εγγύηση την δημόσια περιουσία.

Δεν χρειάζεται να είναι κάποιος κάτοχος Νόμπελ οικονομικών για να καταλάβει ότι αυτό το παιχνίδι μειώνει τους κινδύνους για τις τράπεζες και αφοπλίζει το ελληνικό δημόσιο από το ισχυρότερο ατού του, δηλαδή την απειλή ότι σε περίπτωση χρεοκοπίας οι πιστωτές του δεν θα πάρουν τίποτε. Με αυτή την έννοια φέρνει την προοπτική μιας χρεοκοπίας που επιβάλλεται από τους πιστωτές πιο κοντά αντί να την απομακρύνει.

Το δεύτερο επίμαχο στοιχείο της νέας «διάσωσης» είναι η εθελοντική συμμετοχή των κατόχων των ελληνικών ομολόγων στην αναχρηματοδότησή τους. Εδώ οι διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Eurogroup συνεχίζονται με προοπτική να ολοκληρωθούν το φθινόπωρο. Είναι προφανές το στοιχείο του εκβιασμού που περιέχει αυτή η ρύθμιση: πέρα από τις γνωστές επιθεωρήσεις του κλιμάκιου της Τρόικας πριν από την εκταμίευση της κάθε δόσης του δανείου ΔΝΤ-ΕΕ, τώρα θα προστεθεί και η άμεση επιτήρηση κατ' ευθείαν από τους πιστωτές, δηλαδή τις τράπεζες.

Αλλά αυτό είναι μόνο η μια πλευρά του ζητήματος. Η άλλη είναι η διαχείριση του πολιτικού χρόνου από τους τραπεζίτες. Τέτοιες «εθελοντικές» ρυθμίσεις αφήνουν τις επιλογές στην κρίση

Το υπόβαθρο είναι η παρατεινόμενη διεθνής κρίση του καπιταλισμού και η αναποτελεσματικότητα των κυβερνητικών παρεμβάσεων

των πιστωτών ώστε να προετοιμαστούν κατάλληλα για να αποφύγουν την επιβάρυνσή τους από τα ελληνικά ομόλογα. Είτε το μοντέλο είναι η λεγόμενη «Πρωτοβουλία της Βιέννης» που αφορούσε τα πρόσφατα χρέη των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, είτε τα «Ομόλογα Μπρέιντι» που αφορούσαν τα χρέη των χωρών της Λατινικής Αμερικής πριν από σχεδόν τριάντα χρόνια, το πραγματικό περιεχόμενο τέτοιων προγραμμάτων είναι πάντα η διευκόλυνση των τραπεζών στη διαχείριση της απεμπλοκής τους από δάνεια που δεν μπορούν να ξεπληρωθούν.

Αυτή τη στιγμή οι τραπεζίτες δεν μπορούν να πουλήσουν τα ελληνικά ομόλογα που κατέχουν χωρίς μεγάλες απώλειες. Δεν μπορεί να τα αγοράσει όλα η ΕΚΤ ούτε το τζογαδόρικο Ταμείο «Αξιοποίησης» του Εφαρμοστικού. Μια εθελοντική «επιμήκυνση» της διάρκειάς τους είναι μια κάποια λύση περιμένοντας πιο κατάλληλες συγκυρίες. Οι διαπραγματεύσεις αφορούν κυρίως τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στους μεγάλους ευρωπαϊκούς τραπεζικούς οργανισμούς για το ποιος θα έχει το πάνω χέρι στη διαχείριση του χρόνου που αγοράζουν με αυτό τον τρόπο. Οι ενστάσεις των κακόφημων "Οίκων αξιολόγησης" βάζουν στο παιχνίδι και τις αμερικάνικες τράπεζες.

Το πολιτικό πρόβλημα

Όλα αυτά κάνουν προφανείς τις συνδέσεις ανάμεσα στην οικονομική και στην πολιτική κρίση. Βασικό στοιχείο των διαπραγματεύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι οι εκτιμήσεις για την αντοχή της όποιας ελληνικής κυβέρνησης και την ικανότητά της να εφαρμόσει τα μέτρα που επιβάλλονται από τις δανειακές συμβάσεις. Έχουν πραγματικούς λόγους να ανησυχούν.

Η πολιτική κρίση που έφερε την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στα πρόθυρα της κατάρρευσης μέσα σε είκοσι μήνες από τη σαρωτική εκλογική επικράτησή της δεν έπεσε από τον ουρανό. Ούτε προκύπτει αυτόματα από την αποτυχία του Μνημόνιου να τερματίσει την οικονομική κρίση. Έχει πιο βαθιές ρίζες στις εμπειρίες και στους αγώνες της εργατι-

κής τάξης και της νεολαίας τα προηγούμενα χρόνια.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο Καραμανλής αναγκάστηκε το 2009 να προκηρύξει πρόωρες εκλογές που όλα έδειχναν ότι θα τις χάσει, κάτω από το βάρος ενός «κοινωνικού κλίματος» που όπως είπε ο ίδιος δεν επέτρεπε στην κυβέρνησή του να πάρει τα σκληρά μέτρα που απαιτούσε η οικονομική συγκυρία.

Εκείνο το «κοινωνικό κλίμα» είχε διαμορφωθεί από την εξέγερση του Δεκέμβρη 2008, αλλά και από όσα προηγήθηκαν. Η ριζοσπαστικοποίηση της νεολαίας που εκδηλώθηκε εκρηκτικά εκείνο το Δεκέμβρη είχε πίσω της το κίνημα των καταλήψεων στα Πανεπιστήμια το 2006-7. Και η αδυναμία της τότε κυβέρνησης να απομονώσει τα ξεσπάσματα της νεολαίας ξεκινούσε από το γεγονός ότι η εργατική τάξη είχε δώσει ήδη γενικευμένες μάχες ενάντια στο Ασφαλιστικό με τις απεργίες του 2007-8.

Δεν ήταν «μόνο» τα αγωνιστικά ξεσπάσματα της τάξης και της νεολαίας που τροφοδοτούσαν τη ριζοσπαστικοποίηση. Ήταν και οι εμπειρίες από τα σκάνδαλα, όπως οι απαγωγές των Πακιστανών και οι υποκλοπές από τα πρώτα χρόνια της ΝΔ και το Βατοπέδι στη συνέχεια. Η αδυναμία της Δικαιοσύνης και του Κοινοβούλιου να παίξουν οποιοδήποτε ρόλο κάθαρσης έχει μείνει στη συνείδηση των διαδηλωτών που σήμερα βγαίνουν στις πλατείες και στολίζουν τη Βουλή με τις μούντζες τους.

Αυτά δεν σβήστηκαν με μια μονοκονδυλιά όταν ο Παπανδρέου κέρδισε τις εκλογές του 2009. Αντίθετα, ήταν το υπόβαθρο για την έκρηξη της εργατικής αντίστασης όταν η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ άρχισε τις επιθέσεις ήδη από τους πρώτους μήνες του 2009. Η πρώτη «Πανεργατική από τα κάτω» το Δεκέμβρη του 2010, όταν οι ηγεσίες ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ αρνήθηκαν να καλέσουν ακόμα και την «εθιμοτυπική» 24ωρη παραμονές της ψήφισης του προϋπολογισμού, ήρθε σαν έτοιμη από καιρό, σαν συνέχεια της πανεργατικής διαδήλωσης από το Μουσείο το 2008 όταν η εξέγερση της νεολαίας είχε τρομάξει τις ίδιες ηγεσίες και η πορεία είχε γίνει με πρωτοβουλία της αντικαπιταλιστικής αριστεράς.

Η συνέχεια είναι γνωστή: μια αλυσίδα από Πανεργατικές που δεν έσπασε ούτε με την καταστολή ούτε με γραφειοκρατικούς ελιγμούς. Μια σειρά από απεργίες που δεν άφησαν ούτε ένα μέτρο της κυβέρνησης αναπάντητο και έκαναν υπουργούς να αλληλοκαταγγέλλονται ως «τζιτζιφιόγκοι». Και ένα ξέσπασμα οργής στις πλατείες που διακηρύσσει περήφανα την έμπνευσή του από την Ταχρίρ του Καΐρου.

Το χαρτί του ρατσισμού

Δίπλα σε αυτή την αγωνιστική συνέχεια του κινήματος με κυβέρνηση Καραμανλή και με κυβέρνηση Παπανδρέου, υπάρχει και η ανένδοτη πολιτική στάση του απέναντι στο χαρτί το ρατσισμού. Το έπαιξε η κυβέρνηση της ΝΔ χυδαία το καλοκαίρι του 2009 με τον Προκόπη Παυλόπουλο να εξαγγέλλει στρατόπεδα συγκέντρωσης για τους μετανάστες και να στέλνει τα ΜΑΤ στην Ομόνοια για να προστατέψουν τους Χρυσαυγίτες. Βρήκε μπροστά της αντιρατσιστικά συλλαλητήρια ακόμη και στην προεκλογική περίοδο.

Το ΠΑΣΟΚ αρχικά προσπάθησε να ενσωματώσει την αντιρατσιστική διάθεση με συμβολικές κινήσεις για ιθαγένεια με το σταγονόμετρο σε παιδιά μεταναστών. Αλλά μέσα σε ένα χρόνο, με το ΛΑΟΣ σύμμαχο στην ψήφιση του Μνημόνιου, γύρισε στροφή 180 μοιρών και έφτασε να απειλεί με θάνατο τους απεργούς πείνας μετανάστες, να εξαγγέλλει Τείχος στον Έβρο και να αγκαλιάζει τους Χρυσαυγίτες από τον Άγιο Παντελεήμονα μέχρι τη Θεσσαλονίκη.

Κι όμως τα πολιτικά προχωρήματα του κόσμου αποδείχτηκαν ανθεκτικά σε αυτούς τους βρόμικους ελιγμούς. Οι υπουργοί του ΠΑΣΟΚ βρέθηκαν μπροστά σε πρωτοφανές κύμα συμπαράστασης για τους απεργούς πείνας μετανάστες. Και οι «Αγανακτισμένοι» του Συντάγματος ανάγκασαν ακόμη και τον Σαμαρά να μιλάει υποκριτικά για «παρακράτος» μπροστά στη συμπαιγνία φασιστών και Παπουτσή για την καταστολή της 48ωρης Πανεργατικής απεργίας και πολιορκίας της Βουλής.

Ενδεικτική για την πολιτική πίεση που ασκεί η αυξανόμενη ριζοσπαστικοποίηση είναι η σχιζοφρενική στάση της ΝΔ του Σαμαρά. Ενώ το πρόγραμμά της υπερακοντίζει το Μνημόνιο σε περικοπές και αποκρατικοποιήσεις και προβάλλει τις φοροαπαλλαγές για τους καπιταλιστές σαν «αναπτυξιακό μέτρο», η ΝΔ επιμένει να εμφανίζεται σαν «αντιμνημονιακή» δύναμη. Η ίδια η ηγεσία της δικαιολογεί αυτή τη στάση με την ανάγκη να μην αφήσει το «πεζοδρόμιο» σαν μόνη αντιπολίτευση. Πρόκειται για ηχηρή ομολογία της δύναμης που αντιπροσωπεύει σήμερα το «πεζοδρόμιο».

Ωστόσο το ίδιο το «πεζοδρόμιο» δεν μπορεί να αρκεστεί στις συμβολικές υποκλίσεις που αναγκάζονται να κάνουν προς τη μεριά του ο Σαμαράς και ο Παπανδρέου μέσα στην πολιτική κρίση των δυο βασικών κομμάτων κυβερνητικής εξουσίας. Ο Σαμαράς μπορεί να αρνείται τη συναίνεση κάτω από αυτές τις πιέσεις και ο Παπανδρέου μπορεί να αναγκάστηκε να μοιραστεί τα υπουργεία της κυβέρνησής του με αυτό που θεωρούσε ως παλιό και ξεπερασμένο ΠΑΣΟΚ και όλα αυτά σίγουρα δεν σταθεροποιούν τη διαχείριση της πιο βαθιάς οικονομικής και πολιτικής κρίσης του ελληνικού καπιταλισμού. Αλλά όλα αυτά απλά υπογραμμίζουν τις δυνατότητες που ανοίγονται για την Αριστερά για να βοηθήσει το εργατικό κίνημα να ανατρέψει την επίθεση που δέχεται και τους εξευτελισμένους διαχειριστές της.

Η νίκη του κινήματος σε αυτόν τον αγώνα και η ίδια η ανατροπή απαιτούν μια Αριστερά ικανή να αρπάξει αυτές τις δυνατότητες και να συγκροτήσει την εργατική αντίσταση σε δύναμη ανατροπής με αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα και στρατηγική. Η οικοδόμηση αυτής της Αριστεράς είναι αγώνας δρόμου μέσα στους σημερινούς φρενήρεις ρυθμούς της κρίσης. ■

29 Ιούνη 2011: διαδήλωση στη Σταδίου.

Ενιαίο ή Λαϊκό Μέτωπο;

Δύο τακτικές που δεν οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα, όπως εξηγεί ο **Πέτρος Κωνσταντίνου**.

Σε περίοδο κρίσης που βαθαίνει οικονομικά, πολιτικά και ιδεολογικά και με ανοικτό το ενδεχόμενο ακόμη και μιας ανοιχτής χρεωκοπίας ανοίγει η συζήτηση μέσα στην αριστερά για τις εναλλακτικές λύσεις και για την στρατηγική που μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλες κοινωνικές αλλαγές. Ένας τεράστιος αριθμός εργαζόμενων και νεολαίας που στήριξε το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στις απεργίες και στους δρόμους, ενώ η κρίση της ΠΑΣΚΕ στους εργασιακούς χώρους αποσταθεροποιεί τον έλεγχο των γραφειοκρατών των συνδικάτων πάνω στην εργατική βάση. ΚΚΕ και ΣΥΡΙΖΑ προτείνουν εκλογές και συγκροτούν «μέτωπα» για την ανατροπή των συσχετισμών μέσα από τα κάλπες. Υπάρχει η δυνατότητα να περάσει το κίνημα σε άλλες απαντήσεις;

Η αντικαπιταλιστική αριστερά χρειάζεται να προβάλει μια ριζικά διαφορετική στρατηγική λύνοντας το βασικό ζήτημα της σχέσης με τον κόσμο που αποδεσμεύεται από την επιρροή της σοσιαλδημοκρατίας. Αυτός ο κόσμος που ψήφισε τον Παπανδρέου με αυταπάτες ότι κάτι καλύτερο μπορεί να κάνει απέναντι στην ΝΔ, δεν άφησε την κυβέρνηση σε χλωρό κλαρί με τις 11 γενικές Απεργίες σε ένα χρόνο και τώρα τη ρήξη μέσα στην ΠΑΣΚΕ. Δεν πρόκειται για κόσμο προσκολλημένο στο ΠΑΣΟΚ εξ αιτίας του ρουσφετιού, αλλά κόσμο με ρεφορμιστικές ιδέες και αυταπάτες ότι λύσεις στα προβλήματα μπορούν να δοθούν χωρίς ριζική αλλαγή, χωρίς ανατροπή του καπιταλισμού αλλά μέσα από ρεαλιστικές λύσεις.

Το βασικό ζήτημα που έχουμε να λύσουμε είναι το πώς οι επαναστάτες, που είναι σήμερα μειοψηφία μπορούν να κερδίσουν την πλειοψηφία των εργαζόμενων στις ιδέες της ανατροπής του καπιταλισμού. Για αυτό χρειάζεται να αναφερθούμε στη στρατηγική του ενιαίου μετώπου. Δεν πρόκειται για συνταγή που μπορούμε να αντιγράψουμε από τους κλασσικούς του μαρξισμού αλλά για ζωντανή τέχνη που ένα υπαρκτό επαναστατικό κόμμα είναι υποχρεωμένο να «εξασκεί» στη διαρκή προσπάθεια να κερδηθούν οι εργάτες που επηρεάζονται από τις ρεφορμιστικές ιδέες στις πρακτικές και τις ιδέες της επαναστατικής αλλαγής της κοινωνίας, ξεκινώντας από τον κοινό αγώνα για την υπεράσπιση των συμφερόντων των εργαζόμενων απέναντι στις επιθέσεις των καπιταλιστών.

Γαλλία 1936: κατάληψη εργοστασίου.

Η Γ΄ Διεθνής και το ενιαίο μέτωπο

Να πως συνοψίζει το Τέταρτο Παγκόσμιο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς το ζήτημα αυτό: « *Η ύπαρξη αυτόνομων Κομμουνιστικών Κομμάτων και η απόλυτη ανεξαρτησία της δράσης τους σε σχέση με την αστική τάξη και την αντεπαναστατική σοσιαλδημοκρατία, αποτελεί το πιο σημαντικό επίτευγμα του προλεταριάτου, το οποίο οι κομμουνιστές σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να αποκηρύσσουν. Μόνο τα ΚΚ παλεύουν για τα συμφέροντα του προλεταριάτου στο σύνολο του. Η τακτική του ενιαίου μετώπου δεν σημαίνει «εκλογικές συμμαχίες» κορυφής που αποσκοπούσαν στον ένα η τον άλλο κοινοβουλευτικό στόχο. Η τακτική του ενιαίου μετώπου είναι η πρόταση που κάνουν οι κομμουνιστές για κοινό αγώνα με όλους τους εργάτες που ανήκουν σε άλλα κόμματα ή ομάδες ή που δεν ανήκουν σε κανένα κόμμα, για την υπεράσπιση των ζωτικών συμφερόντων της εργατικής τάξης ενάντια στην μπουρζουαζία...Το πιο σημαντικό στοιχείο της τακτικής του ενιαίου μετώπου είναι και παραμένει η ζύμωση και η οργάνωση των εργαζόμε-*

νων. Η πραγματική υλοποίησή του μπορεί να έρθει μόνο «από τα κάτω», από τα βάθη των ίδιων των εργατικών μαζών. Οι κομμουνιστές δεν πρέπει – κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες – να αρνούνται να διαπραγματευτούν με τους ηγέτες των εχθρικών εργατικών κομμάτων, αλλά οι μάζες πρέπει να έχουν πλήρη και συνεχή πληροφόρηση για την πορεία και το περιεχόμενο αυτών των διαπραγματεύσεων. Ούτε βέβαια, πρέπει να μπαίνουν όρια στην ελευθερία των κομμουνιστικών κομμάτων να κάνουν τη δική τους ζύμωση και προπαγάνδα στη διάρκεια αυτών των διαπραγματεύσεων με τους άλλους ηγέτες».[1]

Αυτόνομη και ανεξάρτητη δράση του επαναστατικού κόμματος, κοινή δράση για την υπεράσπιση των εργατών απέναντι στις επιθέσεις των καπιταλιστών, όχι εκλογικές συμμαχίες για κοινοβουλευτικούς στόχους, σχέση τόσο με τη βάση όσο και με την ηγεσία των ρεφορμιστικών κομμάτων. Οι μορφές που μπορεί να πάρει το ενιαίο μέτωπο είναι πολλές: συνδικάτα, σοβιέτ, μέτωπα κατά του πολέμου και του φασισμού, κ.α. Τα ίδια τα εργατικά συνδικάτα αποτελούν μορφές ενιαίου μετώπου στο βαθμό που συσπειρώνουν τους εργαζόμενους στο αγώνα για την υπεράσπιση των συμφερόντων των εργατών απέναντι στην εκμεταλλεύτρια τάξη που απαιτεί εργασιακή πειθαρχία και επιχειρεί να εντείνει τους ρυθμούς εκμετάλλευσης. Για αυτό κάθε διάσπασή τους αποτελεί πισωγύρισμα και όχι προχώρημα.

Το ενιαίο μέτωπο το 1917

Το 1917 οι μπολσεβίκοι του Λένιν βρέθηκαν μπροστά στην έκρηξη της επανάστασης του Φλεβάρη, τη δημιουργία σοβιέτ εργατών, αγροτών και στρατιωτών όπου την πλειοψηφία δεν την είχαν οι επαναστάτες αλλά υποστηρικτές της κυβέρνησης Κερένσκι. Ο κόσμος ζητούσε «Γη, Ψωμί και Ειρήνη», ενώ ο Κερένσκι συνέχισε το πόλεμο και έφτασε να βγάλει εκτός νόμου το κόμμα των μπολσεβίκων. Όταν τον Αύγουστο, ο στρατηγός Κορνίλοφ προχώρησε σε πραξικόπημα απειλώντας τις καταχτήσεις της επανάστασης, ο Κερένσκι ζήτησε στήριξη από τους Ναύτες του θωρηκτού «Αουρόρα» που βρίσκονταν στο πλευρό των μπολσεβίκων. Η στάση των επαναστατών ήταν να δώσουν τη μάχη κατά του Κορνίλοφ, να την κερδίσουν, αποδεικνύοντας ταυτόχρονα πόσο ανίκανος ήταν ο Κερένσκι να υπερασπίσει τη επανάσταση και τη συνέχεια της. Σε αυτή την κρίσιμη μάχη είναι που οι επαναστάτες κέρδισαν τη πλειοψηφία των εργατών στο σύνθημα «Όλη η εξουσία στα σοβιέτ».[2] Δεν βιάστηκαν όμως να καταλάβουν οι ίδιοι την εξουσία. Ο Τρότσκι πρότεινε να καταστρωθούν σχέδια κατάληψης της εξουσίας με συμμετοχή των σοβιέτ και όχι αποκλειστικά από το κόμμα. Με αυτό τον τρόπο, εξηγούσε ο Τρότσκι, θα υπήρχε η πιο πλατειά στήριξη από τη πλειοψηφία των εργατών, διότι ένα σημαντικό τμήμα στα σοβιέτ θα ακολουθούσε την έφοδο στα Χειμερινά Ανάκτορα που έγινε τελικά τον Οκτώβρη από την στιγμή που θα ήταν απόφαση δικιά του και σε αυτή μάλιστα θα πειθαρχούσε και το πιο αργοπορημένο κομμάτι της τάξης. Αντίθετα, αν το κόμμα έπαιρνε και υλοποιούσε μονομερώς την απόφαση αυτή, κινδύνευε να απομονωθεί η ακόμη να έρθει ση ρήξη με τα υπόλοιπα κομμάτια, έστω και αν είχε κερδίσει την εμπιστοσύνη τους στο κοινό αγώνα κατά του πραξικοπήματος Κορνίλοφ.[3]

Η άρνηση αυτής της τακτικής είχε αρνητικές συνέπειες με τραγικά αποτελέσματα στην Γερμανία. Το Μάρτη του 1921, το νεαρό ΓΚΚ χωρίς ιστορικούς δεσμούς με την μεγάλη μάζα της εργατικής τάξης απαντά σε προβοκάτσιες της σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης με κάλεσμα μετατροπής μιας τοπικής απεργίας σε Γενική απεργία και εξέγερση. Ένοπλες ομάδες του ΓΚΚ καταλαμβάνουν εργοστάσια για να αποτρέψουν την πλειοψηφία των εργατών που διαφωνούσε να μπει σε αυτά με αποτέλεσμα αιματηρές συγκρούσεις. Το ΓΚΚ βγαίνει εκτός νόμου αλλά και με απώλεια 150 χιλιάδων μελών.

Ο Τρότσκι και η άνοδος του φασισμού

Όμως η πιο καταστροφική στροφή γίνεται το 1928 όταν το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης βρίσκει το Στάλιν στη Ρωσία να κηρύσσει την έναρξη της «Τρίτης περιόδου». Σύμφωνα με το Στάλιν, που είχε κάτω από τον απόλυτο έλεγχο την Γ' Διεθνή, δεν χρειάζονταν κοινά μέτωπα των ΚΚ με τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, αντίθετα έπρεπε να φύγουν από τα συνδικάτα και να φτιάξουν κόκκινα. Νούμερο ένα εχθρός, πιο επικίνδυνος και από τον φασισμό, θεωρήθηκε η σοσιαλδημοκρατία που την

αποκαλούσαν «σοσιαλφασισμό.»[4] Η σοσιαλδημοκρατία με τη πολιτική της άνοιξε το δρόμο στο Χίτλερ, όμως στην πράξη το ΚΚ δεν έκανε τίποτα για να κερδίσει τη βάση του SPD, του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Όταν το Μάρτη του 1930 παραιτήθηκε η σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση Μύλλερ με την ανεργία να έχει πάρει σαρωτικές διαστάσεις, τα δάνεια των Τραπεζιτών να έχουν σταματήσει, οι εκλογές έφεραν στο προσκήνιο μια άνοδο του ΚΚ κατά 40%, αλλά επίσης μια άνοδο κατά 800% των Ναζί φέρνοντας τους στη δεύτερη θέση στη Βουλή. Ο ηγέτης του ΚΚ δήλωνε ότι στη Γερμανία υπάρχει ήδη φασισμός με την κυβέρνηση σοσιαλδημοκρατών. Ακόμη πιο τραγικά διακήρυσσαν «πρώτα ο Χίτλερ, μετά εμείς», εμφανίζοντας την άνοδο του Χίτλερ ως ένα εφήμερο επεισόδιο που νομοτελειακά οδηγούσε στην νίκη της επανάστασης! Το αποτέλεσμα ήταν ο αποπροσανατολισμός των μελών που έδιναν ηρωικές μάχες στους δρόμους κατά των φασιστών.

Η πολιτική αυτή απομόνωσε το ΚΚ από τα εκατομμύρια των εργατών που βρίσκονταν στη βάση του σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Έφτιαξε δικά του συνδικάτα στα οποία συσπειρώθηκαν γύρω στις 150 χιλιάδες, όταν 5 εκατομμύρια παρέμεναν μέλη στα συνδικάτα των σοσιαλδημοκρατών, οι οποίοι άλλωστε είχαν ένα εκατομμύριο μέλη. Έτσι όχι μόνο εγκατέλειψε το πιο δυνατό κομμάτι ως δηλητηριασμένο από το ρεφορμισμό, αλλά στράφηκε σε κομμάτι

άνεργο που δεν είχε ρίζες στα εργοστάσια και τη συλλογικότητα στους χώρους δουλειάς. Αυτό το κομμάτι εγκατέλειψε το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και ένα μέρος του στράφηκε στο ΚΚ. Ήταν ένα κομμάτι που έδινε μάχες στις γειτονιές, τους δρόμους και τα καφενεία κατά των ναζί, όμως δεν μπόρεσε να επηρεάσει τα δυνατά εργατικά κομμάτια στα εργοστάσια και έτσι απομονώθηκε και ηττήθηκε. Ένα άλλο κομμάτι ανέργων, απογοητευμένο, στράφηκε μαζικά το 1932 προς τους Ναζί.

Το 1931 όταν οι Ναζί προκάλεσαν δημοψήφισμα για την ανατροπή της κυβέρνησης των σοσιαλδημοκρατών στη Πρωσία, το ΚΚ έφτασε να στηρίζει αυτή την καμπάνια προπαγανδίζοντας ότι θα την μετατρέψει σε «κόκκινο δημοψήφισμα». Οι εργάτες δεν ακολούθησαν αυτή την τακτική και εκατομμύρια απείχαν από τις εκλογές.

Ο Τρότσκι πίστευε ότι ακόμη και τότε μπορούσε να αποτραπεί η άνοδος του Χίτλερ αρκεί το ΚΚ να συγκροτούσε ενιαίο μέτωπο με τους σοσιαλδημοκράτες ενάντια στους φασίστες, εγκαταλείποντας τα τελεσίγραφα που έστελνε κάθε τόσο η ηγεσία του. Επέμενε ότι οι ψήφοι των φασιστών που στηρίζονταν κυρίως σε μικροαστούς δεν συγκρίνονταν με την δύναμη των οργανωμένων εργατών στα εργοστάσια. Τους χαρακτήριζε μάλιστα «ανθρώπινη σκόνη». Για τον Τρότσκι το ενιαίο μέτωπο θα έδινε τη δυνατότητα μιας νίκης απέναντι στους Ναζί και την ίδια ώρα θα κέρδιζε εκατομμύρια εργάτες από τη σοσιαλδημοκρατία που στα μάτια τους ήταν ανίκανη να πετύχει αυτό το στόχο. «*Όχι κοινή πλατφόρμα με την Σοσιαλδημοκρατία, ούτε με τους ηγέτες των γερμανικών συνδικάτων, ούτε κοινά συνθήματα, ούτε κοινά πανό... Το μόνο που χρειάζεται να συμφωνήσετε είναι ποιόν, πότε και πως θα χτυπήσετε...*». Όμως η προτεραιότητα της σύγκρουσης με τους σοσιαλδημοκράτες δεν άφησε τέτοια περιθώρια με καταστροφικά αποτελέσματα.

Τα λαϊκά μέτωπα

Η απαίτηση των εργατών για ενότητα στη δράση κατά του φασισμού μετά τις αρνητικές εμπειρίες στη Γερμανία ανάγκασε σε αρκετές περιπτώσεις τα κόμματα και τα συνδικάτα να βρεθούν στον κοινό αγώνα. Στη Γαλλία, η απόπειρα μιας φασιστικής διαδήλωσης να καταλάβει το κοινοβούλιο στις 6 Φλεβάρη 1934 σήμανε ένα συναγερμό. Η Γενική Απεργία στις 12 Φλεβάρη, καλεσμένη από τη CGT, όπου συμμετείχαν οι σοσιαλιστές και με τη συμμετοχή του ΚΚ, κινητοποιεί εκατομμύρια. Παρά τα καλέσματα για ξέχωρες διαδηλώσεις (όπως και στις μέρες μας), οι εργάτες ενώνονται στο δρόμο φωνάζοντας «ενότητα, ενότητα!»

Το ενιαίο μέτωπο δεν είναι συνταγή που μπορούμε να αντιγράψουμε από τους κλασσικούς του μαρξισμού αλλά ζωντανή τέχνη που ένα επαναστατικό κόμμα είναι υποχρεωμένο να “εξασκεί”

Για δύο ολόκληρα χρόνια οι εργάτες πέρασαν στην αντεπίθεση τσακίζοντας την άνοδο των φασιστών και κερδίζοντας σημαντικές νίκες στα εργοστάσια. Έτσι άνοιξε ο δρόμος για την σαρωτική νίκη του Λαϊκού Μετώπου το 1936.[5]

Ξαφνικά, το 1934, εκεί που τα ΚΚ κατάγγελλαν ως σοσιαλφασίστες τους σοσιαλδημοκράτες, τώρα προωθούσαν τη συμμαχία μαζί τους, προσθέτοντας σε αυτή ακόμη και κομμάτια της φιλελεύθερης αστικής τάξης. Τι άλλαξε; Ο Στάλιν μπροστά στη απειλή επέκτασης του Χίτλερ προς Ανατολάς ανακαλύπτει στη Δύση συμμάχους στην Αγγλία και την Γαλλία. Στη Γαλλία αυτό σήμανε ότι το ΓΚΚ στήριξε τη συγκρότηση μιας εκλογικής συμμαχίας που εκτός από το ΣΚ θα περιλάμβανε και το Ριζοσπαστικό, ένα αστικό κόμμα, “προοδευτικό” και το κυριότερο, αντιγερμανικό τη δεδομένη στιγμή. Αυτό το “Λαϊκό Μέτωπο” κέρδισε τις εκλογές του Απρίλη 1936. Τα Λαϊκά Μέτωπα, σύμφωνα με τον Τρότσκι, δεν ήταν παρά «κυβερνήσεις ταξικής συνεργασίας» που στην προοπτική τους δεν υπήρχε η ανατροπή του καπιταλισμού αλλά η σταθεροποίηση του. Η εργατική τάξη υποδέχτηκε τη νίκη του Λαϊκού Μετώπου με ένα ισχυρό και μαζικό κίνημα καταλήψεων στα εργοστάσια ενάντια στις προκλήσεις των βιομηχάνων. Αυτό το κίνημα το εμπόδισε η συνδικαλιστική γραφειοκρατία. Ο ηγέτης του ΚΚ Μορίζ Τορέζ έλεγε στους εξεγερμένους εργάτες και στα μέλη του ΚΚ ότι «είναι αναγκαίο να ξέρουμε πότε να σταματάμε μια απεργία!». Μέσα σε μια θυελλώδη τετραετία από άποψη αγώνων των εργατών, το ΚΚΓ κατέληξε πολιτικά να στηρίζει ένα «Γαλλικό Μέτωπο» υποκύπτοντας στον εθνικισμό. Αυτό δεν εμπόδισε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία του Λαϊκού Μετώπου να φτάσει στο σημείο να βγάλει εκτός νόμου το ΚΚΓ και ακόμη χειρότερα να παραδώσει την εξουσία σε μια ημιφασιστική κυβέρνηση Πεταίν-Λαβάλ.

Η πολιτική των συμβιβασμών και της

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΤΟ ΑΓΩΝΙΩΔΕΣ ΤΡΙΗΜΕΡΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ
Τ'ΑΚΑΤΑΝΟΜΑΣΤΑ ΑΙΣΧΗΤΩΝ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΩΝ
ΜΕΤΕΤΡΕΨΑΝ ΤΗΝ ΗΣΥΧΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ
ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΜΕΝΗΝ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΝ

ταξικής συνεργασίας, του Λαϊκού Μετώπου, οδήγησε στην ήττα και στην Ισπανία, όπου η επανάσταση ύψωσε το ανάστημα της απέναντι στον Φράνκο, αλλά αντιμετώπισε τα χτυπήματα στις καταχτήσεις της από την ίδια την κυβέρνηση. Οι μάχες που χάθηκαν κάτω από τις καταστροφικές επιλογές των σταλινικών ηγεσιών, ήταν και οι τελευταίες ευκαιρίες για να κλείσει ο δρόμος στην άνοδο του φασισμού στην Ευρώπη. Χάθηκαν γιατί αντί για την στήριξη της δυναμικής της εργατικής τάξης, τα ΚΚ προτίμησαν να δώσουν σωσίβιο στο σύστημα στηρίζοντας «αριστερές κυβερνήσεις».

Στην Ελλάδα, ο Μάης του 36, με τον εργατικό ξεσηκωμό στη Θεσσαλονίκη, θυσιάστηκε στο βωμό της πολιτικής του ΚΚΕ που με το Σύμφωνο Σοφούλη-Σκλάβαινα προωθούσε μια κοινή κυβέρνηση με τους φιλελευθέρους. Έτσι το ΚΚΕ, πρωτοστάτησε στο να κλείσει η Γενική Απεργία αφήνοντας την πρωτοβουλία στην άρχουσα τάξη να ανασυντάξει τις δυνάμεις της και να επιβάλει τη δικτατορία του Μεταξά.

Ενιαίο η λαϊκό μέτωπο;

Τα σταλινικά κόμματα παρουσίαζαν το "Λαϊκό Μέτωπο" σαν μια προέκταση του "ενιαίου μετώπου" προς τα μεσαία στρώματα. Για παράδειγμα το Γαλλικό ΚΚ υποστήριζε ότι η συμμετοχή του Ριζοσπαστικού Κόμματος στη συμμαχία έχει στόχο να αγκαλιάσει τα μεσαία στρώματα, τις classes moyenes και να τα θωρακίσει από τον φασιστικό πειρασμό. Το ίδιο έλεγε και το ΚΚΕ στις απέλπιδες προσπάθειές του να προσεταιρισθεί τους Φιλελεύθερους στην Ελλάδα. Όπως συνήθως, ήταν μια εκ των υστέρων θεωρητικοποίηση της εξωτερικής πολιτικής του Στάλιν για να πεισθεί η βάση των κομμάτων που δεν μπορούσε να χωνέψει εύκολα πώς από τον "ταξικό πόλεμο" των αρχών της δεκαετίας του '30, οι ηγεσίες τους κήρυτταν την εθνική ενότητα στα μέσα της δεκαετίας.

Τόσο ο Τρότσκι όσο και ο Παντελής Πουλιόπουλος στην Ελλάδα τόνιζαν τις διαφορές του ενιαίου με το Λαϊκό Μέτωπο. Το πρώτο, ήταν μια συμφωνία των εργατικών κομμάτων για κοινή δράση και αντίσταση στις επιθέσεις των καπιταλιστών, το δεύτερο μια ταξική συνεργασία εργατικών και αστικών κομμάτων για την κατάχτηση της κυβερνητικής εξουσίας μέσω εκλογών στο έδαφος πάντα του καπιταλισμού. Ο Τρότσκι αναφέρει: «*Το Λαϊκό Μέτωπο αντιπροσωπεύει μια συμμαχία του προλεταριάτου με την ιμπεριαλιστική αστική τάξη με τη μορφή του Ριζοσπαστικού Κόμματος και των άλλων μικρότερων κομμάτων αυτού του είδους.Η συμμαχία επεκτείνεται τόσο στο κοινοβουλευτικό όσο και στο εξωκοινοβουλευτικό επίπεδο. Και στις δύο σφαίρες το Ριζοσπαστικό Κόμμα κρατάει για τον εαυτό του την πλήρη ελευθερία δράσης και άγρια επιβάλλει περιορισμούς στην ελευθερία δράσης του προλεταριάτου*».[6]

Ο Πουλιόπουλος ξεκινάει από την διαπίστωση ότι τα ΚΚ έχουν εγκαταλείψει τον κεντρικό ρόλο της εργατικής τάξης και της ταξικής πάλης για την κοινωνική αλλαγή αντικαθιστώντας τα με την πολιτική του Λαϊκού Μετώπου. «*Τα συνθήματα του Λαϊκού Μετώπου είναι καινούργια στη μορφή, αλλά πολύ παλιά στην ουσία τους. Αντιπροσωπεύουν απλά και μόνο την κλασική πολιτική και τις μέθοδες της συνεργασίας των τάξεων και μάλιστα στην πιο γνήσια και ολοκάθαρη μορφή της την κυβέρνηση συνασπισμού αστικών και εργατικών κομμάτων. Το Λαϊκό Μέτωπο, όπως και κάθε άλλη μορφή ταξικής συνεργασίας, είναι απάρνηση της ανεξάρτητης ταξικής πάλης των εργατών. Με το Λαϊκό Μέτωπο η εργατική τάξη εγκαταλείπει το δικό της πρόγραμμα, δηλαδή το πρόγραμμα της κατάληψης της εξουσίας και το πρόγραμμα του σοσιαλισμού, και δέχεται το πρόγραμμα της «δημοκρατικής» μπουρζουαζίας, δηλαδή το πρόγραμμα της υπεράσπισης του καθεστώτος*».[7]

Η πολιτική των συμβιβασμών και της ταξικής συνεργασίας, του Λαϊκού Μετώπου, οδήγησε στην ήττα

Σήμερα η νίκη της εργατικής αντίστασης και οι πολιτικοί αγώνες ενάντια στο ρατσισμό, την φασιστική απειλή και την επίθεση στις δημοκρατικές ελευθερίες μπορεί να ανοίξει το δρόμο για την εναλλακτική λύση, για την ανατροπή από τα κάτω. Αυτό σημαίνει πολιτική ανεξαρτησία των επαναστατών και των αντικαπιταλιστών από τους εκλογικούς συνασπισμούς των ρεφορμιστικών κομμάτων που υποτάσσουν την ανάπτυξη των αγώνων στις κοινοβουλευτικές προτεραιότητες. Το Μπλόκο της Αριστεράς στην Πορτογαλία έπεσε θύμα αυτής της τακτικής. Ο ΣΥΡΙΖΑ και το ΚΚΕ την ώρα της κατάρρευσης της κυβέρνησης Παπανδρέου εμφανίστηκαν υπεύθυνα κοινοβουλευτικά κόμματα που ζήταγαν εκλογές εδώ και τώρα αντί να ρίξουν το βάρος τους στη στήριξη των αγώνων, την κλιμάκωση των απεργιών σε διαρκείας, τη πολιτική στήριξη του κόσμου που πλημμυρίζει τις πλατείες, το άνοιγμα της σύγκρουσης με τα φασιστικά και ρατσιστικά πογκρόμ.

Πιο τολμηρά χρειάζεται να δούμε τις ανταρσίες στη ΠΑΣΚΕ σαν μια ευκαιρία για να δυναμώσει ένα δίκτυο εργαζόμενων και συνδικαλιστών της βάσης που θα εμποδίζει τα ξεπουλήματα των γραφειοκρατών και θα δώσει τη δυνατότητα να νικάνε οι αγώνες. Αντίστοιχα στα πολιτικά μέτωπα μια τέτοια προσπάθεια κάνει η Κίνηση Ενωμένοι Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική απειλή με τις πρωτοβουλίες της όπου βάζει μπροστά τη μάχη για να διώξουμε τους νεοναζί από τους δρόμους και να ενώσουμε την εργατική τάξη εμποδίζοντας την κυβέρνηση να παίζει το χαρτί του ρατσισμού για να αποπροσανατολίσει τη οργή από τα μέτρα.

Οι επαναστάτες με το ενιαίο μέτωπο μπορούν να βοηθήσουν χιλιάδες αγωνιστές να οργανώνουν νικηφόρους αγώνες και να τραβάνε όλη την εργατική τάξη στο δρόμο της ανατροπής. ■

1. Ν. Χάλλας, *Κομιντέρν. Η Τρίτη Διεθνής*, Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, σελ.75.
2. Τ. Κλιφ, *Λένιν, 1914-1917: Όλη η εξουσία στα σοβιέτ*, Εργατική Δημοκρατία.
3. J. Choonara, "The united front", *ISJ* 117.
4. Μ. Στύλλου, "Ο Τρότσκι το '30. Οι επαναστάτες και η κρίση της σοσιαλδημοκρατίας", *Σοσιαλισμός από τα κάτω*, Μάης-Ιούλης 1999.
5. Τ. Κλιφ, *Τρότσκι, 4ος τόμος*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο. Δες επίσης τα βιβλία *Ισπανία 1936* και *Γαλλία - Ιούνης '36* από τις ίδιες εκδόσεις.
6. Λ. Τρότσκι, *Που βαδίζει η Γαλλία*, εκδόσεις Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη.
7. Παντελής Πουλιόπουλος, "Τα λαϊκά μέτωπα και η προλεταριακή πολιτική", http://www.marxists.org/ellinika/archive/pouliop/works/1937/06/popfront.htm.

Πρωτοσέλιδο της Μακεδονίας για την εξέγερση της Θεσσαλονίκης του 1936

Η άνοδος του φασισμού στη Γερμανία

Ο **Νεκτάριος Δαργάκης** θυμίζει πως οι Ναζί αναρριχήθηκαν στην εξουσία και τα λάθη της Αριστεράς που κόστισαν τόσο ακριβά.

Η περίοδος που διανύουμε έχει πολλές ομοιότητες με την κρίση των αρχών της δεκαετίας του '30. Ακόμα και οι αστικές εφημερίδες κάνουν αυτή τη σύγκριση. Πολύ σπανιότερα όμως αναφέρονται στο πως εξελίχτηκε εκείνη η δεκαετία και πως τελείωσε: με την άνοδο του φασισμού στη Γερμανία, το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το Ολοκαύτωμα. Με αυτόν τον βάρβαρο τρόπο ο καπιταλισμός κατάφερε να βγει από την τότε κρίση του.

Σημαντικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη των πραγμάτων έπαιξε η άνοδος των φασιστών στην εξουσία στη Γερμανία. Σε αυτό το κομμάτι θα προσπαθήσουμε να δώσουμε κάποιες απαντήσεις σε σχέση με το πως οι φασίστες κατόρθωσαν να πάρουν την εξουσία, αν ήταν αναπόφευκτο και τι συνέπειες είχε για τη Γερμανία και τον υπόλοιπο κόσμο.

Μόλις 10 χρόνια πριν από την ανάληψη της θέσης του καγκελάριου από τον Χίτλερ, στη Γερμανία παίχτηκε με τους πιο πραγματικούς όρους ίσως το μεγαλύτερο στοίχημα του αιώνα: αν θα υπήρχε μια δεύτερη νικηφόρα επανάσταση μετά την επανάσταση του Οκτώβρη του '17 στη Ρωσία. Από το 1918 μέχρι το 1923 η γερμανική αστική τάξη είχε να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο της ανατροπής της περισσότερες από μία φορές. Τελικά, για την εργατική τάξη χάθηκε μια ιστορική ευκαιρία.[1]

Μέχρι το 1928 ο γερμανικός καπιταλισμός φαινόταν να έχει σταθεροποιηθεί. Στις εκλογές εκείνης της χρονιάς το σοσιαλδημοκρατικό SPD σάρωσε παίρνοντας την πλειοψηφία με 9 εκατομμύρια ψήφους, ενώ είχε πάνω από ένα εκατομμύριο μέλη και έλεγχε τα συνδικάτα που έφταναν τα πέντε εκατομμύρια μέλη. Το Κομμουνιστικό Κόμμα (KPD) πήρε 3 εκατομμύρια ψήφους, ενώ οι Ναζί ήταν στο περιθώριο έχοντας συγκεντρώσει μόλις 2,5%.

Το κραχ του 1929 στη Γουόλ Στριτ συντάραξε τον πλανήτη και ιδιαίτερα τη Γερμανία που εξαρτιόταν από τα αμερικάνικα δάνεια. Η Μεγάλη ύφεση χτύπησε σε όλη τη χώρα. Χιλιάδες εργοστάσια έκλεισαν, οι άνεργοι και οι υποαπασχολούμενοι έφτασαν τα 6 εκατομμύρια, οι αγρότες καταστρέφονταν, οι τιμές ανέβαιναν αστραπιαία.

Οι σοσιαλδημοκράτες και η κυβέρνησή τους άρχισαν να παίρνουν αντεργατικά μέτρα. Η κρίση απλώθηκε και στο πολιτικό επίπεδο. Η κυβέρνηση Μίλερ κατέρρευσε το Μάρτιο του 1930. Στις εκλογές του Σεπτέμβρη που ακολούθησαν, κανείς δεν κατάφερε να κερδίσει την πλειοψηφία και ο στρατάρχης Χίντενμπουργκ, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, διόρισε πρωθυπουργό τον Χάινριχ Μπρύνινγκ, ένα δεξιό πολιτικό που κυβερνούσε με διατάγματα. Ο Μπρύνινγκ άρχισε να κόβει μισθούς και επιδόματα, να διαλύει την κοινωνική ασφάλιση, να μειώνει τις ελευθερίες του Τύπου.

Στις εκλογές οι Ναζί είχαν τρομακτική άνοδο, της τάξης του 800% και έφτασαν τα 6,4 εκατομμύρια ψήφους. Όλα τα προηγούμενα χρόνια βασικός τους στόχος ήταν να επιβάλλουν τον τρόμο στους δρόμους χτίζοντας σχέσεις με κομμάτια του στρατού, της αστυνομίας και του υπόλοιπου κρατικού μηχανισμού. Ο Χίτλερ είχε την εικόνα από το πώς είχαν δυναμώσει οι φασίστες στην Ιταλία στις αρχές του '20. Οι συμμορίες των απεργοσπαστών του Μουσολίνι ενάντια στις απεργίες των αγρεργατών ήταν οι πρώτες φασιστικές ομάδες κρούσης. Οι φασίστες πλασάρονταν ως ένα στιβαρό εργαλείο για την επιβολή της τάξης ενάντια στην αριστερά και στα συνδικάτα. Με αυτό τον τρόπο συσπείρωσαν δίπλα τους μεγάλα τμήματα μικροαστών και ανέργων.

Η οικονομική κρίση χειροτέρευε και οι φασίστες αύξαναν την επιρροή τους. Στα τέλη του '30 είχαν στρατολογήσει στα Τάγματα Εφόδου (SA), την παραστρατιωτική τους οργάνωση, εκατό χιλιάδες και οι πρώτοι καπιταλιστές είχαν αρχίσει να τους προσεγγίζουν, όπως ο Τύσεν από το χαλυβουργικό τραστ. Στην πορεία όλο και περισσότεροι καπιταλιστές θα έβλεπαν ως λύση την επιλογή των φασιστών. Ο γερμανικός σοβινισμός, οι προσπάθειες επανεξοπλισμού της Γερμανίας, οι επιταγές της βιομηχανίας όπλων και χάλυβα ταίριαζαν σε μεγάλο βαθμό με ότι υποστήριζαν οι Ναζί.

Ο Τρότσκι το 1933 στο κείμενο του «Τι είναι εθνικοσοσιαλισμός»[2] επισημαίνει ότι ο φασισμός δεν είναι σαν τις άλλες μορφές αστικής αντίδρασης, αλλά ένα αντεπαναστατικό αντιδραστικό κίνημα που ξεκινάει από την τρομοκρατία στους δρόμους για να αποτελέσει τελικά εργαλείο της αστικής τάξης. Ο φασισμός είναι ασύμβατος με την οποιαδήποτε χαραμάδα εργατικής δημοκρατίας, για αυτό και χρειάζεται να τσακίσει τα συνδικάτα και τα εργατικά κόμματα.

Οι στρατηγικες της Αριστεράς

Οι σοσιαλδημοκράτες είχαν την επίγνωση αυτού του κινδύνου, αλλά παρέμεναν ανεκτικοί και αδρανείς. Είχαν ρίξει όλες τους τις ελπίδες για να μη γίνει κάποιο πραξικόπημα στην τοπική κυβέρνηση της Πρωσίας, της περιοχής γύρω από το Βερολίνο, την οποία έλεγχαν και υποτίθεται ότι αν συνέβαινε κάτι όλος ο εξοπλισμός και οι 80 χιλιάδες άνδρες της αστυνομίας θα περνούσαν κάτω από τον έλεγχο της Ραϊχσμπάνερ, της σοσιαλδημοκρατικής παραστρατιωτικής οργάνωσης. Πίστευαν ότι θα μπορούσαν να βάλουν την κρατική μηχανή να ελέγξει τη φασιστική απειλή. Αυτό θα απο-

Αμβούργο 1932: αντιφασιστική συγκέντρωση του ΚΚ Γερμανίας.

δεικνυόταν και αυταπάτη, αλλά επίσης δεν έδινε καμιά λύση για την οικονομική κρίση.

Το KPD από την άλλη έκλεισε τα μάτια σε ό,τι συνέβη στις εκλογές, λόγω της δικής του ανόδου κατά 40% και επειδή το SPD είχε πτώση. Με τη θεωρία του «σοσιαλφασισμού» στο τιμόνι, ο εχθρός ήταν το SPD και όχι ο Χίτλερ.

Ήδη, από το Φλεβάρη του '30 ο ηγέτης του KPD Τέλμαν είχε διακηρύξει ότι ο «φασισμός» είχε εγκαθιδρυθεί στη Γερμανία αφού κυβερνούσε ο σοσιαλφασίστας Μίλερ, ενώ θεωρούσαν ότι τα 6 εκατομμύρια που πήραν οι Ναζί στις εκλογές θα ήταν το ταβάνι τους και ενώ στη συνέχεια θα ξεκινούσε η παρακμή τους.

Το KPD δεν έκανε καμία πρακτική κίνηση για να συνάψει ενιαίο μέτωπο με τους εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες που μπορεί να επηρεάζονταν από τη σοσιαλδημοκρατία, αλλά στην κυριολεξία απειλούταν η ζωή τους. Σε καμία περίπτωση δεν κατάφερε να αξιοποιήσει την αντίφαση ανάμεσα στις αυταπάτες που έσπερνε η ηγεσία του SPD ότι μπορούσε να δοθεί θεσμική λύση απέναντι στην άνοδο των φασιστών και στο μίσος για τους φασίστες που είχε η εργατική βάση των σοσιαλδημοκρατών, η οποία περίμενε πρωτοβουλίες για να αντιμετωπίσει η ίδια τους φασίστες. Αυτό φάνηκε, για παράδειγμα, στην Αυστρία το 1934 όταν και οι σοσιαλδημοκράτες εργάτες συμμετείχαν στην ένοπλη αντίσταση στη Βιέννη απέναντι στους φασίστες.

Το 1931 η αριστερή πτέρυγα του SPD αφού δεν κατάφερε να κερδίσει την ηγεσία του κόμματος, αποχώρησε και δημιούργησε ένα νέο κόμμα, το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (SAP). Ήταν ένα κεντριστικό κόμμα, δηλαδή ανάμεσα στη σοσιαλδημοκρατία και τον κομμουνισμό που δεν κατάφερε να κερδίσει μαζική υποστήριξη.

Το KPD αντιμετώπισε αυτή τη μετατόπιση με σεχταριστικό τρόπο. Υποστήριξε ότι οι χειρότεροι σοσιαλφασίστες ήταν αυτοί που έσπαγαν προς τα αριστερά και ότι αυτή ήταν η «τελευταία μανούβρα του σοσιαλφασισμού». Η ασυνέπεια στην πολιτική του φάνηκε ιδιαίτερα σε ένα επεισόδιο που ξεκίνησε όταν οι Ναζί βρήκαν ένα παραθυράκι στη νομοθεσία και προσπάθησαν να ρίξουν τη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση της Πρωσίας με δημοψήφισμα. Το Κομμουνιστικό Κόμμα αρχικά στάθηκε στο ύψος του και αντιτάχθηκε. Μια μέρα πριν από τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος, η γραμμή άλλαξε μέσω της Κομιντέρν. Ο Στάλιν με προσωπική του παρέμβαση ζήτησε από το KPD να μετατρέψει το δημοψήφισμα σε «κόκκινο». Το δημοψήφισμα προφανώς απέτυχε καθώς η εργατική τάξη δεν ακολούθησε, όμως το KPD είχε προχωρήσει σε μια ανοιχτή συνεργασία με τους φασίστες. Η πολιτική του ήταν γεμάτη από τέτοια λάθη και ζιγκ-ζαγκ.

Η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος υποστήριζε ότι μετά τον Χίτλερ θα ερχόταν η σειρά των κομμουνιστών. Η δήλωση του Ρέμελε, ενός από τους τρεις βασικούς ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν χαρακτηριστική: «*Από τη στιγμή που (οι Ναζί) βρεθούν στην εξουσία, το ενιαίο μέτωπο του προλεταριάτου θα συγκροτηθεί και θα σαρώσει μονομιάς τα πάντα…Δεν φοβόμαστε τους κύριους φασίστες. Οι μέρες τους θα είναι μετρημένες περισσότερο από οποιασδήποτε άλλης κυβέρνησης*». Όπως, σχολίαζε επικριτικά, αλλά δυστυχώς σωστά ο Τρότσκι, «*το Κομμουνιστικό Κόμμα νόμιζε ότι θα στήσει στους φασίστες μια παγίδα με τη μορφή της κρατικής εξουσίας*».

Ο Τρότσκι όλη αυτή την περίοδο αγωνιούσε για την κατάσταση στη Γερμανία και προσπαθούσε με τις λιγοστές οργανωτικά δυνάμεις που διέθετε να προσανατολίσει το KPD στη σωστή κατεύθυνση. Να παρθούν πρωτοβουλίες για το χτίσιμο του ενιαίου μετώπου όλων των εργατικών οργανώσεων με δύο στόχους: την άμυνα απέναντι στη φασιστική απειλή και την αντεπίθεση για την ανατροπή του καπιταλισμού. Με συνεχή άρθρα προσπαθεί να θυμίσει πώς έδρασαν οι Μπολσεβίκοι ενάντια στο πραξικόπημα του Κορνίλοφ στη Ρωσία και να εξηγήσει ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα μπορεί να κερδίσει την ηγεσία της εργατικής τάξης μέσα στην κοινή πάλη με όλους τους εργάτες και όχι με τον «γραφειοκρατικό τελεσιγραφισμό» της σταλινικής ηγεσίας.

Η κρίση εξελίσσεται ραγδαία

Το 1932 η κατάσταση χειροτέρεψε. Υπήρχαν πλέον 8 εκατομμύρια άνεργοι, το 1/3 του πληθυσμού εξαρτιόταν από τα επιδόματα ανεργίας και οι μισθοί είχαν πέσει 30% σε σχέση με το 1928. Οι Ναζί είχαν πλέον 400 χιλιάδες στα SA, ενώ τους χρηματοδοτούσαν ακόμα περισσότεροι βιομήχανοι.

Το Μάρτη του '32 γίνονται προεδρικές εκλογές. Ο Χίντενμπουργκ κατεβαίνει ξανά υποψήφιος με τη στήριξη του Μπρύνινγκ και του SPD, το οποίο τον θεωρεί ως το «μικρότερο» κακό. Οι Ναζί παίρνουν το μεγαλύτερο ποσοστό τους μέχρι εκείνη τη στιγμή, σχεδόν 37%. Όμως, ούτε την πλειοψηφία διαθέ-

τουν, ούτε πάνω από όλα ελέγχουν την εργατική τάξη. Ο Χίντενμπουργκ πήρε 53% και ο Τέλμαν 10,2%.

Με πρωτοβουλία των σοσιαλδημοκρατών φτιάχνεται το «Σιδηρούν Μέτωπο» που αποτελείται από τα Ελεύθερα Συνδικάτα, τους αθλητικούς συλλόγους, τη Ράιχσμπάνερ. Συνεχίζουν να έχουν αυταπάτες ότι μπορούν να σταματήσουν τους φασίστες χρησιμοποιώντας την επίσημη κρατική μηχανή.

Στο τέλος του Μάη του '32 πέφτει και η κυβέρνηση του Μπρύνινγκ. Βασικός λόγος ήταν η απόσυρση της υποστήριξής της από τον στρατό, αφού ο Μπρύνινγκ επιχείρησε να απαγορεύσει τα SA και να κρατικοποιήσει αγροκτήματα στην Πρωσία που ανήκαν στους Γιούνκερς, μεγαλογαιοκτήμονες που είχαν σχέσεις με τον Χίντενμπουργκ.

Τη θέση του παίρνει ο φον Πάπεν, ένας συντηρητικός πολιτικός. Τα SA επανεμφανίζονται στους δρόμους και ξεσπούν βίαιες οδομαχίες. Αποκορύφωμα ήταν η καθαίρεση του «κάστρου της σοσιαλδημοκρατίας», της τοπικής κυβέρνησης της Πρωσίας. Το SPD ούτε το Σιδηρούν Μέτωπο ενεργοποίησε, ούτε τα συνδικάτα.

Το KPD προσπάθησε να δώσει τη μάχη. Τριάντα μέλη του πέθαναν ηρωϊκά σε οδομαχίες, αλλά η προηγούμενη πολιτική που είχε ακολουθήσει αποδείχτηκε ότι ήταν καταστροφική. Κάλεσε σε Γενική Απεργία, αλλά η τάξη δεν ακολούθησε. Δύο ήταν οι βασικοί λόγοι. Πρώτον, είχε πολύ λίγες δυνάμεις μέσα στα συνδικάτα και τα εργοστάσια και πλήρωσε τη διασπαστική τακτική των «κόκκινων συνδικάτων». Δεύτερον, πώς θα μπορούσε να κινητοποιήσει την τάξη για να υπερασπίσει μια σοσιαλφασιστική κυβέρνηση, όπως την ονόμαζε, ενώ το ίδιο είχε προσπαθήσει να την γκρεμίσει με το υποτιθέμενο «κόκκινο δημοψήφισμα»;

Στις εκλογές που ακολούθησαν μία βδομάδα μετά, οι Ναζί πήραν τις περισσότερες ψήφους στην ιστορία τους, σχεδόν 14 εκατομμύρια. Το SPD έχασε 400 χιλιάδες, ενώ το KPD κέρδισε το ίδιο νούμερο.

Παρά τα αποτελέσματα, η ηγεσία της Κομιντέρν κράτησε την ίδια γραμμή, ενώ ενέτεινε τις επιθέσεις της στον Τρότσκι που έγραψε τον Ιούλη του 1932 το άρθρο «Ο μόνος δρόμος» εξηγώντας ότι τίποτα δεν έχει χαθεί τελειωτικά αν το Κομμουνιστικό Κόμμα αξιοποιούσε την τακτική του ενιαίου μετώπου.

Οι τελευταίοι μήνες του 1932 είναι αγωνιώδεις για τον Χίτλερ. Οι Ναζί δεν έχουν καταλάβει την εξουσία, η αστική τάξη είναι διστακτική να τους εμπιστευτεί, η χρηματοδότησή τους έχει μειωθεί. Ο Χίτλερ τα παίζει όλα για όλα καθώς αρνείται τη θέση του αντικαγκελάριου σε κυβερνήσεις συνασπισμού παρά την πίεση των υπαρχηγών του που είναι ανυπόμονοι. Στις εκλογές του Νοέμβρη του '32 η δύναμη των Ναζί μειώνεται και αριθμητικά, ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα ανεβαίνει σε βάρος του SPD. Το Δεκέμβρη πέφτει ο φον Πάπεν και τον διαδέχεται ο Σλάιχερ, ανώτατος στρατιωτικός, και όχι ο Χίτλερ.

Η κατάσταση είναι κρίσιμη. Το SPD και το KPD παραμένουν αδρανή, ταλανιζόμενα από τα πολιτικά τους προβλήματα. Στους δύο μήνες που περνούν το μεγάλο κεφάλαιο αποφασίζει οριστικά να στηρίξει τον Χίτλερ. Οπως γράφει ο Ρόμπερτ Πάξτον: "*Οι φασίστες πρόσφεραν μια νέα συνταγή διακυβέρνησης με λαϊκή υποστήριξη, χωρίς όμως να μοιράζονται την εξουσία με την Αριστερά και δίχως να προβάλλουν οποιαδήποτε απειλή για τα κοινωνικά και οικονομικά προνόμια και την πολιτική κυριαρχία των συντηρητικών*".[3]

Ο Χίτλερ στην εξουσία

Στις 30 Γενάρη του 1933 ο Χίτλερ διορίζεται καγκελάριος από τον Χίντενμπουργκ κάτω από την πίεση των βιομηχάνων, των μεγαλογαιοκτημόνων και του στρατού. Την ίδια μέρα φτάνουν αντιπρόσωποι στο Βερολίνο από εργοστάσια όλης της Γερμανίας, περιμένουν οδηγίες για μάχη. Το SPD συνεχίζει να έχει αυτοκτονική εμπιστοσύνη στην αστική νομιμότητα. Το Vorvarts, η εφημερίδα του υποστηρίζει ότι αφού ο Χίτλερ ήρθε "νόμιμα" στην εξουσία δεν μπορούν να καλέσουν σε απεργίες και προσπαθούν να μπλοκάρουν την "πρόωρη" αντίσταση.

Το KPD προσπαθεί να οργανώσει Γενική Απεργία, αλλά αποτυγχάνει ξανά. Τα πολιτικά ζιγκ-ζαγκ των προηγούμενων χρόνων και η αδυναμία του στα συνδικάτα είναι ανυπέρβλητα εμπόδια. Οι Ναζί μέσα σε λίγες μέρες, παρά τις δηλώσεις για "νομιμότητα", εξαπολύουν μια τρομακτική φασιστική τρομοκρατία. Τα Τάγματα Εφόδου και ο στρατός συντονίζονται για να τσακίσουν τα εργατικά κόμματα. Στις 27 Φλεβάρη μπαίνει φωτιά στο Ράιχσταγκ, στη γερμανική Βουλή. Αυτό που επακολουθεί δεν έχει προηγούμενο. Το KPD βγαίνει εκτός νόμου, γίνονται μαζικές συλλήψεις, απαγορεύονται σοσιαλδημοκρατικές εφημερίδες και άλλα εργατικά έντυπα.

Στις 5 Μάρτη γίνονται νέες εκλογές. Η βία και η νοθεία οργανώνεται πλέον μέσα από τα κρατικά όργανα. Παρόλα αυτά, η εργατική τάξη δείχνει το μίσος της για τους Ναζί. Το SPD παίρνει 7 εκατομμύρια και το KPD 4.750.000 ψήφους. Όμως, και η ηγεσία των συνδικάτων αποδεικνύεται τραγική. Καλούν τους εργάτες να γιορτάσουν την Πρωτομαγιά μαζί με τους Ναζί σαν Εθνική Μέρα Εργασίας. Σκάβουν τον ίδιο τους το λάκκο αφού στις 2 Μάη συλλαμβάνονται όλοι τους. Στις επόμενες μέρες κατάσχεται όλη η περιουσία των συνδικάτων.

Ο Χίτλερ περνάει στη Βουλή το "νόμο της εξουσιοδότησης", κατοχυρώνει δηλαδή το δικαίωμα να την ελέγχει ολοκληρωτικά. Στις 22 Ιούνη βγαίνει εκτός νόμου και το SPD. Και ενώ χιλιάδες κομμουνιστές κλείνονται στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και οι εργατικές οργανώσεις συνθλίβονται, η Κομιντέρν και η Πράβδα κάτω από τον έλεγχο του Στάλιν εξακολουθούν να στηρίζουν την καταστροφική πολιτική της "τρίτης περιόδου" με δηλώσεις του τύπου "*αναπόφευκτα η επαναστατική παλίρροια θα υψωθεί και πάλι*". Ο Τρότσκι χαρακτήρισε την άνοδο του φασισμού ως τη μεγαλύτερη ήττα της εργατικής τάξης στην ιστορία.

Αυτή η εξέλιξη όπως είδαμε παραπάνω δεν ήταν αναπόφευκτη. Η άρχουσα τάξη στη Γερμανία δοκίμασε πολλές λύσεις μέχρι να δώσει την στήριξή της στους φασίστες. Οι αυταπάτες από τη μεριά του SPD και η καταστροφική πολιτική του KPD άφησαν τους Ναζί να αποκτήσουν χώρο στο δρόμο και από εκεί να υπογράψουν με το αίμα εργατών τα εχέγγυα ότι είναι το στήριγμα που έψαχναν οι καπιταλιστές. Είναι το τραγικό λάθος που χρειάζεται να αποφύγει το σημερινό εργατικό κίνημα. Το «αυγό του φιδιού» το τσακίζεις πριν εκκολαφθεί...

1. Κρις Χάρμαν, *Η χαμένη επανάσταση στη Γερμανία*, εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.
2. Λέον Τρότσκι, *Η πάλη ενάντια στο φασισμό στη Γερμανία*, εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.
3. Ρόμπερτ Ο. Πάξτον, *Η ανατομία του φασισμού*, εκδόσεις Κέδρος.

Μουσική και επανάσταση

Από τον Haydn ως τον Shostakovich, περνώντας από τον Mozart και τον Beethoven, οι μουσικές επαναστάσεις συνδέθηκαν πάντα με τις κοινωνικές. Ο **Αυγουστίνος Μουστάκας**, τελειόφοιτος μουσικών σπουδών, παρουσιάζει αυτή τη διαδρομή, όπως την ανέπτυξε στις μέρες του Μαρξισμού 2011.

Διαβάζοντας τον τίτλο του παρόντος άρθρου και κρίνοντας από το έντυπο στο οποίο δημοσιεύεται, καθώς και τον πολιτικό προσανατολισμό της πλειοψηφίας των αναγνωστών του σήμερα (εν δυνάμει επαναστάτες) θα έλεγε κανείς ότι το συμπέρασμα είναι μάλλον δεδομένο: Η Επανάσταση είναι ένα φαινόμενο ωφέλιμο για την Μουσική και τις Τέχνες γενικότερα, διότι δίνει ευκαιρίες σε νέα ρεύματα να αναδυθούν από τα βάθη της ανθρώπινης φαντασίας και νομιμοποιεί καλλιτεχνικούς πειραματισμούς οι οποίοι σε άλλες περιόδους θα ήταν καταδικασμένοι σε απόρριψη, αν όχι και γελοιοποίηση.

Όμως φορείς κάθε Επανάστασης, είτε στη Τέχνη είτε στην κοινωνία, δεν παύουν να είναι ομάδες ανθρώπων που μέσω αυτής μοιράζονται κοινά όνειρα και σκοπούς και εντέλει ο ίδιος ο άνθρωπος ως αυτόνομη μονάδα ύπαρξης με ελεύθερη βούληση και σκέψη. Και αφού οι παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις μας – και κατ' επέκταση τα αποτελέσματα αυτών – είναι ουσιαστικά άπειροι, είναι μάλλον πρόωρο το συμπέρασμα ότι η Επανάσταση κάνει καλό στην Τέχνη προτού δούμε πως και γιατί τα δύο σχετίζονται μεταξύ τους μέσω των ανθρώπων που τα γέννησαν. Θα ασχοληθούμε λοιπόν με την Επανάσταση, με την Μουσική, και με τους ανθρώπους που είχαν την τύχη ή την ατυχία να βιώσουν την άνθηση και των δύο σε πλήρη έξαρση στη ζωή τους κληρονομώντας σε μας τα έργα τους – το απόσταγμα των επιλογών τους.

Στην αγγλική γλώσσα η λέξη για την επανάσταση είναι “Revolution” (την ακούμε και στο γνωστό σύνθημα από τις διαδηλώσεις: “One solution, Revolution”). Όμως η λέξη αυτή στην κυριολεξία της δεν σημαίνει επανάσταση αλλά περιστροφή. Απέκτησε δε την δευτερεύουσα σημασία της το 1543 όταν ο Κοπέρνικος στο βιβλίο του με τίτλο «Η Περιστροφή των Ουράνιων Σφαιρών» ανέπτυξε την θεωρία ότι όχι η Γη αλλά ο Ήλιος κατείχε κεντρική θέση στο πλανητικό μας σύστημα, φέρνοντας τα «πάνω-κάτω» στον κόσμο των φυσικών επιστημών, και αλλάζοντας με αυτόν τον τρόπο την μέχρι τότε θεώρηση του ορα-

5 Απρίλη 2011: συναυλία των συμβασιούχων του Δήμου Αθήνας μπροστά στο κατειλημμένο Δημαρχείο.

τού σύμπαντος που είχε ο άνθρωπος. Ένα ομολογουμένως θαυμάσιο ξεκίνημα για την έννοια του όρου «επανάσταση», μια απλή ιδέα που αλλάζει την αντίληψή μας για τον κόσμο...

Έκτοτε βέβαια η έννοια αυτή έχει αποκτήσει πολλές διαφορετικές αποχρώσεις. Σήμερα όταν λέμε «επανάσταση» εννοούμε το φαινόμενο όπου 2 ή περισσότερες κοινωνικές ομάδες με άνιση κατανομή προνομίων, δικαιωμάτων, υλικών αγαθών και υποχρεώσεων ως προς την παραγωγή, οργάνωση και διαχείριση μιας κοινότητας, έρχονται σε σύγκρουση. Επανάσταση λοιπόν είναι η διαδικασία αυτής της σύγκρουσης, με όποια μορφή και αν γίνει, και κυρίως το αποτέλεσμά της, δηλαδή η ανακατάταξη αυτών των ομάδων σε μια διαφορετική δομή, πιο δίκαιη, τουλάχιστον για αυτούς που επικράτησαν (μια και συνήθως – συγχωρέστε μου τον κυνισμό – κάθε επιτυχής επανάσταση είναι αυτόματα δίκαιη αφού η ιστορία ανέκαθεν γραφόταν από τους νικητές).

Πριν όμως, πάρουμε σβάρνα όλες τις μεγάλες επαναστάσεις της Ιστορίας και αρχίσουμε να αραδιάζουμε πρόσωπα, χρονολογίες και ηρωικά κατορθώματα, ας σκεφτούμε ότι η έννοια της επανάστασης δεν έχει εφαρμογή μόνο σε κοινωνικές ομάδες, αλλά και σε ατομικό επίπεδο. Παραδείγματα υπάρχουν πολλά: η επανάσταση του εφήβου έναντι των γονιών του προς διεκδίκηση της ανεξαρτησίας του (υλικής και ιδεολογικής), η επανάσταση του μαθητή έναντι του δασκάλου προς απόκτηση επιστημονικής αναγνώρισης και ώθησης της έρευνας πέρα από τα συμβατικά όρια ενός γνωστικού πεδίου, η επανάσταση του εργαζόμενου προς τον εργοδότη προς διεκδίκηση καλύτερων εργασιακών συνθηκών και δικαιωμάτων κτλ.

Haydn

Μένοντας σε αυτό το τελευταίο, αρμόζει να αναφέρουμε σαν παράδειγμα τον Franz Joseph Haydn (1732-1809), έναν από τους πιο παραγωγικούς αυστριακούς συνθέτες της κλασικής περιόδου της δυτικής μουσικής, γνωστό και ως ο «Πατέρας της Συμφωνίας» λόγω της συνεισφοράς του στην ανάπτυξη της μουσικής φόρμας αυτού του είδους. Πέρασε σημαντικό μέρος της καριέρας του ως μουσικός στην Αυλή της πλούσιας αριστοκρατικής οικογένειας Esterhazy, συνθέτοντας κατά παραγγελία για την μουσική πλαισίωση των εκδηλώσεών τους. Ως υπηρέτης των Esterhazy – έστω και πολυτελείας – ο Haydn όφειλε να ακολουθεί την οικογένεια στις μετακινήσεις της και να μένει μαζί τους, ήταν δηλαδή οικότροφος.

Έτσι το 1772, ενώ τα αφεντικά του απολάμβαναν τις διακοπές τους στο καλοκαιρινό τους παλάτι Eszterhaza (τοποθεσία απομακρυσμένη από την κυρίως κατοικία τους στο Eisenstadt), ο Haydn συνέθεσε την 45η Συμφωνία του γνωστή και ως «Συμφωνία του Αποχαιρετισμού». Η αιτία του τίτλου είναι σχετικά απλή: ο ίδιος ο συνθέτης και οι μουσικοί της ορχήστρας που διηύθυνε είχαν αφήσει πίσω στην πρωτεύουσα φίλους, γυναίκες και οικογένεια και η παρατεταμένη παραμονή των Esterhazy στο εξοχικό τους, είχε δημιουργήσει σε όλους δυσφορία. Το αρχικό αίτημα για επιστροφή δεν έγινε δεκτό από τον κόμη Esterhazy και έτσι ο Haydn σκέφτηκε να διαμαρτυρηθεί διακριτικά με τρόπο πρωτότυπο και άκρως καλλιτεχνικό:

Η Επανάσταση δίνει ευκαιρίες σε νέα ρεύματα να αναδυθούν από τα βάθη της ανθρώπινης φαντασίας και νομιμοποιεί καλλιτεχνικούς πειραματισμούς

Στο τέλος του Adagio, το 4ο και τελευταίο μέρος της συμφωνίας, σύμφωνα με τις οδηγίες της παρτιτούρας, οι μουσικοί ένας-ένας σταμάτησαν να παίζουν, έσβησαν σταδιακά τα κεριά που φωτίζουν τα αναλόγιά τους και αποχώρησαν από τη σκηνή αφήνοντας εντέλει σχεδόν στο σκοτάδι 2 μοναχικά βιολιά που κλείνουν το έργο. Ο συμβολισμός ήταν ιδιαίτερα ευθύς, το μήνυμα περασμένο στην ενορχήστρωση της συμφωνίας και πασιφανές στον κόμη και την αυλή του που παρακολουθούσαν εμβρόντητοι την ανήκουστη σιωπηλή διαμαρτυρία των υπηρετών τους. Το αίτημα εντέλει έγινε δεκτό (ίσως για να αποφευχθεί το σκάνδαλο;) και όλη η αυλή σύντομα επέστρεψε στο Eisenstadt.

Είναι μάλλον προφανές ότι τέτοιου είδους επαναστάσεις σε προσωπικό επίπεδο δεν μπορεί να είναι άσχετες με τις όποιες συγκρούσεις και προβλήματα που παράλληλα αντιμετωπίζει η κοινωνία γενικότερα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση βλέπουμε το φαινόμενο της οικονομικής υποταγής της Τέχνης και των φορέων της στην εκάστοτε άρχουσα τάξη και την προσπάθεια χειραφέτησής της σε ένα πιο φιλελεύθερο πλαίσιο. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός δε, ότι μπορούμε να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη αυτής σύγκρουσης σε ένα ελαφρώς ευρύτερο επίπεδο, στον ίδιο χώρο, λίγα χρόνια αργότερα μέσα από τη ζωή και το έργο ενός φίλου και μαθητή του Haydn, του Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791).

Mozart

Μουσική ιδιοφυΐα από πολύ μικρή ηλικία, ο Mozart συνέθεσε πάνω 600 έργα μεταξύ αυτών συμφωνίες, όπερες, κοντσέρτα, μουσική δωματίου και χορωδιακή μουσική, αφήνοντας σε όλα αυτά τα πεδία το ανεξίτηλο στίγμα του, επηρεάζοντας όχι μόνο την κλασική περίοδο στην οποία έζησε, αλλά όλη την μουσική παραγωγή που τον ακολούθησε. Είναι ένας από τους πιο διάσημους συνθέτες όλων των εποχών.

Ξεχωριστή θέση ανάμεσα στα έργα του κατέχει η όπερα «Οι Γάμοι του Φίγκαρο» που συνέθεσε το 1786 βασιζόμενος στη ομώνυμη σκηνική κωμωδία του Pierre Beaumarchais και σε συνεργασία με τον λιμπρετίστα Lorenzo Da Ponte. Η υπόθεση έχει εν συντομία ως εξής: σε συνέχεια της ιστορίας από την όπερα «Ο Κουρέας της Σεβίλλης», η Ροζίνα είναι πλέον γυναίκα του Κόμη Αλμαβίντα και ζούνε στο κάστρο του μαζί με τον υπηρέτη τους, τον Φίγκαρο. Όμως ο κόμης, από τον ρομαντικό γεμάτο τόλμη πρίγκιπα της προηγούμενης όπερας, έχει μεταμορφωθεί σε διεφθαρμένο ευγενή αμφίβολης ηθικής που κυνηγά γυναίκες από δω και από κει, τυραννά τους υποτελείς του και συνωμοτεί εναντίον τους. Συγκεκριμένα προσπαθεί με κάθε τρόπο να εμποδίσει το γάμο του Φίγκαρο με την φιλενάδα του Σουζάνα, την οποία και λιγουρεύεται. Εις απάντηση ο Φίγκαρο μαζί με την Σουζάνα και την κόμισσα Ροζίνα συνασπίζονται για να ξεμπροστιάσουν τον Αλμαβίντα και τα σχέδιά του. Εντέλει μετά από αρκετές περιπέτειες, χάρη στην εξυπνάδα του Φίγκαρο που καταφέρνει να χειρα-

γωγήσει τον κόμη, ο γάμος λαμβάνει χώρα κανονικά και αποκαθίσταται η αγάπη και στα 2 ζευγάρια.

Στους Γάμους του Φίγκαρο έχουμε ήρωες – για πρώτη φορά στην ιστορία της όπερας – όχι μυθικούς θεούς και ημίθεους της αρχαιοελληνικής εποχής, νύμφες και βοσκούς των Ηλυσίων Πεδίων, ούτε καν βασιλιάδες και πρίγκιπες από την «ανώτερη και ευγενέστερη» ράτσα των ανθρώπων, αλλά απλούς υπηρέτες, των οποίων οι ιδέες, οι σκέψεις, η ζωή και οι συνθήκες εργασίας τους περιγράφονται λεπτομερώς και χωρίς λογοκρισία επί σκηνής. Και σαν να μην έφτανε αυτό, η ίδια η αριστοκρατία εκτίθεται ως διεστραμμένη, βυθισμένη στα πάθη και τον παραλογισμό της υλικής ευμάρειας και της γραφειοκρατίας. Όλα αυτά καλυμμένα βέβαια με το πέπλο της σάτιρας στη μορφή της κωμικής όπερας (opera buffa), η οποία άνθισε την εποχή εκείνη.

Είναι σίγουρα ένα θέμα που εξέφραζε και την εποχή, στην οποία γράφτηκε (ως δείγμα της ταξικής πάλης μεταξύ αστών και αριστοκρατίας) αλλά και τα βιώματα του ίδιου του Μότσαρτ, ο οποίος για αρκετό διάστημα στην αρχή της καριέρας του ήταν προστατευόμενος και στην δούλεψη του κόμη του Σάλτσμπουργκ. Αργότερα δε παραιτήθηκε από τη θέση του και άσκησε την τέχνη του ως ελεύθερος επαγγελματίας στην Βιέννη, αποκομίζοντας μεγάλη δόξα, αλλά ελάχιστα χρήματα. Εντέλει μετά από 220 χρόνια θυμόμαστε και τιμούμε το έργο ενός ταπεινού υπηρέτη και όχι των ευγενών αφεντικών του. Τρανή απόδειξη της άποψης ότι, αυτό που μας καθορίζει δεν είναι τα όσα είμαστε, ή τα όσα έχουμε, αλλά οι πράξεις μας, τα όσα κάνουμε.

Beethoven

Και μιλώντας για πράξεις περνάμε στα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης, όπου θα δούμε πως αντέδρασε στο κάλεσμα της εποχής του ένας άλλος μεγάλος συνθέτης, ο Ludwig Van Beethoven (1770-1827).

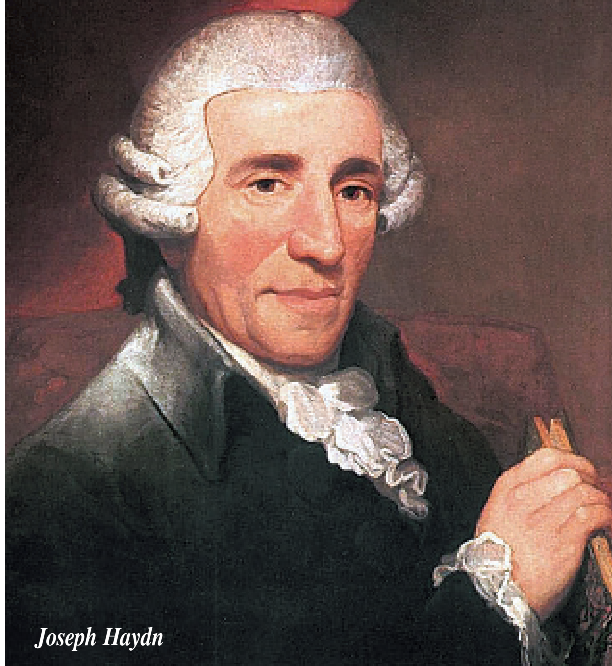
Γερμανός πιανίστας και συνθέτης (Φλαμανδικής καταγωγής) και μαθητής του Haydn, ο Beethoven έζησε και έδρασε στο μεταίχμιο των περιόδων του Κλασικισμού και του Ρομαντισμού. Η μεγαλύτερή του συνεισφορά ήταν στο είδος της συμφωνίας: καθεμιά από τις 9 που έγραψε με αποκορύφωμα βέβαια την τελευταία αποτελεί ένα διαφορετικό εξελικτικό μονοπάτι για τη φόρμα του είδους. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μουσικής του είναι οι έντονες αντιθέσεις, θεματικές, δυναμικές και ρυθμικές, η λεπτομερής μοτιβική ανάπτυξη των θεμάτων του με γνώμονα την λιτότητα και την λειτουργικότητα. Σε επίπεδο μουσικής πρόσληψης τα έργα του δεν προσφέρουν χαλάρωση και ηρεμία αλλά ταραχή και σύγκρουση. Σε αντίθεση με τα έργα του δασκάλου του, δεν χαϊδεύει τα αυτιά των ακροατών του, αλλά τους προκαλεί να λάβουν μέρος στον αγώνα και να βιώσουν προσωπικά το δράμα που εξελίσσεται μπροστά στα αυτιά τους. Τέλος η επιρροή που άσκησε ο Beethoven στους διαδόχους του ήταν τέτοιας εμβέλειας που έθεσε κριτήρια αισθητικής, τεχνικής και ιστορικής σύγκρισης για όλους τους συνθέτες μετά από αυτόν.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον από τα έργα του παρουσιάζει το 1ο μέρος της 3ης Συμφωνίας του γνωστής και ως «Ηρωική Συμφωνία». Η 3η συμφωνία γράφτηκε το 1804 και αφιερώθηκε αρχικά στον Ναπολέοντα Βοναπάρτη, τον οποίον ο Beethoven θαύμαζε και ήλπιζε ότι θα βοηθούσε την Γαλλική Επανάσταση να εξαπλωθεί στην υπόλοιπη Ευρώπη, απαλλάσσοντάς την από τον ζυγό της αριστοκρατίας. Η εξέλιξη όμως των γεγονότων διέψευσε τις ελπίδες του. Όταν ο Beethoven έμαθε ότι ο Ναπολέοντας ανακήρυξε τον εαυτό του αυτοκράτορα καταπατώντας όλα τα ιδανικά της επανάστασης, οργίστηκε τόσο πολύ που διέγραψε την αφιέρωση από το πρωτότυπο – με τέτοια βία που η σελίδα σκίστηκε – και εντέλει την αφιέρωσε στον Ανώνυμο Ήρωα της Επανάστασης (το δε 2ο μέρος της συμφωνίας, Marcia Funebre, είναι αφιερωμένο σε όλους όσους δώσανε τη ζωή τους για την Επανάσταση).

Η αντίδραση στην πρώτη εκτέλεση της Ηρωικής Συμφωνίας ήταν έντονη. Μέχρι τότε μια συνηθισμένη συμφωνία διαρκούσε περίπου μισή ώρα, ενώ στην περίπτωση αυτή, μισή ώρα διαρκεί μόνο το πρώτο μέρος. Η πρωτοτυπία όμως δεν ήταν στην διάρκεια του έργου, αλλά στο νόημα: ήταν ένα από τα πρώτα συμφωνικά έργα με μήνυμα καθαρά εξωμουσικό και συγκεκριμένο, και ως εκ τούτου το εύρος των συναισθημάτων, των εικόνων, η απαιτούμενη διάρκεια ανάπτυξης και παρουσίασης αυτών δεν μπορούσε παρά να ήταν πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή προηγούμενων συμφωνιών. Δεν πρόκειται λοιπόν για ένα έργο γραμμένο απλώς για την Γαλλική Επανάσταση, αλλά για ένα έργο πρωτογενώς επαναστατικό και στον καλλιτεχνικό τομέα.

Ας κάνουμε όμως μια στάση σε αυτό το σημείο. Αναφερθήκαμε προηγουμένως στο άτομο, ως φορέα της επαναστατικής διαδικασίας. Αυτή η ιδιότητά του βρίσκει προφανώς εφαρμογή και στον τομέα της τέχνης. Πιο συγκεκριμένα στην μουσική θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τρείς απλές κατηγορίες φορέων.

Καταρχήν βασικός φορέας της μουσικής παράδοσης είναι ο απλός μουσικός που κατέχει ερασιτεχνικά ή επαγγελματικά την τεχνική χρήσης ενός ή περισσότερων οργάνων και κατά συνέπεια μπορεί να εκτελέσει και να αναπαράγει ένα μουσικό έργο, καθώς και να μεταδώσει τις γνώσεις του σε επόμενες γενιές. Σημαντική λεπτομέρεια είναι η δυνατότητα ερμηνείας του εκάστοτε έργου, κάθε φορά διαφορετική και εξαρτώμενη από τα βιώματα, αντιλήψεις, διάθεση και σκοπό του κάθε εκτελεστή – φαινόμενο που επιτρέπει την εν μέρει μετάλλαξη του περιεχομένου ενός έργου, ενώ η μορφή του παραμένει σταθερή. Αυτή δε η ποικιλομορφία του συμβολισμού και της νοηματοδότησης ενός μουσικού έργου και κατ' επέκταση κάθε έργου τέχνης – σε κάποιες τέχνες περισσότερο και σε άλλες λιγότερο, ανάλογα με το μέσο έκφρασης – είναι που του δίνει αξία σαν μέσο επικοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι ακόμα και ένας απλός μουσικός μπορεί να είναι φορέας επανάστασης στο χώρο του, ερμηνεύο-

Joseph Haydn

Wolfgang Amadeus Mozart

ντας ένα έργο με πρωτοτυπία και δίνοντάς του έτσι καινούργιο νόημα. Μιλάμε δηλαδή πλέον όχι για επαναστατική σύνθεση, αλλά επαναστατική εκτέλεση.

Λαμπρό παράδειγμα μιας τέτοιας περίπτωσης είναι η εκτέλεση της 9ης Συμφωνίας του L.V.Beethoven υπό την διεύθυνση του Leonard Bernstein τα Χριστούγεννα του 1989 στο Βερολίνο στα πλαίσια του εορτασμού της πτώσης του Τείχους του Αίσχους. Σημειώστε ότι η 9η Συμφωνία κατατάσσεται μεν στην συμφωνική μουσική, αλλά κατ' εξαίρεση και πρωτοτυπία, το τελευταίο της μέρος περιέχει και μελοποιημένο κείμενο βασισμένο πάνω στο ποίημα «Η Ωδή στη Χαρά» του Friedrich Schiller, το οποίο και αποδίδεται από χορωδία. Η συγκεκριμένη εκτέλεση έμεινε στην ιστορία, διότι οι συντελεστές αντικατέστησαν την λέξη "Freude" (χαρά) με την λέξη "Freiheit" (ελευθερία) αλλάζοντας , το νόημα του ποιήματος και δίνοντας έτσι ξεχωριστή σημασία στην πτώση του τείχους για τους Γερμανούς.

Εν συνεχεία, σημαντικός φορέας και κύριος παράγοντας ανανέωσης της μουσικής παράδοσης είναι και ο συνθέτης. Οι καλλιτέχνες που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία συνήθως έχουν οξυμένη μουσική αντίληψη – αισθητικά και ιστορικά – για την τέχνη του καιρού τους καθώς και τη δυνατότητα να αντλούν έμπνευση από το περιβάλλον, τα βιώματα, την φαντασία τους και τα επιτεύγματα των προκατόχων τους για να δημιουργούν νέες μορφές μουσικής έκφρασης, αναδεικνύοντας το χαρακτήρα της εποχής που έζησαν, και σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις να προοικονομούν ακόμα και το μέλλον της.

Τέλος μια ακόμα ομάδα ανθρώπων που επηρεάζουν την πορεία της μουσικής είναι αυτοί οι οποίοι κατέχουν θέσεις από τις οποίες α) μπορούν να επιλέξουν ποια έργα θα προβληθούν περισσότερο ή λιγότερο, σε ποιες τοποθεσίες και με ποια συχνότητα ή β) να επηρεάσουν την κοινή γνώμη μέσω της κριτικής τους. Αναφέρομαι φυσικά σε μαέστρους, διευθυντές θεάτρων και μουσικοκριτικούς που αρθρογραφούν σε εφημερίδες ή περιοδικά. Σε κάθε βιογραφία ενός μεγάλου εκτελεστή ή συνθέτη θα βρείτε να φιγουράρουν δίπλα τους τέτοια άτομα τα οποία ανάλογα με την στάση τους βοήθησαν ή δυσκόλεψαν τους καλλιτέχνες γύρω τους. Είναι εκείνη η ομάδα ανθρώπων που διαφοροποιείται σε μεγαλύτερο βαθμό σε περιόδους επανάστασης λόγω αλλαγής της ιδεολογίας του κόσμου γύρω τους, αλλά και λόγω προσώπων (το κατάλληλο άτομο στην κατάλληλη διοικητική θέση σε ένα νέο πολιτικό και ιδεολογικό status quo).

Shostakovich

Με αυτή την αφορμή αλλάζουμε χώρο και χρόνο αλλά όχι κλίμα και περνάμε στα χρόνια της Οκτωβριανής Επανάστασης και τον Dmitri Shostakovich (1906-1975). Ρώσος συνθέτης του 20ού αιώνα, ο Shostakovich ήταν ένας καλλιτέχνης που έζησε από κοντά μια επανάσταση και 2 παγκοσμίους πολέμους (ενδεικτικό του ότι όσο πιο ενδιαφέρουσα ακούγεται η Ιστορία, τόσο πιο τραγική είναι για κείνους που τη βιώνουν). Σχεδόν σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ήταν σε ιδεολογική αντιπαράθεση με το καθεστώς της πατρίδας του, σε αντίδραση της οποίας αναγκάστηκε να αναπτύξει σταδιακά μια μουσική γλώσσα που μπορούσε να εκφράσει έμμεσα τα αληθινά του συναισθήματα και σκέψεις για την εποχή του, χωρίς να εκθέτει τον ίδιο και τα κοντινά του πρόσωπα στον κίνδυνο της λογοκρισίας και τις επιπτώσεις της. Παρόλα αυτά οι παρουσιάσεις των έργων του ακυρώνονταν συχνά γι' αυτό το λόγο, ειδικά κατά την περίοδο στην οποία ο Στάλιν ήταν στην εξουσία.

Ασχολήθηκε κυρίως με τον τομέα της οργανικής μουσικής, συνθέτοντας 15 συμφωνίες και πάμπολλα έργα μουσικής δωματίου, αλλά και δύο όπερες. Αξιοσημείωτη και αναγνωρισμένη είναι επίσης η συνεισφορά του στην κινηματογραφική μουσική. Η μουσική του γλώσσα είναι ιδιότυπη, αντλεί νεοκλασικά ιδιώματα από τον Igor Stravinsky και μετα – ρομαντικά στοιχεία από τον Gustav Mahler. Χαρακτηριστικά της είναι η ειρωνική διάθεση, οι έντονες δραματικές αντιθέσεις, τα αμφιλεγόμενα διπλά νοήματα και η παρωδία (σαρκασμός).

Απ' όλο το έργο του Shostakovich εστιάζουμε στην 5η Συμφωνία του, η οποία γράφτηκε το 1937 υπό καθεστώς έντονης αρνητικής προπαγάνδας από τα ΜΜΕ της εποχής, που είχε ξεκινήσει με αφορμή την παρουσίαση ενός προηγούμενου του έργου, της όπερας «Lady Macbeth» η οποία χαρακτηρίστηκε φορμαλιστική, βάρβαρη, πρωτόγονη και χυδαία. Σύντομα ακολούθησε η εποχή των εκκαθαρίσεων των αντιπάλων του Στάλιν από κάθε έκφανση της δημόσιας ζω-

ής και ως αποτέλεσμα αρκετοί συνεργάτες και συγγενείς του Shostakovich εξαφανίστηκαν στην εξορία. Τότε ο Shostakovich αναγκάστηκε να συνθέσει ένα έργο σύμφωνα με τις προδιαγραφές του «σοσιαλιστικού ρεαλισμού» που ήταν η ενδεικνυόμενη καλλιτεχνική οδός κατά την ιδεολογία του σταλινικού καθεστώτος. Βασική δε αρχή του στην τέχνη ήταν ότι οι συγκρούσεις και οι αντιθέσεις είναι μεν επιτρεπτές, αρκεί όμως να ακολουθούν μια πορεία προς την επίλυσή τους, ώστε το τέλος να είναι πάντα αίσιο για να συμβαδίζει με το προδιαγεγραμμένο αποτέλεσμα της πολιτικής που είχε χαράξει ο «Πατερούλης του Λαού».

Ο Shostakovich με την 5η Συμφωνία μπορεί να παρουσίασε ένα έργο που φαινομενικά ακολουθούσε την γραμμή που υπαγόρευε το κράτος, αλλά ταυτόχρονα κατάφερε να πει αυτό που αισθάνεται, ειδικά στο απατηλά αισιόδοξο τέλος του που βρίθει ειρωνείας και που ο ίδιος το χαρακτήριζε σαν «μια κατάσταση που κάποιος σε χτυπά με ένα ξύλο στο κεφάλι διατάζοντάς σε να είσαι ευτυχισμένος...». Το έργο όμως πέρασε την λογοκρισία και σύμφωνα με μαρτυρίες της εποχής, παρά την χειραγώγηση της κοινής γνώμης, οι ακροατές έλαβαν το μήνυμα. Ο τελικός θρίαμβος δεν ήταν παρά μια φανταχτερή βιτρίνα που έκρυβε την σήψη πίσω από το παραβάν.

Καταπίεση και επανάσταση

Ανακεφαλαιώνοντας, η έννοια της επανάστασης μπορεί να έχει εφαρμογή στο χώρο της μουσικής με πολλούς διαφορετικούς τρόπους: από μια προσωπική διαμάχη εργαζόμενου με εργοδότη στην περίπτωση του Haydn που λύνεται με έναν διακριτικό ενορχηστρωτικό συμβολισμό, σε μια σατυρική κριτική της άρχουσας τάξης και της προβληματικής της σχέσης με όσους καταπιέζει σε μορφή opera buffa στον καιρό του Mozart. Από τον Beethoven που αφιέρωσε ολόκληρη συμφωνία στα ιδανικά και τους πεσόντες της επανάστασης και αργότερα, παρά την αποτυχία του εγχειρήματος και την προσωπική του τραγωδία, επιστράτευσε κολοσσιαία αποθέματα ψυχικής δύναμης για να δώσει στον κόσμο ακόμα μια τελευταία λέξη ελπίδας, υμνώντας την ελευθερία και την αδελφοσύνη των ανθρώπων (μια λέξη την οποία όμως ο ίδιος δεν άκουσε ποτέ παρά μόνο με την φαντασία του). Μέχρι τον Shostakovich, που ενεργά αντιτάχθηκε σε ένα απολυταρχικό καθεστώς απείρως εχθρικότερο από τους προκατόχους του και κατάφερε να βρει τρόπους έκφρασης της διαμαρτυρίας του για τον παραλογισμό της εποχής του, πέρα από κάθε λογοκρισία και δίωξη που υπέστη ο ίδιος και η οικογένειά του.

Ποιο είναι λοιπόν το συμπέρασμα για την Επανάσταση και την Μουσική μετά από όλα αυτά;

Προσωπικά νομίζω ότι για να «σκάσει το καζάνι» πρέπει πρώτα να «βράσει το νερό». Κανένα από τα έργα που αναλύσαμε δεν γράφτηκαν αυστηρά κατά την διάρκεια της εκάστοτε επανάστασης. Οι παράγοντες που ενέπνευσαν τους συνθέτες αυτούς να εκφραστούνε με αυτό τον τρόπο προϋπήρχαν της εξέγερσης. Ήταν ακριβώς αυτή η καταπίεση, το κοινωνικό και ιδεολογικό αδιέξοδο, που τους ώθησε να βγάλουν τις σκέψεις τους στο φως (κυρίως όταν με την αλλαγή του καθεστώτος τούς δόθηκε επιτέλους η ευκαιρία και η αναγνώριση), συμπαρασύροντας και εκπροσωπώντας την αγωνία των συνανθρώπων τους και θέτοντας σε κίνδυνο την δικιά τους ευημερία για τις ιδέες και τα ιδανικά που ενστερνίζονταν. Και το κατάφεραν ο καθένας με τον δικό του τρόπο, αγγίζοντας ένα πλήθος ανθρώπων που ξεπερνά τα στενά όρια της γενιάς και εποχής τους, και δημιουργεί σημεία αναφοράς, αλληλεγγύης και συνεργασίας για όλη την ανθρωπότητα.

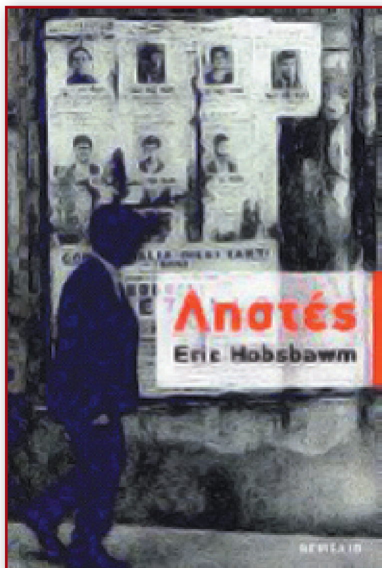
Και αν το συμπέρασμα αυτό είναι αποδεκτό έστω και εν μέρει, το ερώτημα που προκύπτει είναι ακόμα πιο καίριο. Ζούμε σε μια εποχή καταπίεσης, αδιεξόδων, παραλογισμού, αλλά όχι (ακόμα;) επανάστασης. Οι καλλιτέχνες που στο άμεσο μέλλον θα εκφράζουν τα προβλήματα της γενιάς μας με τα έργα τους τώρα εκκολάπτονται σε ένα περιβάλλον εχθρικό σε πειραματισμούς, νέες ιδέες, νέα μέσα έκφρασης και αισθητικής. Τι κάνουμε λοιπόν εμείς; Δεν φτάνει να φιλοσοφούμε για την θέση της τέχνης σε μια ιδανική κοινωνία απαλλαγμένη από οικονομικά και ιδεολογικά συμφέροντα. Εάν πραγματικά ονειρευόμαστε μια τέχνη ελεύθερη, με τους φορείς και αποδέκτες της σε σχέση διαλεκτική και σχέση αλληλοδιαμόρφωσης όπως το φανταζόταν ο Λένιν, η κρίσιμη στιγμή να έρθουμε σε επαφή με αυτούς είναι τώρα. Γιατί πολύ απλά η Τέχνη και η Κουλτούρα είναι απείρως πολυτιμότερα ως εργαλεία διάγνωσης της κατάστασης μιας κοινωνίας παρά ως εργαλεία

Dmitri Shostakovich

διαμόρφωσής της. Το πρώτο είναι ελεύθερο και άρα ειλικρινές, το δεύτερο μεν διαπαιδαγωγεί και εκπαιδεύει αλλά επιβάλλεται και άρα είναι εν δυνάμει επικίνδυνο, διότι η σωστή του χρήση απαιτεί μια συλλογική ωριμότητα, μια ιστορική κοινωνική αντίληψη οι οποίες προς το παρόν – εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων – μας διαφεύγουν μακράν ως είδος βιολογικό (συμπεριλαμβανομένου και του γράφοντος).

Εστιάστε λοιπόν στο πρώτο σκέλος και διαγνώστε: Δημιουργήστε για τον εαυτό σας την ευκαιρία, αναζητήστε εκδηλώσεις καλλιτεχνικές που προηγουμένως σνομπάρατε και ποτέ δεν θα φανταζόσασταν ότι θα τις παρακολουθούσατε: περίεργες εκθέσεις ζωγραφικής και γλυπτικής, τραβηγμένες απ' τα μαλλιά θεατρικές παραστάσεις με αμφιλεγόμενα θέματα, έργα μουσικά, που αμφιβάλλετε αν αυτό που ακούτε είναι μουσική κτλ. Γνωρίστε τους δημιουργούς και καλλιτέχνες, πιάστε τους από το χέρι, επικοινωνήστε απλά μαζί τους και επιτέλους ρωτήστε «Τι θέλει να πει ο ποιητής;». Γιατί τα έργα που σας φαίνονται ακαταλαβίστικα, ψυχεδελικά, ελιτίστικα και γελοία, εκφράζουν τον δικό σας κόσμο ΤΩΡΑ. Άρα κάποιοι έτσι τον αντιλαμβάνονται και έτσι τον απεικονίζουν. Τολμήστε να πειραματιστείτε με τους ορίζοντές σας και τότε, μετά από αρκετό αναστοχασμό, ίσως να είστε ένα βήμα πιο κοντά στο να αλλάξετε τον κόσμο γύρω σας, σύμφωνα με τα όνειρά σας... ■

Βιβλιοκριτική

Πρωτόγονη αντίσταση

Eric Hobsbawm

Ληστές

Τιμή 17,25€, 279 σελίδες
Εκδόσεις Θεμέλιο, 2010

"Οι Ληστές είναι μια σπουδή πάνω στη φιγούρα του κοινωνικού ληστή ή του εξεγερμένου παράνομου. Τέτοιοι ληστές και παράνομοι δεν θεωρούνται από την κοινή γνώμη εγκληματίες, αλλά υπερασπιστές της κοινωνικής δικαιοσύνης, εκδικητές ή αγωνιστές μιας πρωτόγονης αντίστασης, και τα κατορθώματά τους έχουν δοξαστεί και διασωθεί στην ιστορία και τον μύθο". Το έργο του βρετανού κομμουνιστή ιστορικού Έρικ Χόμπσμπομ Ληστές το 1969 αποτέλεσε την απαρχή μιας ολόκληρης ιστοριογραφικής σχολής για το φαινόμενο της κοινωνικής ληστείας. Στην ανάπτυξη του σχετικού ιστορικού κλάδου οφείλεται και η διαρκώς ανανεωμένη επανέκδοση του συγκεκριμένου έργου από τον Χόμπσμπομ, επαυξημένη κάθε φορά με νέα στοιχεία και ενημερωμένη με τις πιο πρόσφατες αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους ιστορικούς του νέου αυτού πεδίου.

Η ληστεία αμφισβητεί την οικονομική, κοινωνική και πολιτική τάξη πραγμάτων. Εμφανίζεται σε κοινωνίες που υφίστανται μια διαδικασία ταξικής διαφοροποίησης (κλασικό τέτοιο παράδειγμα είναι η μετάβαση από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό και τα χνάρια που αφήνει η διαδικασία αυτή στις αγροτικές κοινωνίες που την υφίστανται) ή σε κοινωνίες που είναι πλέον ταξικά διαφοροποιημένες. Χρήσιμη είναι εδώ η υπενθύμιση ότι τα κράτη πριν τον 19ο αιώνα ήταν τελείως διαφορετικά από τα ολοκληρωμένα εθνικά κράτη που γνωρίζουμε, ιδίως τον 20ό αιώνα: *"κανένα κράτος... δεν διέθετε επαρκή γνώση για το ποιός ζούσε στο έδαφός του, ποιος γεννιόταν και ποιος πέθαινε εκεί... η εξουσία περιοριζόταν επομένως από την ανικανότητα της κεντρικής κυβέρνησης να μονοπωλήσει τον οπλισμό, να συντηρήσει σε μόνιμη βάση ένα σώμα ενόπλων και αόπλων δημόσιων λειτουργών..."* (σελ. 31-32). Αυτό ήταν και το υλικό υπόβαθρο για την ανάπτυξη της ληστείας.

Η κοινωνική ληστεία είναι μια μορφή εξέγερσης που συναντάται σε διαστρωματωμένες αγροτικές κοινωνίες. Εξέφραζε την αντίσταση την αγροτικής κοινής γνώμης απέναντι στην κρατική εξουσία, γι' αυτό και αντίθετα με τους κοινούς ληστές ή τον υπόκοσμο οι κοινωνικοί ληστές επιδίωκαν και διέθεταν την στήριξη των αγροτών. Οι κοινωνικοί ληστές ήταν "επαναστάτες", με την έννοια ότι ξέφευγαν από την νόρμα της υποταγής που συνεπάγονται τα βάρη της αγροτικής ζωής. Ωστόσο, το "πρόγραμμά" τους δεν υπερέβαινε ποτέ την υπεράσπιση της παραδοσιακής τάξης πραγμάτων, την επιστροφή στην κατάσταση "έτσι όπως έπρεπε να είναι". Παρ' όλα αυτά, σε περιόδους κρίσης και κοινωνικής αναταραχής, οι ληστές μπορούσαν να μετατραπούν σε σύμβολα αντίστασης *"από ολόκληρη την παραδοσιακή τάξη ενάντια στις δυνάμεις που την αποδιοργανώνουν και την καταστρέφουν"* (σελ. 49).

Το φαινόμενο της κοινωνικής ληστείας είναι διεθνές, από τους Ιταλούς banditos και τους μπαντολέρος της Ανδαλουσίας μέχρι τους Βαλκάνιους Χαϊδούκους, τους κλέφτες και τους αρματωλούς ή τους ντεσπεράντος της αμερικάνικης Άγριας Δύσης. Δίπλα σε αυτούς θα πρέπει να προσθέσουμε και εκείνους τους ληστές που υπήρξαν στην ουσία αποστάτες της τάξης των ευγενών, όπως ο Ρομπέν των Δασών

στα δάση του Σέργουντ. Η κοινωνική δεξαμενή των ληστών έχει ωστόσο μια κοινή συνισταμένη: πρόκειται για νεαρούς άντρες, ηλικίας ανάμεσα στην εφηβεία και τον γάμο, που προέρχονται ταξικά από το αγροτικό προλεταριάτο (αν δεν είναι ξεπεσμένοι ή ανυπάκουοι ευγενείς). Σε περιόδους κρίσης, το αγροτικό πλεόνασμα του πληθυσμού προσφέρει την κοινωνική βάση για την άνθιση του φαινομένου της ληστείας, ιδίως σε κομμάτια πληθυσμού που είναι ούτως ή άλλως δύσκολα αφομοιώσιμα, όπως οι μετανάστες, οι πρώην κληρωτοί φαντάροι, κλπ.

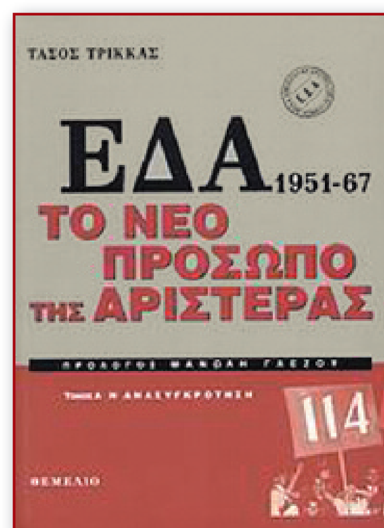
Ο Χόμπσμπομ αφιερώνει χωριστά κεφάλαια στους “ευγενείς ληστές”, στους “εκδικητές” που τιμωρούσαν τις υπερβολές της εξουσίας των αρχόντων και των κρατικών υπαλλήλων, αλλά και στους Χαϊδούκους των Βαλκανίων. Επεκτείνει ωστόσο τόσο το αντικείμενο της μελέτης του, εντάσσοντας για παράδειγμα στην κοινωνική ληστεία τους “απαλλοτριωτές” αναρχικούς της Ισπανικής Επανάστασης, ώστε τελικά να δέχεται κριτική ότι έτσι η ίδια η έννοια του κοινωνικού ληστή χάνει κάθε αναλυτική αξία. Στην απάντησή του, ο συγγραφέας αποδέχεται μέρος των κριτικών, για παράδειγμα ότι υπερεκτίμησε την αξία των προφορικών παραδόσεων για τους ληστές, με αποτέλεσμα μια ρομαντική εξιδανίκευσή τους στα αρχικά του κείμενα.

Έτσι, η εξέλιξη της ληστείας μπορεί να είναι ποικιλόμορφη. Οι ληστές μπορούν να γίνουν επαναστάτες, συντασσόμενοι με ένα ευρύτερο κίνημα κοινωνικής αλλαγής (αυτή ήταν σε αρκετές περιπτώσεις η εξέλιξη στις εθνικοαπελευθερωτικές επαναστάσεις των Βαλκανίων). Αλλά ταυτόχρονα οι ομάδες των ληστών μπορούν να επιλέξουν τον επικερδέστερο δρόμο της προσφοράς των υπηρεσιών τους στην κεντρική εξουσία ή σε κάποιον τοπικό ηγεμόνα. Η συγκρότηση δε των ληστρικών ομάδων με δικούς τους κώδικες, οικονομικά συμφέροντα, κλπ, τείνει να τις απομακρύνει από την αγροτική κοινότητα της οποίας την πρωτόλεια αντίσταση αρχικά εκφράζουν, με αποτέλεσμα το γλίστρημά τους στην κοινή ληστεία, το οικονομικό έγκλημα και τον υπόκοσμο.

Κατ΄αυτό τον τρόπο, η εικόνα του κοινωνικού ληστή (όπως αυτή οικοδομήθηκε μέσα από τα λογοτεχνικά έργα των εκάστοτε εθνικών συγγραφέων και εξαπλώθηκε μέσα από την τυπογραφία και τα μέσα ενημέρωσης) είναι πεδίο αντιπαράθεσης για την οποία ερίζουν πολλοί και διαφορετικοί παίκτες: έτσι το ΕΑΜικό κίνημα οικειοποιήθηκε την εικόνα των κλεφτών του 1821 για να νομιμοποιήσει την δράση του στην ύπαιθρο, έστω και αν αυτή δεν είχε να κάνει με το ιστορικό πλαίσιο γέννησης της κοινωνικής ληστείας. Αλλά και η ιταλική μαφία ή – στην ελληνική περίπτωση – δίκτυα της κρητικής υπαίθρου χρησιμοποιούν πλευρές της εδραιωμένης εικόνας της κοινωνικής ληστείας για την διευκόλυνση εγκληματικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με την αγορά, εμπορευματοποιώντας έτσι την “αντιστασιακή” κληρονομιά της τοπικής αγροτικής παράδοσης. Στην Ελλάδα, οι αδελφοί Παλαιοκώστα έχουν οικοδομήσει με επιτυχία μία ανάλογη εικόνα.

Παρά τις υπαρκτές κριτικές, το βιβλίο του Χόμπσμπομ δίνει τροφή για σκέψη. Και απέναντι στις στενές ειδικεύσεις της ακαδημαϊκής ιστοριογραφίας, το έργο του είναι η απόδειξη της ανωτερότητας της μαρξιστικής ιστοριογραφίας και της δυνατότητάς της να συνθέτει ολιστικές ιστορικές αφηγήσεις διατηρώντας την ευαισθησία της απέναντι στο συγκεκριμένο και το μερικό. Από αυτή την άποψη, κανένα βιβλίο του Χόμπσμπομ δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο.

Θανάσης Καμπαγιάννης

Ρεφορμιστική στρατηγική

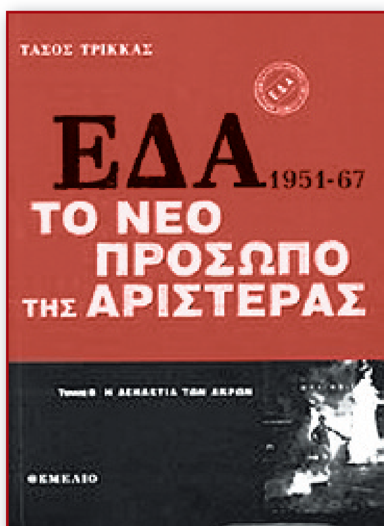
Τάσος Τρίκκας

ΕΔΑ 1951-1967: Το νέο πρόσωπο της αριστεράς

Τιμή 63,90€, 2 τόμοι
Εκδόσεις Θεμέλιο, 2009

Φέτος συμπληρώνονται 60 χρόνια από την ίδρυση της ΕΔΑ. Η πορεία της αριστεράς μετά τον εμφύλιο εξακολουθεί να αποτελεί ζήτημα συζήτησης, η οποία ανατροφοδοτήθηκε πρόσφατα από μελέτες όπως το δίτομο έργο του Τάσου Τρίκκα, παλαίμαχου στελέχους της ΕΔΑ και των Λαμπράκηδων.

Μετά τη βαριά ήττα του εμφυλίου, το κίνημα άρχισε να ανασυγκροτείται. Η δημιουργία της ΕΔΑ τον Αύγουστο του 1951 ήταν ένα βήμα μπροστά και ο κόσμος τη χρησιμοποίησε ως πολιτική του έκφραση για να παλέψει ενάντια στις κυβερνήσεις του Κέντρου και, από το 1952, της Δεξιάς. Λίγο μετά ιδρύθηκε η νεολαία της, η ΕΔΝΕ, που εξέδιδε την εφημερίδα «Φρουροί της Ειρήνης» την οποία τα μέλη της προσπαθούσαν να τη διαδώσουν χέρι-χέρι παρά την κρατική τρομοκρατία. Όπως γράφει ο Τρίκκας, «*αυτό το*

ιδιόμορφο κίνημα της νεολαίας, που δρομολογήθηκε από τα πάνω αλλά ανάβλυσε με δυναμισμό από τα κάτω, ξεπέρασε τα προκαθορισμένα όρια» (σελ. 147). Φτιάχτηκε από το κίνημα και του έδωσε ένα εργαλείο για να δράσει και να ανασυγκροτήσει τις δυνάμεις του.

Για τον Τρίκκα, μεγάλη τομή στην πορεία της αριστεράς στην Ελλάδα αποτέλεσε η 6η Ολομέλεια του ΚΚΕ που ακολούθησε τη γραμμή της «αποσταλινοποίησης» την οποία είχε χαράξει το 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ. Ο συγγραφέας εκτιμά πως αυτή η αλλαγή ήταν μια θετική εξέλιξη, που άνοιξε το δρόμο στην «αποδογματοποίηση» της αριστεράς και στο άνοιγμα της πολιτικής συμμαχιών της (σελ. 379). Αυτή βρήκε την αντανάκλαση της στην Α' Συνδιάσκεψη της ΕΔΑ την ίδια χρονιά με τη στρατηγική της «Εθνικής Δημοκρατικής Αλλαγής», σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα ήταν χώρα εξαρτημένη από τον ιμπεριαλισμό, και άρα συμφέρον για την αποδέσμευσή της από αυτόν είχαν από τους εργάτες και τους αγρότες ως τους πατριώτες βιομηχάνους. Στην πραγματικότητα, όμως, η «αποδογματοποίηση» σήμαινε δεξιά στροφή και υιοθέτηση μιας λανθασμένης εκτίμησης για την ήττα του Εμφυλίου: ευθυνόταν η «τυχοδιωκτική γραμμή», όχι οι διαρκείς συμβιβασμοί που έδωσαν τη δυνατότητα στην κυρίαρχη τάξη να πνίξει στο αίμα το μεγαλύτερο κίνημα Αντίστασης στην Ευρώπη. Όσο για την «ανοιχτή πολιτική συμμαχιών», αυτή υλοποιήθηκε στις εκλογές του 1956 όταν η ΕΔΑ συμμετείχε σ' ένα αντικαραμανλικό μέτωπο μαζί με το Κέντρο και δυνάμεις της δεξιάς.

Σημείο καμπής υπήρξε το αποτέλεσμα των εκλογών του 1958, στις οποίες η ΕΔΑ αναδείχθηκε σε αξιωματική αντιπολίτευση με 24,43%. Η εργατική τάξη και η νεολαία είχαν ανακτήσει την αυτοπεποίθησή τους και διεκδικούσαν δημοκρατικά δικαιώματα, αυξήσεις, 15% για την παιδεία. Το Δεκέμβρη του '60, η απεργία των οικοδόμων και οι συγκρούσεις τους με την αστυνομία, έδειξαν αυτή τη δυναμική. Η ΕΡΕ απάντησε το 1961 με τις εκλογές «βίας και νοθείας». Ακολούθησε ο «ανένδοτος αγώνας», η κλιμάκωση των απεργιών και η συγκρότηση της «κίνησης των 115» σωματείων. Ωστόσο, η ηγεσία της ΕΔΑ ήταν σταθερά προσανατολισμένη στη διατήρηση της ομαλότητας και θεωρούσε το κίνημα μοχλό για την εκλογική της άνοδο και όχι πρωταγωνιστή των εξελίξεων. Ο Τρίκκας επισημαίνει ότι όντως «*στο πλαίσιο της οπτικής της ΕΔΑ, στην πολιτική βαθμίδα δεν εμφανίζεται το αποτύπωμα του κοινωνικού ζητήματος*» (σελ. 722), αλλά και ο ίδιος αφιερώνει ελάχιστο χώρο στις πρωτοβουλίες του κόσμου που άνοιγαν τους δρόμους της αντίστασης μετά από τη συντριπτική ήττα του εμφυλίου.

Το Φλεβάρη του 1964 η Ένωση Κέντρου κέρδισε τις εκλογές με 52,72%, ενώ η ΕΔΑ περιορίστηκε στο 11,8%. Στο βιβλίο του Τρίκκα παρουσιάζονται πολλές λεπτομέρειες για τις συγκρούσεις και τη γκρίνια στο εσωτερικό της ηγεσίας της ΕΔΑ μετά τα αποτελέσματα, αλλά η κριτική του προσανατολίζεται στη λάθος κατεύθυνση, ότι η ΕΔΑ διεκδικούσε διαρκώς τον πρωταγωνιστικό ρόλο και δεν καταλάβαινε πλήρως τη σημασία μιας κυβερνητικής αλλαγής. Όμως το Κέντρο κατάφερε να ξεπεράσει τη μακροχρόνια κρίση του, ακριβώς επειδή η ΕΔΑ του παρέδωσε αμαχητί την ηγεσία του κινήματος, διότι δεν έβλεπε πέρα από τα όρια της κυβερνητικής αλλαγής.

Ο πρώιμος «ελληνικός Μάης» ήρθε με τα Ιουλιανά του 1965, όταν σε σαράντα μέρες έγιναν τετρακόσιες λαϊκές συγκεντρώσεις σε ανοιχτό χώρο. Ανάμεσα σ' αυτές η κηδεία του δολοφονημένου από την αστυνομία Σωτήρη Πέτρουλα με τη συμμετοχή εκατοντάδων χιλιάδων και η γενική πολιτική απεργία στις 27 Ιουλίου. Ωστόσο, αυτά τα γεγονότα καταλαμβάνουν ελάχιστη έκταση στο βιβλίο, όση περίπου και το κεφάλαιο για τη στροφή της ΕΣΣΔ στο Κυπριακό, και αναλύονται με γνώμονα την άποψη ότι καλώς η ΕΔΑ επιδίωξε ένα συμβιβασμό όλων των κομμάτων για την εκτόνωση της κρίσης (σελ. 1237). Ωστόσο, το μόνο που κατάφερε η ΕΔΑ ήταν να απογοητεύσει τους εργάτες και τη νεολαία που αμφισβητούσαν το Παλάτι και το μετεμφυλιακό κράτος.

Σε όλο το βιβλίο ο Τρίκκας επιμένει πως το πρόβλημα της μετεμφυλιακής αριστεράς ήταν ο «δυισμός», δηλαδή η συνύπαρξη ΕΔΑ και ΚΚΕ και η προσπάθεια του δεύτερου να την καπελώσει, ενώ η ΕΔΑ ήταν η ενωτική έκφραση της αριστεράς πέρα από «ξεπερασμένα τριτοδιεθνιστικά μοντέλα», παρότι μάλιστα αποδέχεται ότι η πολιτική της ΕΔΑ έλκει την καταγωγή της από την πολιτική των Λαϊκών Μετώπων της σταλινοποιημένης Κομιντέρν (σελ. 1372). Αυτή η στροφή όμως την οποία τόσο πολύ υπερθεματίζει ήταν ακριβώς η αιτία που το κίνημα δεν έφτασε στη νίκη. Η ήττα των Ιουλιανών που άνοιξε το δρόμο για την επιβολή της χούντας εντάσσεται στην αλυσίδα ηττών που κόστισε στο κίνημα η επικράτηση του σταλινισμού και άνοιξε με την εξέγερση του Μάη του '36. Η τραγωδία της ΕΔΑ ήταν ότι ενώ στις γραμμές της συσπειρώνονταν οι πιο πρωτοπόροι αγωνιστές, οι οικοδόμοι που κέρδισαν το 7ωρο με τον τσαμπουκά, οι Λαμπράκηδες, οι διαδηλωτές των Ιουλιανών, η ηγεσία της επέμενε πεισματικά στον «ειρηνικό δρόμο», φοβόταν τη δυναμική των αγώνων και επικεντρωνόταν στις κοινοβουλευτικές μανούβρες. Ενώ το βιβλίο προσφέρει πλήθος στοιχείων και τεκμηρίων, ιδιαίτερα για το τι συνέβαινε στις κορυφές της ΕΔΑ, η αποδοχή από το συγγραφέα της ρεφορμιστικής στρατηγικής της δεν βοηθά στην εξαγωγή των αναγκαίων συμπερασμάτων για την αριστερά του 21ου αιώνα.

Μπάμπης Κουρουνδής

Επαναστατικό Μανιφέστο

Ρόζα Λούξεμπουργκ

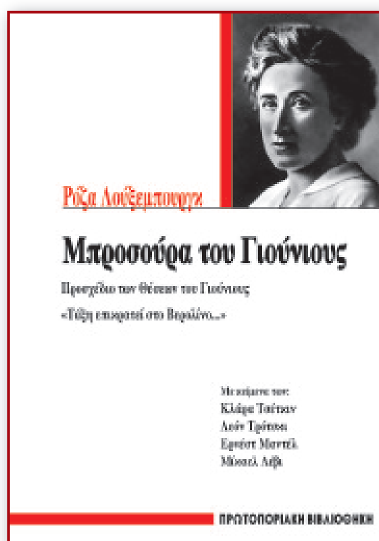
Μπροσούρα του Γιούνιους

Τιμή 15€, 286 σελίδες
Εκδόσεις Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη

Το βιβλίο "Μπροσούρα του Γιούνιους - Η κρίση της Σοσιαλδημοκρατίας" της Ρόζας Λούξεμπουργκ, που κυκλοφόρησε στις αρχές της χρονιάς από τις εκδόσεις Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα της μεγάλης επαναστάτριας. Το έγραψε (με το ψευδώνυμο "Γιούνιους" για να μην συλληφθεί λόγω της λογοκρισίας που είχε επιβληθεί στη Γερμανία) τον Απρίλη του 1915 και μπόρεσε να το δημοσιεύσει στις αρχές του 1916 την ώρα που ολόκληρη η Ευρώπη μάτωνε στα χαρακώματα του μεγαλύτερου σφαγείου που είχε γνωρίσει μέχρι τότε η ανθρωπότητα, του Α' Παγκόσμιου Πόλεμου.

«Μετά την 4η Αυγούστου [1914] η γερμανική σοσιαλδημοκρατία είναι ένα πτώμα που βρωμάει», γράφει η Ρόζα. Εκείνη την ημέρα οι βουλευτές του SPD, του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας, του οποίου η Λούξεμπουργκ ήταν μέλος, υπερψήφισαν μαζί με τα αστικά κόμματα τις πολεμικές δαπάνες παρά το γεγονός ότι μέχρι τότε ορκίζονταν πως θα αντιστέκονταν «με όλα τα μέσα» σε περίπτωση που ξέσπαγε ένας ιμπεριαλιστικός πόλεμος. Το έκαναν στο όνομα της «υπεράσπισης της πατρίδας», όπως το ίδιο έκανε και η συντριπτική πλειοψηφία των κομμάτων της Δεύτερης Διεθνούς στις χώρες τους, και με αυτόν τον τρόπο έστειλαν τους εργάτες στο σφαγείο και τη Διεθνή στην απόλυτη χρεοκοπία.

Το κείμενο ξεκινά με μια συγκλονιστική περιγραφή της φρίκης του ιμπεριαλιστικού πολέμου: *«Εξατμίστηκε ο πατριωτικός πυρετός από τους δρόμους... Το θέαμα τέλειωσε... Αντηχούν μόνο οι βραχνές κραυγές από τα όρνεα και τις ύαινες... Η τροφή για τα κανόνια που φορτώθηκε στα τρένα*

έγινε σκόνη στα πεδία των μαχών, πάνω στα οποία τα κέρδη ξεφυτρώνουν σαν τα αγριόχορτα. Οι επιχειρήσεις ευδοκιμούν στα ερείπια... Η αστική κοινωνία παρουσιάζεται τώρα ατιμασμένη, βουτηγμένη στο αίμα. Καμιά σχέση με τις καθώς πρέπει ηθικολογίες με πρόσχημα την κουλτούρα, τη φιλοσοφία, τη δεοντολογία, την τάξη, την ειρήνη και το κράτος δικαίου – αλλά ως άγριο κτήνος».

Αλλά η Ρόζα δεν μένει μόνο στις περιγραφές της φρίκης. Όπως γράφει ο βιογράφος της Πάουλ Φρέλιχ: *«Αυτό το έργο αποτελεί ένα εγχειρίδιο ιστορίας και προλεταριακής στρατηγικής... Δείχνει πώς τα δυο ιμπεριαλιστικά στρατόπεδα συγκροτήθηκαν κάτω από την πίεση των συμφερόντων. Έτσι αποκαλύπτει την πραγματική φύση του πολέμου»*. Με υποδειγματικό τρόπο αναλύει αφιερώνοντας πολλές σελίδες τις εξελίξεις στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα, το πέρασμα από την εποχή της belle epoque στην οικονομική κρίση, τους ανταγωνισμούς για αποικίες ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις, τους μηχανισμούς καταλήστευσης των καθυστερημένων χωρών από τους ιμπεριαλιστές, τις σχέσεις των καπιταλιστών με τα εθνικά τους κράτη, το πώς οι ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί εξελίχθηκαν αναπόφευκτα στη σφαγή του παγκόσμιου πόλεμου.

Όμως ο βασικός στόχος της Λούξεμπουργκ δεν είναι να αναλύσει μόνο τις αντικειμένικές καταστάσεις – όσο βασική και απαραίτητη και αν είναι μια τέτοια ανάλυση. Είναι να αναδείξει την ανεπάρκεια και τη χρεοκοπία των ηγεσιών των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων – κύρια του ισχυρότερου από αυτά, του SPD. Γράφει:

«Σε τι διαφέρουν [οι διακηρύξεις των αστικών κομμάτων] από τη σοσιαλδημοκρατική διακήρυξη; (1) Ο πόλεμος επιβάλλεται σε μας από άλλους. (2) Τώρα που ο πόλεμος είναι εδώ πρέπει να δράσουμε για αυτοάμυνα. (3) Στον πόλεμο αυτό ο Γερμανικός λαός κινδυνεύει να χάσει τα πάντα. Είναι προφανές αναμάσημα της κυβερνητικής διακήρυξης... Με λίγα λόγια, αρχίζοντας από την 4η Αυγούστου μέχρι τη μέρα που θα κηρυχθεί η ειρήνη, η σοσιαλδημοκρατία αντιμετωπίζει την ταξική πάλη σαν να μην υπάρχει. Η πρώτη βροντή των κανονιών του Κρουπ μετέτρεψε τη Γερμανία σε μια φανταστική χώρα διαταξικής αλληλεγγύης και κοινωνικής αρμονίας... Μήπως οι κατέχουσες τάξεις, σε μια διάθεση πατριωτικού ενθουσιασμού, δήλωσαν ότι ενόψει των αναγκών του πολέμου παραχωρούμε τα μέσα παραγωγής, τη γη, τα εργοστάσια και τα εργοτάξια στην κατοχή του λαού; Μήπως απεμπόλησαν το δικαίωμά τους να βγάζουν κέρδος; Μήπως παραμέρισαν όλα τα πολιτικά τους προνόμια;... Την ίδια στιγμή που οι άρχουσες τάξεις ήταν πλήρως εξοπλισμένες, η εργατική τάξη κάτω από την καθοδήγηση της σοσιαλδημοκρατίας, παρέδιδε τα δικά της όπλα».

Η Ρόζα είχε συγκρουστεί από παλιότερα τόσο με τις ρεφορμιστικές αυταπάτες που διακατείχαν το μεγαλύτερο μέρος της ηγεσίας του SPD, όσο και με τον ρόλο της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας – τα βιβλία της "Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση" και "Μαζική Απεργία, Κόμμα, Συνδικάτα" αποτελούν αξεπέραστες μαρξιστικές αναλύσεις μέχρι σήμερα. Αλλά η προδοσία της 4ης Αυγούστου την οδήγησε σε πλήρη ρήξη με το κόμμα στο οποίο ανήκε. Στο "Προσχέδιο για τις Θέσεις του Γιούνιους" (που περιέχεται στην έκδοση) αναφέρει ότι *«μια νέα εργατική Διεθνής πρέπει να ιδρυθεί που καθήκον της θα είναι να αναλάβει τη διεύθυνση και τη συγκεντροποίηση του επαναστατικού ταξικού αγώνα ενά-*

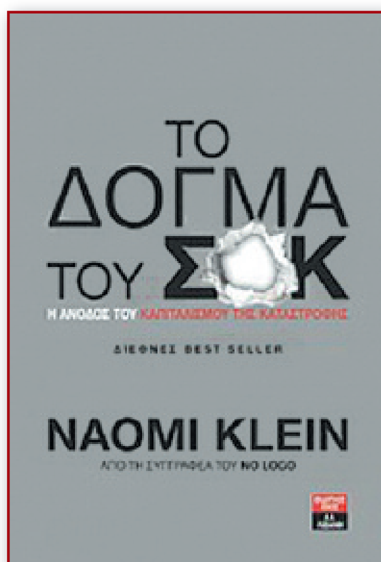
ντια στον ιμπεριαλισμό σε όλες τις χώρες». Δυστυχώς η Ρόζα δολοφονήθηκε τις μέρες της πρώτης γερμανικής επανάστασης το Γενάρη του 1919, ενώ στην κυβέρνηση της Γερμανίας βρισκόταν πια το ίδιο το SPD, και δεν πρόλαβε να συμμετέχει ενεργά, όπως πάντα, στην ίδρυση της Τρίτης Διεθνούς του Λένιν και του Τρότσκι.

Υπάρχουν σημεία στο κείμενο της Λούξεμπουργκ που θα μπορούσαν να αμφισβητηθούν. Όπως, για παράδειγμα, η κριτική που άσκησε ο Λένιν όταν το διάβασε, διαβλέποντας μια υποτίμηση *«των εθνικών πολέμων από μέρους των αποικιών που είναι αναπόφευκτοι ενάντια στον ιμπεριαλισμό»*. Όμως, η αυστηρότητα της κριτικής του Λένιν δείχνει ακριβώς το πόσο σημαντική θεωρούσε τη "Μπροσούρα".

Η έκδοση της Πρωτοποριακής Βιβλιοθήκης συμπεριλαμβάνει, πέρα από το "Προσχέδιο", και το περίφημο κείμενο της Ρόζας "Η τάξη βασιλεύει στο Βερολίνο" που έγραψε λίγο πριν δολοφονηθεί, καθώς και κείμενα της Κλάρας Τσέτκιν, του Τρότσκι, του Μαντέλ και του Μίκαελ Λέβι για τη μεγάλη επαναστάτρια. Στα θετικά της έκδοσης θα πρέπει να επισημάνουμε την πολύ προσεγμένη μετάφραση και τον εξαιρετικά βοηθητικό πρόλογο του Α. Κλόκε με τη συμμετοχή των Χ. Κεφαλή και Ν. Ταμβακλή.

Η "Μπροσούρα του Γιούνιους" τελειώνει με τις παρακάτω φράσεις: «*Η τρέλα θα σταματήσει και οι αιματοβαμμένοι δαίμονες της κόλασης θα εξαφανιστούν μόνο όταν οι εργάτες στη Γερμανία και τη Γαλλία, στην Αγγλία και τη Ρωσία θα τείνουν ο ένας στον άλλο ένα αδελφικό χέρι, πετάξουν έξω την κτηνώδη χορωδία των ιμπεριαλιστικών πολεμοκάπηλων και καλύψουν τη στριγκιά κραυγή των καπιταλιστικών υαινών με την παλιά και δυνατή κραυγή των εργατών: Προλετάριοι όλου του κόσμου ενωθείτε!*»

Κώστας Πίττας

Ο θαυμαστός κόσμος της αγοράς

Naomi Klein

Το δόγμα του σοκ: Η άνοδος του καπιταλισμού της καταστροφής

Τιμή 20€, 718 σελίδες
Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2010

Υπάρχουν τρεις βασικοί λόγοι που έχουν κάνει το βιβλίο της Ναόμι Κλάιν, Το Δόγμα του Σοκ, παγκόσμιο μπεστ σέλερ.

Πρώτα απ' όλα η Ναόμι Κλάιν, όπως και με το προηγούμενο της διάσημο βιβλίο, το No Logo, έτσι και τώρα στέκεται σταθερά στην πλευρά όλων αυτών που όχι μόνο υποφέρουν αλλά και αντιπαλεύουν τις αδικίες και τις αστοχίες του συστήματος. Το Δόγμα του Σοκ είναι, πέρα από όλα τα άλλα, μια τεκμηριωμένη με αδιάσειστα στοιχεία καταγγελία της αγριότητας του σημερινού νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού.

Ταυτόχρονα το βιβλίο κυριολεκτικά ξεφτιλίζει έναν από τους βασικούς μύθους των απολογητών του συστήματος: την ιδέα ότι η δημοκρατία και η ελεύθερη αγορά αποτελούν δυο όψεις του ίδιου νομίσματος. Η Ναόμι Κλάιν ισχυρίζεται ακριβώς το αντίθετο: η προϋπόθεση για την εφαρμογή του "φονταμενταλισμού της αγοράς" που πρέσβευαν ο Μίλτον Φρίντμαν και ο Φρίντριχ Χάγιεκ ήταν κατά κανόνα η συντριβή της κοινωνίας μέσα από ένα "σοκ" – ένα πραξικόπημα, έναν πόλεμο, μια κρίση χρέους ή μια φυσική καταστροφή. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι το ντεπούτο του στην εξουσία ο νεοφιλελευθερισμός το έκανε την εποχή της Χούντας του στρατηγού Πινοτσέτ στη Χιλή. Τον Μάρτη του 1975 μάλιστα ο Φρίντμαν πήγε αυτοπροσώπως στο Σαντιάγο, την πρωτεύουσα της Χιλής για να συναντηθεί με τον δικτάτορα και να στηρίξει την οικονομική του πολιτική.

Ο Πινοσέτ εφάρμοσε με ευλάβεια τις συνταγές του Φρίντμαν. Τα αποτελέσματα ήταν καταστροφικά. "*Ακόμα και ο Economist, ένα περιοδικό που εξυμνεί την ελεύθερη αγορά, έγραψε ότι ήταν 'ένα όργιο αυτοακρωτηριασμού'... Το πρώτο έτος της εφαρμογής της θεραπείας-σοκ η οικονομία της Χιλής συρρικνώθηκε κατά 15% και η ανεργία... άγγιξε το 20%, ένα πρωτοφανές ποσοστό. Η 'θεραπευτική αγωγή' προκάλεσε σπασμούς στη χώρα. Και σε αντίθεση με τις αισιόδοξες προβλέψεις του Φρίντμαν, η κρίση της ανεργίας διήρκεσε χρόνια και όχι μήνες*".

Αυτά φυσικά δεν απασχολούσαν ούτε τον Πινοτσέτ ούτε τον Φρίντμαν. Για αυτόν ο καπιταλισμός ήταν "*μια πανέμορφη αλλά εξαιρετικά πολύπλοκη εικόνα που βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με τον εαυτό της*". Κάθε κρατική παρέμβαση αποτελούσε μια βρώμικη "κηλίδα" που μόλυνε αυτή την άσπιλη οπτασία, "*μια φρίκη, ένα ελάττωμα που καταστρέφει το κάλλος*". Οταν ένας δημοσιογράφος τον ρώτησε μήπως το κοινωνικό κόστος των μεταρρυθμίσεων της Χιλής ήταν υπερβολικά βαρύ, απάντησε με δύο λέξεις: "Ανόητη ερώτηση".

Η Ναόμι Κλάιν δεν μένει στη Χιλή. Κάθε άλλο – και αυτός είναι ο τρίτος λόγος που έχει χαρίσει στο βιβλίο της τέτοια επιτυχία. Παρακολουθεί συστηματικά την 35χρονη περίπου ιστορία του νεοφιλελευθερισμού "ταξιδεύοντας" κυριολεκτικά στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα: από το Σαντιάγκο

του Πινοτσέτ, στο Λονδίνο της Μάργκαρετ Θάτσερ και από εκεί στην Πολωνία, τη Νότια Αφρική, τη Ρωσία της 'χυδαίας αγοράς' του Μπόρις Γέλτσιν για να κλείσει τη διαδρομή στο κατεχόμενο, όχι μόνο από τα αμερικανικά στρατεύματα αλλά και τις αμερικανικές εταιρείες, Ιράκ. Αυτή η διαδρομή και μόνο κάνει το βιβλίο ανεκτίμητο.

Ταυτόχρονα, όμως, το Δόγμα του Σοκ, έχει και δυο μεγάλες αδυναμίες.

Η πρώτη έχει να κάνει με την ίδια την φύση του νεοφιλελευθερισμού. Για την Ναόμι Κλάιν ο θρίαμβος του "κορπορατισμού" (όπως ονομάζει τον σημερινό επιθετικό καπιταλισμό των απελευθερωμένων αγορών) αποτελεί τον θρίαμβο των μεγάλων επιχειρήσεων. Με απλά λόγια οι μεγάλες επιχειρήσεις πάντα ονειρεύονταν την επιβολή ενός αχαλίνωτου καπιταλισμού – και αυτό το κατάφεραν σιγά-σιγά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες με την βοήθεια του κράτους και των σοκ. Η περίοδος των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών με την διόγκωση του κοινωνικού κράτους ήταν, κατά τη γνώμη της, ένα μεγάλο πρόβλημα για τους καπιταλιστές και τα κέρδη τους.

Η Ναόμι Κλάιν, όπως παραδέχεται στις "ευχαριστίες" στο τέλος του βιβλίου της, είναι επηρεασμένη από τα

κείμενα του Ντέιβιντ Χάρβεϊ – και ιδιαίτερα από το βιβλίο του "Η ιστορία του νεοφιλελευθερισμού". Ο Χάρβεϊ, παρόλο που είναι μαρξιστής, θεωρεί ότι η κρίση του καπιταλισμού της δεκαετίας του 1970 ήταν αποτέλεσμα των εργατικών κατακτήσεων των προηγούμενων δεκαετίων που είχαν σαν αποτέλεσμα να μειωθεί το μερίδιο των καπιταλιστών στο παραγόμενο προϊόν στο 8% – περίπου στο μισό από το ιστορικό του επίπεδο. Ο στόχος του νεοφιλελεύρου "πρότζεκτ" ήταν η επαναφορά των ποσοστών αυτών στα παραδοσιακά του επίπεδα του 15% – πράγμα που πρακτικά το κατάφερε.

Αυτή η περιγραφή, όμως, έχει σοβαρές αδυναμίες. Πρώτα απ' όλα το κοινωνικό κράτος και ο κρατικός παρεμβατισμός επιβλήθηκαν στην Ευρώπη κατά κανόνα από δεξιές και όχι από "φιλοεργατικές" σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις. Ούτε ήταν αποτέλεσμα απλά και μόνο του ταξικού συσχετισμού – η μαχητικότητα του εργατικού κινήματος εκείνης της εποχής ήταν πολύ χαμηλότερη από ότι στα χρόνια του νεοφιλελευθερτισμού. Ο "κευνσιανισμός" ήταν η επιλογή των μεγάλων επιχειρήσεων – και των κομμάτων τους – εκείνης της εποχής: τους εξασφάλιζε και εργασιακή ειρήνη, σε μια περίοδο όπου το σύστημα εξαπλωνόταν ραγδαία, και χαμηλότερο κόστος αναπαραγωγής της εργατικής τάξης μέσα από την κρατική οργάνωση της παιδείας, των συγκοινωνιών, των τηλεπικοινωνιών, της υγείας κλπ. Αυτό που επέβαλε την στροφή στον νεοφιλευλευθερισμό δεν ήταν τα ιδεολογήματα του Φρίντμαν (η ιστορία, άλλωστε δεν καθορίζεται από τις ιδέες) αλλά η κρίση της δεκαετίας του 1970 και η συνεπακόλουθη χρεοκοπία των συνταγών του κευνσιανισμού.

Αυτή η εσφαλμένη αφετηρία οδηγεί την Ναόμι Κλάιν σε μεγάλα λάθη – όχι τόσο σε αυτά που γράφει αλλά σε αυτά που παραλείπει. Ναι, ο νεοφιλελευθερισμός έκανε τον ντεμπούτο του στη Χιλή ύστερα από το σοκ ενός αιματηρού πρταξικοπήματος. Ο θρίαμβός του, όμως, ήρθε τη δεκαετία του 1980 με τον Ρέιγκαν στις ΗΠΑ και την Θάτσερ στη Βρετανία. Το Δόγμα του Σοκ δεν γράφει σχεδόν τίποτα για την Αμερική του Ρέιγκαν. Οσο για την Βρετανία, η Ναόμι Κλάιν υποστηρίζει ότι το "σοκ" ήταν ο πόλεμος των Φοκλαντ. Ο πόλεμος των Φόκλαντ έπαιξε πράγματι ρόλο στην σταθεροποίηση της Θάτσερ στην εξουσία. Αλλά απείχε πολύ από το να παίξει το ρόλο ενός σοκ που θα ισοπεδώσει την κοινωνία. Τόσο στις ΗΠΑ, όσο και στη Βρετανία το πράσινο φως για την επέλαση του νεοφιλελευθερισμού το άνοιξαν οι ήττες ενός – αποδυναμωμένου από τις απογοητεύσεις – εργατικού κινήματος. Και αυτό μας πάει στη δεύτερη βασική αδυναμία του βιβλίου: την πολιτική διέξοδο που προτείνει.

"*Πιστεύω στη μικτή οικονομία και είμαι μια δημοκρατική σοσιαλίστρια*" έλεγε η Ναόμι Κλάιν πριν από δυο χρόνια σε μια συνέντευξή της στο βρετανικό περιοδικό Socialist Review. "*Πιστεύω ότι είναι δυνατό να έχουμε μια πολύ λιγότερο βίαιη εκδοχή του συστήματος που θα περιλαμβάνει και στοιχεία της αγοράς στο εσωτερικό του*".

Το πρόβλημα, για τη Ναόμι Κλάιν, δεν είναι ο ίδιος ο καπιταλισμός αλλά η σημερινή του μορφή, ο "κορπορατισμός". Και για αυτό η δύναμη που μπορεί να επιβάλλει αυτή την αλλαγή δεν είναι η εργατική τάξη που θα συγκρουστεί με τους εκπροσώπους αυτής της "ελεύθερης αγοράς" αλλά η "κοινωνία" που αντιστέκεται στην καταστροφή και την αδικία. Το πλήθος, για να θυμηθούμε τον Τόνι Νέγκρι και τον Μάικλ Χάρντ – δυο αγαπημένους συγγραφείς και φίλους της Ναόμι Κλάιν.

Το "Δόγμα του Σοκ" είναι, παρόλα αυτά, ένα πολύτιμο βιβλίο για τα εκατομμύρια των εργατών που έχουν ριχτεί στη μάχη ενάντια στην χειρότερη κρίση του καπιταλισμού των τελευταίων 70 χρόνων. Ιδιαίτερα οι αναγνώστες του εδώ στην Ελλάδα θα αναγνωρίσουν πολύ εύκολα τις ομοιότητες ανάμεσα στις "θεραπείες σοκ" της Λατινικής Αμερικής ή της Ανατολικής Ευρώπης και τα "δικά" μας μνημόνια και τους εφαρμοστικούς τους νόμους. Τα μεγαλόπνοα σχέδια της κυβέρνησης του ΓΑΠ μοιάζουν ώρες-ώρες με απλή "αντιγραφή και επικόλληση" από τις αρρωστημένες συνταγές του Μίλτον Φρίντμαν.

Οι περιγραφές είναι απαραίτητες αλλά δεν φτάνουν. Διαβάστε το "Δόγ-

μα του Σοκ". Και ύστερα συνεχίστε την βουτιά στον "θαυμαστό κόσμο" της ελεύθερης αγοράς με το καταπληκτικό βιβλίο του Κρις Χάρμαν "Ο καπιταλισμός ζόμπι".

Σωτήρης Κοντογιάννης

Αξιόλογες παρεμβάσεις

Συλλογικό έργο

Οικονομική κρίση και Ελλάδα

Τιμή 25€, 411 σελίδες
Εκδοτικός Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, 2011

Η "ελληνική κρίση δημοσίου χρέους" είναι κομμάτι της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης που ξέσπασε το 2007. Είναι ένα συμπέρασμα που μπορεί να θεωρείται τετριμμένο στους κύκλους της αριστεράς, αλλά δεν θα έπρεπε. Ανάλογα με τις ερμηνείες που δίνει κάποιος για την κρίση ορίζει και την προοπτική που χαράζει απέναντί της. Δεν είναι καιρός να αφήσουμε τη θεωρητική συζήτηση στην άκρη αλλά να τη βαθύνουμε. Ομως, οι "ακαδημαϊκοί" που αναφέρονται στην αριστερά, στον μαρξισμό ή τέλος πάντων στις "ετερόδοξες" οικονομικές θεωρίες στην Ελλάδα είχαν μπει πολύ λίγο σ' αυτή τη συζήτηση. Από αυτή την άποψη, η κυκλοφορία αυτού του τόμου με άρθρα πανεπιστημιακών (και από την Ελλάδα και από το εξωτερικό) αποτελεί μια θετική εξέλιξη.

Ο τόμος χωρίζεται σε τέσσερα μέρη: οικονομική κρίση και οι διεθνείς διαστάσεις της, δημοσιονομική κρίση της Ελλάδας και οικονομική πολιτική, ελλείμματα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, διεθνής ανταγωνιστικότητα, κλαδικές επιδόσεις/διαρθρώσεις και τέλος το μέρος που ασχολείται με την κρίση της ελληνικής οικονομίας και την κρίση του ευρώ/ΟΝΕ.

Όπως είναι φυσιολογικό με κάθε τέτοια προσπάθεια, το "προϊόν" είναι άνισο, τόσο από άποψη ενδιαφέροντος για ένα ευρύτερο κοινό, όσο και από την άποψη της ορθότητας των θεωρητικών εκτιμήσεων και κατά συνέπεια των προτάσεων που διατυπώνονται.

Για παράδειγμα, το πρώτο και τρίτο άρθρο του πρώτου μέρους, γραμμένα από τον βρετανό μαρξιστή οικονομολόγο Μπεν Φάιν και τον αμερικάνο κοινωνιολόγο Ρίτσαρντ Γουλφ. Η αντιπαράθεση για την "χρηματιστικοποίηση" του καπιταλισμού έχει απασχολήσει πολύ και έχει μεγάλη "πρακτική" σημασία. Ζούμε σε μια νέα φάση του συστήματος, όπου οι καπιταλιστές αντλούν υπεραξία από πηγές διαφορετικές από την απλήρωτη εργασία των εργατών στη διαδικασία της παραγωγής; Ο Μπεν Φάιν έχει καταρρίψει αυτή την άποψη σε μια σειρά βιβλία και άρθρα του. Όμως, το συγκεκριμένο κείμενο που δημοσιεύεται σε αυτή τη συλλογή λίγο ασχολείται με αυτή τη συζήτηση. Η "μαρξιστική ανάλυση της κρίσης" του Ρίτσαρντ Γουλφ, από την άλλη, τείνει να αγνοεί πλήρως το γεγονός που έχουν επισημάνει πλειάδα μαρξιστών οικονομολόγων οι οποίοι πέρα από τις αποκλίσεις στις ερμηνείες τους συμφωνούν ότι το σύστημα από τα μέσα της δεκαετίας του '70 μαστίζεται από πτώση των ποσοστών κέρδους και βραδύτερους ρυθμούς ανάπτυξης.

Από όλο τον τόμο, τρία είναι τα πιο γόνιμα και ενδιαφέροντα άρθρα. Το πρώτο είναι του Δημήτρη Μυλωνάκη, με θέμα "Η οικονομική κρίση και η κρίση της οικονομικής θεωρίας". Είναι ταυτόχρονα και μια ιστορική παρουσίαση και μια κριτική, μερικές φορές δικαιολογημένα ειρωνική, της "έπαρσης και αδιαλλαξίας των κυρίαρχων Οικονομικών". Παραθέτοντας ένα αποκαλυπτικό απόσπασμα από συνέντευξη του Γιουτζήν Φάμα, που έχει διατυπώσει τη λεγόμενη θεωρία των αποτελεσματικών αγορών, ο Μυλωνάκης παρατηρεί ότι: "*Επομένως ο Φάμα και τα κυρίαρχα οικονομικά δεν είναι σε θέση να ερμηνεύσουν την εμφάνιση κρίσεων, άρα μπορούμε να συνεχίσουμε να προσποιούμαστε πως απλά δεν υπάρχουν*". Οι αντικαπιταλιστές φοιτητές και πανεπιστημιακοί στις οικονομικές σχολές ιδιαίτερα θα

κερδίσουν πολύτιμα πυρομαχικά για την αντιπαράθεσή τους με τις κυρίαρχες απόψεις που περνάνε σαν "επιστήμη" στις σχολές τους.

Το δεύτερο άρθρο που ξεχωρίζει είναι του Θανάση Μανιάτη με θέμα "Η δημοσιονομική κρίση και ο κοινωνικός μισθός στην Ελλάδα". Ο συγγραφέας, στηριζόμενος στη μεθοδολογία μαρξιστών οικονομολόγων όπως ο Ανουάρ Σαϊχ, κάνει μια σειρά αποκαλυπτικούς υπολογισμούς για τον "καθαρό κοινωνικό μισθό" στην Ελλάδα, δηλαδή "*για τον υπολογισμό του καθαρού οφέλους που λαμβάνουν [οι μισθωτοί εργαζόμενοι] από τις κρατικές δαπάνες που απευθύνονται σ' αυτούς, αν αφαιρεθούν όλα τα είδη των φόρων που καταβάλλουν οι εργαζόμενοι*". Καταλήγει στο συμπέρασμα: "*Είναι σαφές, από την εμπειρική ανάλυση της αναδιανεμητικής λειτουργίας του κράτους στην Ελλάδα ότι η εργατική τάξη δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για τις δημοσιονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει η χώρα. Οι κοινωνικές παροχές και συντάξεις των μισθωτών εργαζόμενων χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου από τους φόρους τους, και παράλληλα επιδοτούν τις διάφορες κρατικές λειτουργίες που είτε ωφελούν άμεσα το κεφάλαιο είτε αποσκοπούν στη δημιουργία των υλικών και ιδεολογικών όρων για την απρόσκοπτη αναπαραγωγή του συστήματος. Η επιδότηση αυτή του κράτους από τους μισθωτούς εργαζόμενους είναι της τάξης*

του 6,5% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο, που καθόλου συμπτωματικά είναι σχεδόν ίση με τις πληρωμές για τόκους του δημοσίου χρέους για την ίδια περίοδο (6,6% του ΑΕΠ)... Είναι προφανές ότι οποιαδήποτε κυβέρνηση προερχόταν από την εργατική τάξη και ήθελε να εκφράσει τα συμφέροντά της θα είχε ως πρώτο μέλημά της τη μη αναγνώριση του δημόσιου χρέους".

Ο Σταύρος Μαυρουδέας στο άρθρο του "Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ενωση: Καπιταλιστική κρίση και ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις" προσπαθεί να εξετάσει την σημερινή κρίση του ελληνικού καπιταλισμού με σημείο αναφοράς τη "συνέχεια της δομικής κρίσης του 1973" σε παγκόσμιο επίπεδο. Μια δομική κρίση που παρόλη την "αναιμική ανάκαμψη της κερδοφορίας και της συσσώρευσης" δεν μπόρεσε να λύσει τα προβλήματα που βασανίζουν το παγκόσμιο σύστημα μέχρι σήμερα. Είναι μια καλή αφετηρία, ιδιαίτερα όταν μπαίνουν στις πραγματικές τους διαστάσεις οι επιτυχίες του ελληνικού καπιταλισμού σε μια προηγούμενη φάση: *"η διεθνοποίηση και το άνοιγμα της οικονομίας – ιδιαίτερα το βαλκανικό 'ελντοράντο του ελληνικού κεφαλαίου – λειτούργησαν κλασσικά σαν παράγοντες που αντισταθμίζουν την πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους, αλλά πλέον δείχνουν να έχουν εξαντλήσει τις δυνατότητές τους".*

Η "ριζοσπαστική εναλλακτική προοπτική" που προβάλλει ο Σ. Μαυρουδέας, με κέντρο την έξοδο από το ευρώ και την ΕΕ και την άρνηση του εξωτερικού χρέους, την κρατικοποίηση των τραπεζών, κινείται επίσης στη σωστή κατεύθυνση, αν και η επιμονή στην "παραγωγική αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας" προς όφελος της εργαζόμενης πλειοψηφίας παρά τις καλές προθέσεις μπορεί να αποδειχθεί ένας ιδιαίτερα ολισθηρός δρόμος. Το ποιος και με ποιο ορίζοντα μπορεί να υλοποιήσει ένα τέτοιο μεταβατικό, αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα, είναι η συζήτηση που ξεδιπλώνεται πλέον με όλο και μεγαλύτερη ένταση στους κόλπους της ριζοσπαστικής αριστεράς.

Λέανδρος Μπόλαρης

Επισκόπηση

Η σκέψη του Καρλ Μαρξ συνεχίζει να γονιμοποιεί την θεωρία και την πρακτική του κινήματος για την ανατροπή του καπιταλισμού.

Το περιοδικό **Ουτοπία** (τεύχος 94, Μάρτιος-Απρίλιος 2011) κυκλοφορεί αυτό το δίμηνο με ένα πλούσιο "**Αφιέρωμα στον Μαρξ**". Αναλυτική παρουσίαση του αφιερώματος έχουμε κάνει ήδη στο τεύχος 976 της εφημερίδας *Εργατική Αλληλεγγύη*. Ξεχωρίζουν μεταξύ άλλων: το κείμενο του Istvan Meszaros με τίτλο "**Ο μαρξικός αναπροσανατολισμός της μεθόδου**". Η μελέτη του **Δημήτρη Σαραφιανού** για τη σχέση του μαρξισμού με τη δικαιοσύνη και την ηθική με τίτλο: "**Από την κριτική του ουρανού στην κριτική της γης: Σκέψεις για μια επαναδιαπραγμάτευση της σχέσης δικαιοσύνης και ηθικής στο έργο του Μαρξ**". Και η αντίστοιχη μελέτη (από διαφορετική όμως σκοπιά) του Υβόν Κινιού με τίτλο "**Η ηθική στον Μαρξ**".

Στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού **Σοσιαλισμός από τα Κάτω**, ο **Λέανδρος Μπόλαρης** είχε επιχειρηματολογήσει εναντίον της συμμετοχής της Αριστεράς σε κυβερνήσεις στο έδαφος του υπάρχοντος καπιταλιστικού συστήματος. Στο τρέχον τεύχος της **Ουτοπίας** ο **Δημήτρης Γρηγορόπουλος** δίνει επιχειρήματα υπέρ των αριστερών κυβερνήσεων ("**Ο Μαρξ για το θέμα της εξουσίας – Κυβερνητική εξουσία και μετασχηματισμός**"). Η μαζική φθορά των δύο πόλων του πολιτικού συστήματος, σε συνδυασμό με την αδυναμία της εργατικής τάξης να πάρει την εξουσία μέσα από δικούς της θεσμούς, θα μπορούσαν να ανοίξουν τον δρόμο για την ανάληψη της κυβερνητικής εξουσίας από την Αριστερά μέσα από κοινοβουλευτικές εκλογές. Ο Γρηγορόπουλος εξαρτά την επιτυχία της αριστερής αυτής κυβέρνησης από τον ριζοσπαστισμό της, στον βαθμό που θα αποτελέσει το στρατηγείο του εργατικού κινήματος που την έφερε στην εξουσία και θα ολοκληρώσει τη σύγκρουση με τους καπιταλιστές.

Όμως ο Γρηγορόπουλος δεν αναμετριέται ούτε με την ιστορική εμπειρία της στρατηγικής που θέτει (έστω και αν την μνημονεύει), ούτε όμως και με το κεντρικό πρόβλημα της στρατηγικής του: η ανάθεση του ρόλου του επιτελείου του κινήματος σε μία κυβέρνηση που θα συνθλίβεται από τις πιέσεις της αστικής νομιμότητας μεταφέρει τις πιέσεις αυτές στο εσωτερικό του εργατικού κινήματος και καταλήγει να ευνουχίζει την επαναστατική στρατηγική του. Το εργατικό κίνημα πρέπει να οικοδομήσει ένα ανεξάρτητο κέντρο δράσης που να είναι θωρακισμένο απέναντι σε τέτοιες πιέσεις. Το καθήκον αυτό δεν συνεπάγεται αναγκαστικά κάποιου είδους αναχωρητισμό: θα χρειαστεί πολιτικός εξοπλισμός και τακτική ευλυγισία για την αντιμετώπιση συνθηκών, όπως είναι η ανάδυση φιλολαϊκών κυβερνήσεων του τύπου που περιγράφει ο Γρηγορόπουλος. Όμως, η θέση της Αριστεράς – σίγουρα της αντικαπιταλιστικής – δεν είναι μέσα, αλλά έξω από τέτοιες κυβερνήσεις, ώστε το ξεδίπλωμα της διεργασίας αυτής να μην σημάνει την εξακολούθηση της αδυναμίας της εργατικής τάξης να πάρει με δικούς της θεσμούς την εξουσία, αλλά αντίθετα την οριστική κατάκτησή της.

Κυκλοφόρησε το δεύτερο τεύχος του περιοδικού **Μαρξιστική Σκέψη** (Μάιος-Αύγουστος 2011). Ο χώρος της Επισκόπησης δεν μας επιτρέπει μια αναλυτική παρουσίαση του νέου αυτού τόμου. Είναι πάντως σίγουρο ότι οι αναγνώστες του Σοσιαλισμός από τα Κάτω θα βρουν δύο άρθρα εξαιρετικά χρήσιμα: το ένα είναι το κείμενο του **Τζόζεφ Τσουνάρα**, μέλους του βρετανικού SWP, για τις τρέχουσες ερμηνείες της οικονομικής κρίσης, με τίτλο: "**Μαρξιστικοί απολογισμοί της παρούσας κρίσης**". Και βέβαια, το δεύτερο άρθρο είναι ένα αμετάφραστο μέχρι σήμερα άρθρο του **Τόνι Κλιφ** για τις «**Γυναίκες στην Παρισινή Κομμούνα**». Πρόκειται για κομμάτι ενός ευρύτερου αφιερώματος στην Παρισινή Κομμούνα με κείμενα των **Μαρξ**, **Ένγκελς**, **Λουίζ Μισέλ**, **Πωλ Λαφάργκ** και άλλων. Αξίζουν τέλος μιας ιδιαίτερης αναφοράς τα κείμενα του **Κρις Ουίλιαμς** και **Κώστα Σκορδούλη** για το πυρηνικό έγκλημα της Φουκουσίμα.

Θανάσης Καμπαγιάννης